

2024

TOMBS

Falla Avinguda de Selgas i Adjacents

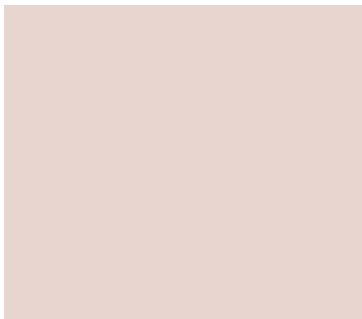
Este llibret participa en:

Les falles de Xàtiva són Bé d'Interés Cultural Immaterial, Festa d'Interés Turístic Autonòmic i Patrimoni Immaterial de la Humanitat.

El llibre ha participat en la convocatòria dels premis de la Generalitat per a la promoció de l'ús del valencià de l'any 2024.

El present llibre ha participat en la convocatòria dels premis de les Lletres Falleres.

EDITA

La falla Selgas no es fa responsable de les opinions dels col·laboradors en els articles publicats, ni les comparteix necessàriament. Queda totalment prohibit l'emprament de cap part d'aquesta publicació sense l'autorització prèvia i escrita de l'editor, excepte la citació en llibres, revistes o articles de premsa si s'esmenta la procedència.

EDITA

l'A.C. Falla Avinguda de Selgas i Adjacents

COORDINACIÓ I IDEA ORIGINAL

Ana Arnau Orts i José Luis Lagardera Ventura

COORDINACIÓ PART INFANTIL

Ana Arnau Orts

EQUIP DE LLIBRET

Alejandro Agustí Corts, Dámaso Mollá Galán, Loles Merino Roncero, Miguel López Ochoa, Paola Pérez Quiles i Sonia Cebrián Fajardo

FOTOGRAFIES

José Luis Mollà, José Luis Lagardera, Las Provincias, Levante-EMV, Estudio Federico

DISSENY PORTADA

Didi Vent

DISSENY LLIBRET I MAQUETACIÓ

José Luis Mollà Rodríguez

IMPRESSIÓ

Blauverd Impressors

COL·LABORACIONS LITERÀRIES

Alba Fluixà, Adela Ruiz, Aitor Sánchez, Alejandro Agustí, Alberto Ordiñana, Amparo Álamo, Andrea Torres, Ángel J. Sánchez, Anna Bosch, Immaculada Cerdà, Isabel Pérez, Ivan Serrador, Joan Antoni Ribera, Joan Baldoví, Joan Quilis, José Luis Lagardera, José Ramón Cerdà, Josep M. Izquierdo, Josep Sanchis, Juanjo Medina, Lorena Cayuela, Maria Company, Miguel Ángel Martínez, Miquel Platero, Moisés Pérez, Neus Cerveró, Pablo Orts, Pepe Forés, Rafa Tortosa, Rosa Belén Aldabero, Toni Gaspar i Vicent Burguete

COL·LABORACIONS GRÀFIQUES

Antoni Mateu, Paco Roca, Paola Pérez i Sonia Cebrián

FOTOGRAFIES

Arxiu Municipal, José Luis Mollà, Miguel López, Perales Iborra, Levante-EMV, Las Provincias

VEU SATÍRICA

Miguel López (amb la col·laboració de l'equip del llibret)

GESTIÓ PUBLICITÀRIA

Ana Arnau, Enrique Mora, Isabel Navas, José Luis Lagardera, Juanvi Agustí, Pilar Miralles, Pilar Peinado, Rafa Monzó i Rosa Belén Aldabero

TIRADA

250 exemplars

DIPÒSIT LEGAL

V-380-2016

XARXES SOCIALS

Falla Selgas i Adjacents
@Falla_Selgas
@Falla_Selgas

ÍNDEX

PRÒLEG

Els tombs de la vida / José Ramón Cerdà.....8

PROTOCOL

Saludes.....14
Fallera Major.....22
Explicació de la falla.....32
Junta executiva i comissió.....38
Recompenses.....42
Premis 2023.....44
Programa d'actes.....46
Records fotogràfics.....48

ARTICLES

INTRODUCCIÓ

A la vida tot són tombs / Josep M. Izquierdo.....60
De quants graus és el tomb? / Immaculada Cerdà ...62

TOMBS AL MÓN FALLER

La Plantà, del tomb a la grua / Rafa Tortosa Garcia...68
Les comissions a Xàtiva que han canviat el lloc on planten la falla / Josep Sanchis.....78
El ressò de les falles a la premsa de Xàtiva / Joan Quilis.....88
Els principals tombs de la meua vida fallera / Rosa Belén Aldabero.....98
Canvis en mobilitat durant les falles / José Luis Lagardera.....104
Les falles o parlen, o no són falles / Ángel J. Sánchez.....108
Tombs (d'artistes) fallers / Maria Company.....116
Les falles que vindran. S'adaptaran els cadafals als nous temps? / Juanjo Medina Bonilla.....118
La falla / Lorena Cayuela.....122
"Som el que sentim i el que pensem, així ens movem i així canviem / Isabel Pérez López.....124
Clonazepan, canva i circ / Miquel Platero.....126
El llibret de falla, passat present i una incògnita de futur / Miguel Ángel Martínez Tortosa.....130
L'impacte de la intel·ligència artificial al món de les falles / Alberto Ordiñana.....136
Canviem de fums / Joan Antoni Ribera.....142

TOMBS POLÍTIQS

Sempre avant / Adela Ruiz.....148
De tomb en tomb / Toni Gaspar.....150
De Sueca a València, passant per Madrid. El meu tomb per la política / Joan Baldoví.....156
Nous tombs, nous reptes / Pepe Forés.....160
Tomb faller: Activisme – Periodisme - Ajuntament / Aitor Sánchez 162
A la contra de les senyes d'identitat valencianes / Moisés Pérez.....168
Papers mullats / Vicent Burguete.....172

TOMB-ANT ESTEREOTIPS

I mentrestant, la vida / Amparo Álamo.....176
"La metxa s'ha encès i és imparable" / Alejandro Agustí.....178
La importància de l'accessibilitat a les falles / Andrea Torres 180
"L'Alzheimer li ha furat la memòria i és com cremar la seua història" / Anna Bosch.....184
Canvis en la perspectiva igualitària del món faller / Neus Cerveró.....146
Primer Cecília Major de la Primitiva Setabense / Pablo Orts.....188
No hi ha home sense home / Ivan Serrador.....192
La bellesa / Alba Fluixà.....194

INFO SELGAS

La consolidació de la Selgas al panorama llibreter.....198
Nous tombs a la Selgas! Sainet: Un dia en la consulta 200
Déuflix, la nova plataforma presentada a l'apropòsit.....202
Un anunci de Grefusa a la nostra comissió.....204

LLIBRE INFANTIL

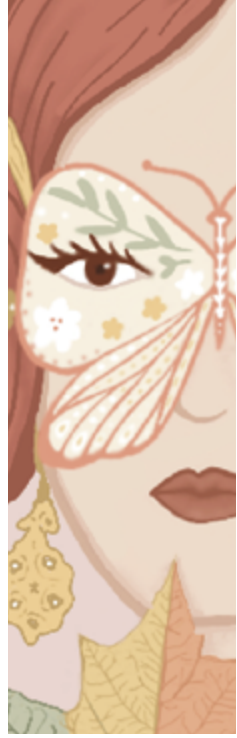
Fallera Major Infantil.....208
President Infantil.....212
Explicació falla infantil.....220
Comissió infantil i recompenses.....224
Activitats.....226
Fotografies.....236

LLIGACAMES

.....242

GUIA COMERCIAL

.....258

Massa paraules revolten
en el si del pensament,
estic somiant de valent
per si un dia fugen totes.
Però en queden, mig cansades,
en aquest llit de paper, els he
dit que han de poder treballar
en altres cases.
Massa paraules revolten
i van eixint al carrer
per a fer nova contalla.
Poca userda, massa palla
i una sínia per poder
donar tombs hores i hores.

Joan Josep Roca Labèrnia

ELS TOMBS DE LA VIDA

José Ramón Cerdà (Trellater)

Caminem com a societat,
donant tombs estrambòtics.
Anant de costat a costat,
particulars, fallers i polítics.

Canviem de manera de pensar,
a vegades inconscientment.
I el que ahir no volíem menjar,
hui ho mengem satisfactòriament.

Canviem d'opinió,
per pur interès personal.
Per capritx, per submissió,
o perquè ens ix de l'engonal.

Tothom dóna bandades,
caminant d'ací cap allà.
Algunes les donem debades,
altres, per pur interès humà.

Donen tombs els bufats,
quan van carregats de gasolina.
Els indecisos i els interessats,
que només busquen... més propina.

Canviem d'idea, més que de tanga,
les compres del mercat.
El vestit de gala a preu de ganga,
a casa ens sembla un drap.

Hi ha fallers que canvien de falla,
com qui canvia de pantaló.
Per capritx, per alguna baralla,
o per diferent opinió.

També hi ha qui va a tombs,
en el recorregut de falles.
Ballant com a ploms,
el ritme de les comparses.

Falles que canvien d'ubicació,
recorrent el barri com pardal.
Buscant el millor racó,
per a lluir el cadafal.

Polítics que canvien de jaqueta
i de partit, per desfici.
Que igual els té esquerra que dreta,
perquè només busquen... el benefici.

Votants que canvien d'idea,
o que voten com a penell.
Segons els bufe l'aire en l'orella,
o els agrada més... el cartell.

Retors que canvien de parròquia,
fins i tot de població.
De diòcesi i d'abadia
sense donar cap explicació.

Amants que canvien de parella,
per cansament de la relació.
O perquè ni ell, ni ella,
s'aguanten un pet... amb perdó.

Tothom canvia de pensament,
de parer i d'opinió.
Fins i tot l'ajuntament,
amb algun tema en qüestió.

Canvien els partits polítics,
de manera d'actuar.
D'estar en l'oposició pegant crits,
a anar units... per a governar.

Canvien les prioritats al poble pla,
segons qui es pose a governar.
Uns donen suport al valencià,
altres, ens volen castellanitzar.

Canvien la inclinació d'un accent,
els que no volen el valencià ni olorar.
Els que defensen de manera reticent,
la nostra llengua, sense voler-la parlar.

Canvia la JLF, d'uns anys a altres,
actes de programació.
De data i d'hora les cavalcades,
i gales de presentació.

Dóna tombs fins a la lluna,
que va de creixent a minvant.
També qui perd fortuna,
i ha de passar el dia demanant.

Dóna tombs fins el temps,
amb això del canvi climàtic.
Fent calor i fred a destemps,
causant-nos un estat dramàtic.

Canviem tu i jo, sense diferència,
al llarg de la nostra existència.
De nadons plorons amb potència,
a ancians que ploren d'impotència.

Som culs deambulants,
donant tombs de costat a costat.
I el ritme ens el va marcant,
l'esdevenir de la societat.

Caminem per la vida,
al compàs dels retombs.
I no és tempesta enfurida,
és el so, dels nostres tombs.

Coberta 2024

Didi Vent

La il·lustració pretén representar els canvis que està vivint la nostra societat, i també les nostres festes.

La portada té com a motiu principal la fallera amb els cabells del color del foc, envoltada de diferents elements que simbolitzen el canvi.

Un d'ells és la papallona, un animal que representa la transformació, la metamorfosi, però també té un significat de delicadesa i elegància, com el que trobem en cada detall de les peces d'una falla. La fulla que porta en la mà simbolitza les estacions i l'evolució que adquirim depenen de l'època en la qual ens trobem. Tots dos representen l'evolució i els tombs que la vida, de forma natural, ens dona.

Didi Vent

Diana Ventura Ferrándiz (coneguda artísticament com a Didi Vent) és una il·lustradora, dissenyadora gràfica i artista plàstica natural d'Alcoi.

El seu estil gràfic és molt personal, amb tocs naïfs, orgànics i colorits, tractant de representar allò que li fa sentir-se identificada amb la seua terra. La seua font d'inspiració són els seus orígens, la natura, les persones i la vida quotidiana, on troba l'essència per a crear.

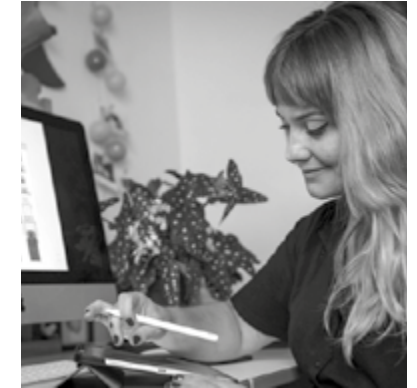
Tots els seus estudis han estat enfocats en l'art. Compta amb el títol superior d'il·lustració i el grau en il·lustració aplicada al producte a més d'un Màster en il·lustració professional i un postgrau en artteràpia.

 [didi_vent](#)

 [Didi Vent](#)

info@didivent.com

Cartell Falles a Xàtiva 2024

Miguel Hache

Al cartell s'observa un faller, el faixí del qual s'ha anat desembolicant fins a formar la paraula "falles".

La idea inicial del cartell sorgeix de les vivències en la infància quan l'autor era faller. "En vestir-me amb el vestit per a anar a l'ofrena sempre em queia el faixí, havent de tornar a posar-me'l una vegada i una altra. D'ací el títol".

A més, es crea un joc de paraules al crit de... sempre falla!

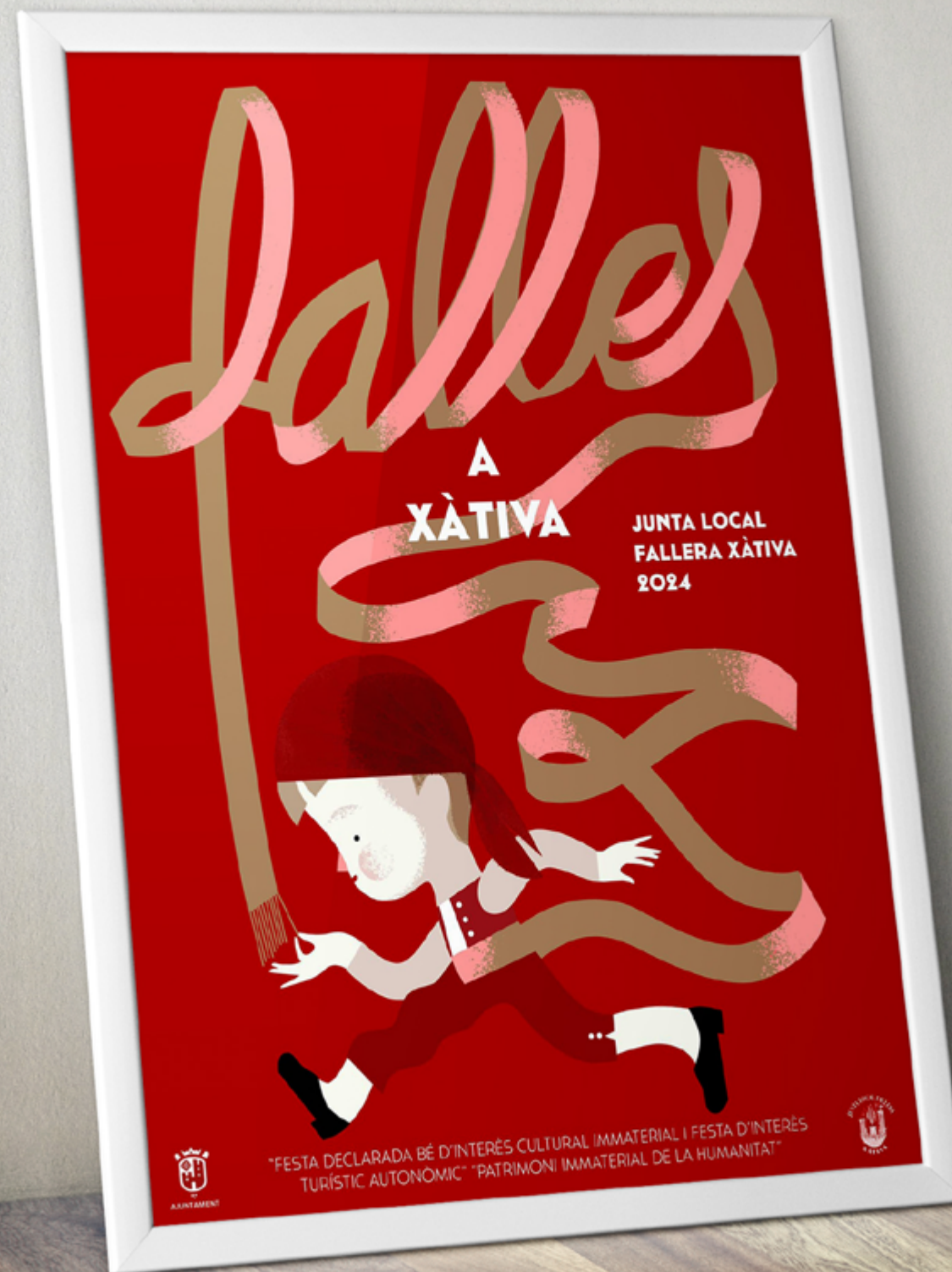
Miguel Hernández és graduat a l'Escola de Belles arts de València i va passar també per la facultat de Belles Arts de Barcelona (UB) i l'Escola Nacional d'Arts i Disseny de Mèxic (UNAM).

S'obri camí en el món de les falles, la il·lustració i l'escultura treballant amb taller propi des dels 14 anys. En el seu pas per les falles ha aconseguit més de 10 primers premis, (entre ells un pel Cercle de Belles Arts de València a la millor falla infantil 2016 i el primer premi de falles experimentals i innovadores en 2022 i 2023) fins a arribar a realitzar la falla infantil municipal de València en 2018.

Com a il·lustrador, ha desenvolupat la seua faceta en l'àmbit de l'àlbum il·lustrat i la cartelleria. Entre els seus treballs destaquen el Cartell del Corpus Christi

de València 2022, així com el cartell de falles de diferents pobles com ara Mislata, Torrent o Cullera, al que se suma el de Xàtiva d'aques any. A més a més, ha il·lustrat per a marques com ara Mahou o Manolo Bakes.

Actualment es troba treballant en la "temporada il·lustrada" en el MUVIM i com a professor associat en la facultat de Belles Arts de la UPV.

Roger Cerdà i Boluda

Alcalde de Xàtiva

L'existència no és més que una dinàmica de canvi permanent. La Naturalesa és canvi. Les civilitzacions canvien i, amb elles, les escales de valor també ho fan. Les persones canviem, encara que ens resistim. El canvi és ineludible.

El procés de canvi també afecta al món de la festa fallera. Canvien els estils artístics dels monuments, els materials amb que es construeixen, les preferències per un tipus o altre d'indumentària i molts altres aspectes de la festa. Sense anar més lluny, vosaltres canviàreu el vostre nom per tal d'adaptar-lo a la memòria democràtica.

Aquest mateix llibre, des de les pàgines del qual em complau saludar-vos, és un reflex d'una positiva evolució al llarg del temps. Un compendi d'escrits que ens aporten major coneixement sobre les falles a la nostra ciutat, sobre l'activitat de la comissió i sobre les protagonistes de la festa en 2024.

Espere que la unívoca presència del canvi a les nostres vides contemple una excepció; la de la permanència de la motivació i les ganes de les persones que formeu part de Selgas per tal de millorar i fer més gran la festa fallera a la nostra ciutat.

Moltes gràcies per donar-me l'oportunitat de desitjar-vos, una vegada més i per molts anys, molt bones falles!

María Beltrán Ferrero

Regidora de Cultura Festiva

Ajuntament de Xàtiva

Les Falles 2024 ja són una realitat. Els monuments ja són presents als carrers de la ciutat, i tenim per davant una setmana plena d'alegria, color, pólvora, música, indumentària i germanor. Per això, per a mi és un plaer escriure unes línies en este llibret; per a deixar patent la importància que té el col·lectiu faller a Xàtiva, però sobretot, per a ressaltar el gran treball que des de totes les comissions de la ciutat realitzeu per la cultura, les tradicions, el patrimoni i el turisme xativí.

De forma molt especial, donar-li l'enhorabona a la seua presidenta: Rosa Belén, t'estrenes en el càrrec, treballar durant tot l'any per la teua comissió sé que ha sigut un desafiament. Molts encerts per a este 2024!

A més, donar-li l'enhorabona als vostres màxims representants: Gema, Noa i Iker. Gaudiu al màxim de cada segon perquè passa en un obrir i tancar d'ulls.

Espere de tot cor que les falles 2024 siguen inoblidables, que la germanor siga present durant tota la setmana gran i que el vostre esperit de tradició i cultura fallera continue sent com fins ara.

Bones falles a totes i tots!

Celia Gorrita Albiñana

Presidenta JLF Xàtiva

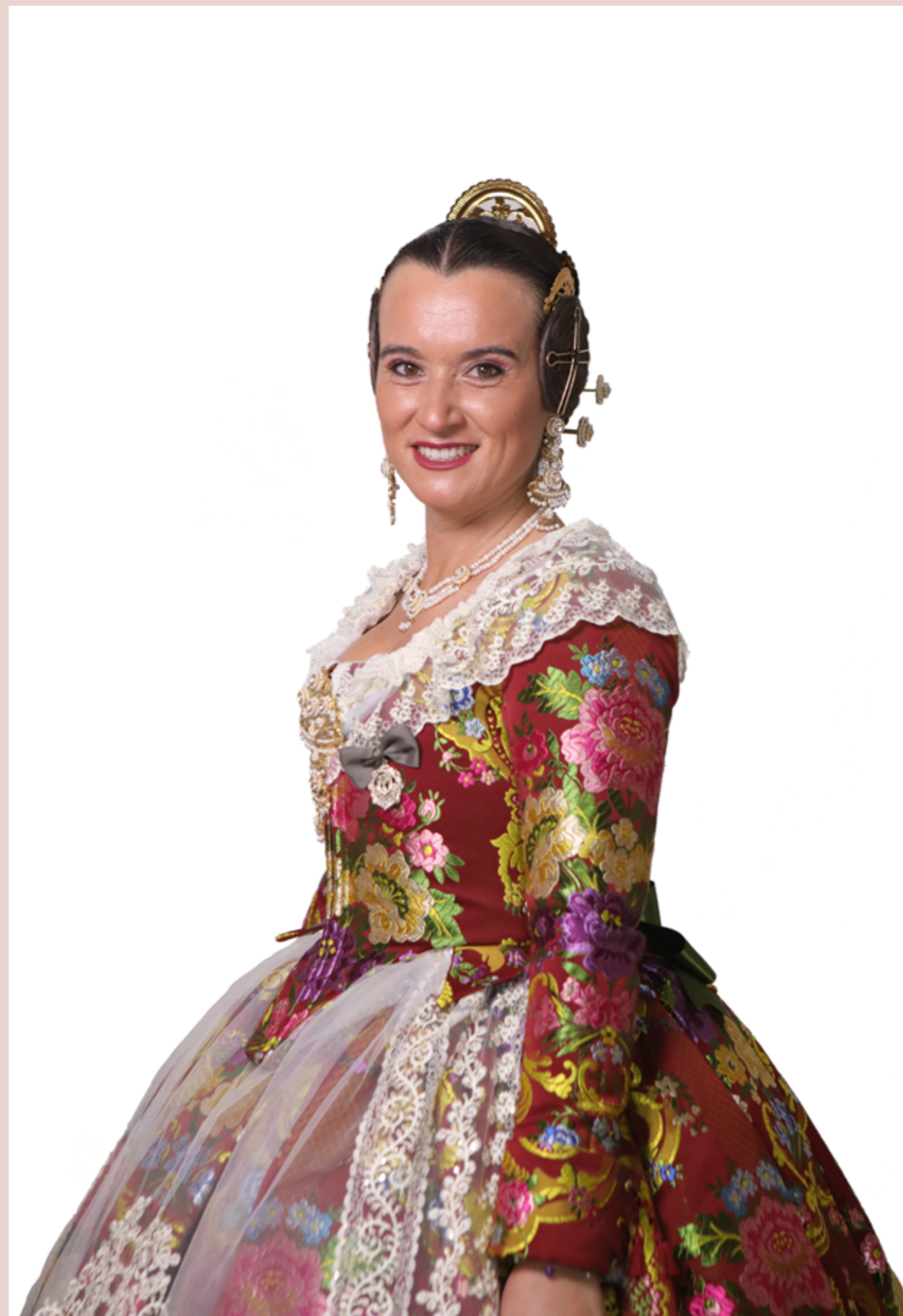
Participar en aquest llibret amb la Falla Selgas i Adjacents és un honor immens, considerant el seu renom i la seua importància destacada. Aquesta comissió ocupa un lloc privilegiat en la cultura fallera escrita a tota la Comunitat Valenciana, demostrant un compromís inquebrantable amb aquesta tradició al llarg dels anys.

El vostre nivell de llibret ha arribat a l'excel·lència, convertint-se en un punt de referència indiscutible per a totes les comissions de Xàtiva. La Falla Selgas emergeix com una grandíssima referent, orgull de la ciutat, i contribueix significativament a l'enriquiment de la cultura festiva.

Més enllà de l'excel·lència en la cultura escrita, destaqueu també per la innovació i la forma de treball. Sempre amb la intenció de transmetre un missatge, ho feu amb coherència, dotant de significat cada activitat. Aquesta fusió de tradició i modernitat és un testimoni de l'evolució constant de la vostra falla. Vos anime que continueu treballant amb aquesta passió i dedicació que us caracteritza.

Ja he subratllat abans que sou un referent, i aquesta continua sent una veritat incontestable. Amb la vostra influència positiva, estic segura que tots junts experimentarem un exercici meravellós, mantenint viva la festa i les tradicions, i fent que la nostra Festa siga encara més gran.

Visca Xàtiva i visquen les Falles.

Rosa Belén Aldabero López

Presidenta de la falla Selgas

Març, crec que és el mes més esperat per totes les persones que estimem la festa de les Falles.

Aquest any és ben diferent per a mi, tinc l'orgull i la responsabilitat de ser la presidenta de la meua comissió; la primera dona que ostenta aquest càrrec en la falla Selgas.

Va començar sent un any complicat, però no hi ha res com rodejar-te de gent entusiasta, amb ganes de treballar, plena d'idees perquè tot siga més fàcil.

Els responsables dels monuments que lluiran al nostre barri són Emilio Miralles com artista infantil i Sergio Lis per al monument gran.

Aprofite aquest espai per a donar l'enhorabona a les nostres Falleres Majors: Gema i Noa i al nostre president infantil: Iker.

Vull donar les gràcies també a les persones que estan sempre ahí.

I com no, convidar al nostre barri a que vinguin al casal a conèixer-nos, teniu present que les portes del nostre casal sempre estaran obertes per a tot aquell que vullga formar part d'aquesta gran família selguera.

Gràcies per tot, sempre.

Visquen les falles!
Visca la Falla Selgas!

Gema Quiles Ramírez

Fallera Major 2024

Salutacions a tots els membres, amics i amigues de la comissió Avinguda de Selgas i Adjacents.

Soc la Fallera Major d'aquesta falla i és un honor compartir amb vosaltres aquest exercici 2024 tan màgic i especial, sent una experiència que quedarà per sempre gravada a la memòria del nostre estimat casal i com no, al meu cor.

Vinc d'una família fallera, com podeu saber, i estem molt orgullosos de poder pertànyer a aquesta falla.

Vaig nàixer un 31 d'octubre i des d'aquell instant, ja formava part d'aquesta gran comissió. Però també soc músic de la Societat Musical de la Llosa de Ranes.

Les vivències falleres són una gran setmana molt desitjada per tots, que estem esperant amb molta il·lusió, per veure els carrers plens de monuments, petards, mascletades, llums i colors, per poder gaudir de la festa més magnífica de tot l'any, junt amb nosaltres. La nostra falla és un teixit de passió, compromís i unitat. Gràcies per ser part activa d'aquesta gran família fallera. Cadascun de vosaltres ha contribuït a fer brillar la flama de la nostra cultura.

Agraïsc especialment la dedicació de tots els membres de la junta i comissió, que amb el seu esforç han fet possible aquest camí ple de rialles i alegries compartides. Aquest any, el recordarem com una pàgina especial de canvis dins de la història de la nostra estimada falla.

Així que fallers i falleres d'altres comissions i localitats veïnes, us convida a compartir aquesta festa fallera, que participeu amb la vostra estima de tots els nostres actes i d'una setmana que serà intensa per a tots els xativins i xativines.

Visca Xàtiva, Visquen les Falles i Visca la Falla Avinguda de Selgas i Adjacents.

Entrevista a la nostra Fallera Major

Edat i professió.

Tinc 33 anys i soc Administrativa.

Què és el que més t'agrada de les falles?

La germanor que es transmet, la festa que es crea amb els monuments a peu de carrer, la música, les mascletades, i la tradició fallera.

Quina va ser la teua primera reacció en assabentar-te per sorpresa que anaves a ser la Fallera Major de la falla Selgas per a aquest exercici?

No m'ho creia, ja que va ser una sorpresa per a mi i fou com si estiguera vivint un somni en aquell moment. També, saber la responsabilitat que té aquest càrrec.

Esperaves ostentar aquest càrrec alguna vegada?

Sempre m'imaginava com seria aquell moment de ser-ho, però mai pensava que es convertiria en realitat.

Què esperes de les falles 2024?

Que isca tot bé, que tots puguem gaudir-les com toca i de la manera que més ens agrada: fent festa, tradició i música, per passar-ho d'allò més bé.

Quin és l'acte que més has gaudit fins ara?

Els diria tots un per un perquè han sigut meravellosos. Però si he quedar-me amb un, em quede amb la presentació, un acte únic i irrepetible, un moment màgic perquè en eixe moment ja puc dir que soc la Fallera Major.

Quin és l'acte que esperes amb major il·lusió?

La crida. Un acte on cridem ben fort que ja estem en falles. També l'entrega de premis. Sempre m'agrada molt, ja que estem totes les comissions a peu de carrer amb eixa germanor, i enguany viure-ho des de més a prop serà molt emocionant perquè sempre he volgut experimentar-ho.

Com esperes que siga la setmana de falles?

Espere que siga molt especial, amb una setmana radiant de sol i passe el que passe la viuré al màxim. Que cada acte siga un gran record per a mi en aquest 2024.

Quina relació guardes amb la resta de Falleres Majors?

Són com a germanes, he tingut la gran sort de coincidir amb elles, ja que hem fet una colla molt gran i meravellosa, som inseparables.

Algun premi que t'agradaria especialment alçar a l'aire el dia 16 de març?

M'agradaria poder baixar amb el banderí del primer premi al millor monument en la secció en què estem. Pense que és el somni de qualsevol fallera.

Eres fallera des de ben menuda... quin és el record faller que guardes amb major estima?

Aquells dies de casal jugant amb els amics de la falla, i tirant coets al carrer, com no, al voltant del monument gran, fent d'aquells coets autèntiques mascletades i imitant a les falleres Majors: "xiquet/a pirotècnic pot començar la mascletà". També recorde els berenars infantils tots ben disfressats.

T'agradaria ser Fallera Major de Xàtiva en un futur?

És un càrrec de màxima responsabilitat, no ho he pensat mai, no l'espere especialment, i en un futur no crec.

Com definiries la nostra comissió?

Xicoteta però a la vegada gran. Viu i celebra les falles amb profund sentiment, dedicació i amb amor per les seues tradicions. És molt alegre, amb història familiar i activa dins d'ella.

Un missatge per als fallers i falleres de la Selgas de cara a les falles 2024?

Visqueu al màxim aquest any, així com dels actes dins i fora de la setmana fallera, de cada minut al casal, de rialles i sentiments fallers, de la música que dóna vida, dels monuments que donen llum i color als carrers i de les mascletades amb el seu emblemàtic soroll.

I per a la resta de la gent del barri?

Us convida a que vingueu i gaudiu d'aquesta festa fallera, a compartir la nostra alegria, a que descobriu la màgia de la nostra comissió i a que celebrem tots junts la setmana més gran de tot l'any.

Un somni fet realitat

Totes sabíem la gran devoció que des de ben menuda tens a les falles. Sempre ens deies que recordaves amb gran emoció tots els moments que vas viure de xicoteta a la teua falla, la Selgas, i quina il·lusió et veiem als ulls quan ens vas dir que tornaves a formar part d'eixa comissió amb la qual havies viscut tants moments de felicitat. Tant ens has parlat de la teua falla i els moments inoblidables que es viuen que... ens fa goleta formar part d'eixa gran família!

Com un divendres més, vas anar al casal a sopar i no esperaves la gran notícia que et canviaria tant. I la gran sorpresa va vindre quan ens vas dir: "Soc la Fallera Major de la Selgas per a 2024". Totes les amigues ens vam alegrar moltíssim per tu perquè sabíem que no sols anaves a gaudir de cada moment sabent que és únic sinó que series una EXCEL·LENT representant de la teua falla.

Qui millor per a dur a terme aquest càrrec que una persona tan alegre i implicada en una de les aficions que més disfruta?

Sabem ben bé que no et perds cap festa ni acte faller, i així ha de ser, perquè del que no cap dubte és que per les teues venes corre sang fallera i festera. Encara que està sent un any en què no ens podem juntar massa entenem que és un fet especial que desitjaves tant i que l'has de gaudir al màxim.

Ens alegrem molt quan ens contes tot allò que estàs vivint aquest any com els sopars amb les falleres majors o els actes. Quan ens vas convidar al teu nomenament no vam dubtar en estar allí en un dia tan especial per a tu.

Et desitgem que continues gaudint amb el que queda perquè ja saps que aquest any és i serà únic. T'estimem molt.

Visca la nostra Fallera Major!

Els teus amics i amigues.

Falla gran 2023

Cintia Sanchis Torres Fallera del Foc

Falla Gran

Secció Tercera

Artista Sergio Lis Abril

TOMB O REVOLUCIÓ

PART CENTRAL

El temps ens dona la raó
en això de que anem canviant
ara no som igual que ahir,
ni hui serem com demà.

Les falles anem donant tombs
som un col·lectiu cridat a l'acció
perquè com passa al món de l'art
vivim en constant revolució.

Som clàssics o som moderns?
Blanc i negre o colors vius?
Ho fem en prosa o ho fem en vers?
Ves amb compte amb el que dius!

AMB LA MÚSICA A ALTRA PART

L'ajuntament sembla que va
amb la música a altra part.
Ha passat ja tot un any
i moltes coses continuen igual.

Les fuites d'aigua s'estenen
arreu de tota la ciutat,
i amb pegats continus ens venen
que la cosa ha millorat.

Els rebentons són molt constants
i la gent comença a estar cansada
perquè aquest barri és ben propens
a les jornades d'aigua tallada.

També deia la melodia
que la brutícia s'anava a solucionar
però encara de nit i de dia
es veuen merdes que pots xafar.

La ciutat es cau a trossos
sols cal veure el nucli antic
s'omplin de cartells els comerços
"Es ven" o "Es lloga", a preu d'amic.

En tema de falles es presentà
a FITUR, amb pantalla de plasma,
un museu faller de renom
que ha sigut espai fantasma.

Tant costava fer un projecte?
Tant costava fer unes obres?
Els ninots encara es dispersen
i peguen bacs com si foren mobles

No sabem si escolten trap,
reguetón, pop o música clàssica,
però senyors de l'Ajuntament...
aquesta situació ja no fa gràcia!

TOMBS POLÍTICS

L'any electoral ens ha deparat
un tomb polític a la Generalitat
però ací Roger Cerdà ha aguantat
i per poc no s'ha vist sobrepassat

A desenes de vots es van quedar
els populars dels socialistes
i amb 8 regidors cadascun
tocava recórrer als malabarismes.

Va aparèixer Xàtiva Unida
que amb 4 regidors a la llista
va passar de ser un gra al cul
a erigir-se en protagonista.

Ara Roger Cerdà i Amor Amorós
s'han tornat inseparables
i sempre hi ha una càmera prop
per traure'ls ben impecables.

La nostra regidora de Falles,
des d'aquest any, de Cultura Festiva,
va decidir canviar als taronges
pel color roig passió... socialista.

I ja tenim també a Xàtiva a VOX
l'ultradreta ja està a l'Ajuntament
però Francisco encara va més perdut
que un pingüí en un galliner.

TOMBS FALLERS

Quantes coses han canviat...
en l'elaboració dels cadafals
del cartró-pedra hem passat
a posar el suro als pedestals.

Ens haurem de repensar això
dels materials que fem a la falla
perquè els índex de contaminació
preveuen un futur de borumballa.

Sense voler semblar autoritaris
deuríem veure'ns menys el melic
i deixar de posar comentaris
que ens claven en un embolic.

Respectem als artistes fallers,
i també les seues creacions.
Per què fer falles diferents
ha de significar que són pitjors?

A veure si ens entra ja al cap
que les falles són tot això:
idees fresques i maldecaps
que esdevenen evolució.

Canvien les falles i els temes,
canvien les formes de pensar,
ara ens preocupen alguns termes
com "sostenible" o "salut mental".

Al taller

TOMBS PER LA IGUALTAT

A les falles també passa,
com està passant a la societat
que es viu una revolució
pel que fa a la identitat.

Què importa a qui estimes?
Si tens testicles o ovaris?
De veritat que encara hui és indignant
que no es pugui eixir dels armaris.

La nostra festa està canviant,
es viu i es respira dia rere dia
ja hi ha falleres majors trans
i fallers majors, tombant la utopia.

Hi ha falles que fan falla
sense tindre falleres majors
i que van presentant batalla
a qui els titlla de destructors.

Les falles sempre hem sigut exemple
de l'avanç de la societat
així que va sent hora de créixer
educant-nos en igualtat.

Junta executiva 2024

JUNTA

Presidenta:

Rosa Belén Aldabero López

Vicepresident 1r:

Enrique Mora Tortosa

Vicepresident 2n:

Juan Vicente Agustí Corts

Vicepresident 3r:

Josep Viñes Mas

Vicepresident 4t:

Jesús Badía Angulo

Secretària:

Sheila Monzó Postigo

Vice-secretària:

Jessica Monzó Postigo

Tresorer:

Salvador Díez Vañó

Vice-tresorer:

Pilar Miralles Barberà

Delegat de comptes:

José Cantador Maset

Delegada de loteries:

Anabel Postigo Marí

Delegades de protocol:

Clara Corts Jover i Elsa Tormo Barberà

Delegada d'estatuts:

Ariadna Casado Magriñà

Delegada de manualitats:

Loles Merino Roncero

Delegada de llibret:

Ana Arnau Orts

Delegada de presentació:

Isabel Navas Santiago

Delegat de jocs:

Dámaso Mollá Galán

Delegades infantils:

María Agudo Segrelles i Mónica Lara Garrido

Delegades d'esdeveniments:

Belén Carbonell Aldabero i Pilar Peinado Miralles

Delegat de casal:

José Pérez Nadal

Delegada de cavalcada:

Sonia Cebrián Fajardo

Delegades de cavalcada infantil:

Beatriz Roselló Maestre, Mª José Pelegero Llopis, Mª Dolores Pérez Llopis, Ester Pérez Llopis i Maria Vila Vila.

Delegat de pólvora:

Juan Vicente Agustí Pla

Comissió gran 2024

Agudo Segrelles, María
Agustí Corts, Alejandro
Agustí Corts, Mateo
Agustí Pla, Juan Vicente
Albero Piera, Pablo
Albero Piera, Rosa
Albiñana Moral, Paula
Aldabero Ferrando, Marta
Aldabero López, Rosa Belén
Aldavero López, Pedro
Amat Martín, Rosana
Arnau Orts, Ana
Artiguez Agustí, Enrique
Ávalos Gil, M^a del Pilar
Badía Angulo, Jesús
Bellver Ramírez, Mario
Benavent Signes, Juan Carlos
Beneito Belda, Rubén
Borrás Tormo, Amanda
Calatayud Llopis, Sandra
Calvo Martín, Daniel
Cantador Maset, José
Cantador Terol, Álvaro
Carbonell Aldabero, Belén
Carbonell Aldabero, Clara
Carbonell Cerdá, Eduardo
Carrillo Marinas, Elena
Casado Magriñà, Ariadna
Cebrián Fajardo, Sonia
Climent García, Rafael
Company Fita, Lorena
Corts Jover, Clara

Costa Balaguer, José Luis
Crespo Bacete, Juan Carlos
Díez Vañó, Salvador
Donat Lledó, Eliseo
Garrido González, Mª Carmen
Giménez Marzal, Violeta
Gómez Camarasa, Carlos
González Sánchez, Érika
González Sánchez, Kevin
Guaita Delgado, Gabriel
Guarner Martí, Mireia
Hervás Merlos, Santiago
Jareño Sánchez, Araceli
Lagardera Pelegero, José Luis
Lagardera Ventura, José Luis
Lara Garrido, Mónica
Lara Gómez, Ángel
Llopis Hernández, Dolores
Llorens Belda, José Ramón
López Ochoa, Miguel
Lucas Esplugues, Pablo
Luna Milán, Pepe
Martínez Llobregat, Laura
Martínez Miralles, Marta
Martínez Tormo, Daniela
Merino Roncero, Loles
Merino Roncero, Cristina
Miralles Barberá, Pilar
Mollá Galán, Dámaso
Monzó Postigo, Aleixandre
Monzó Postigo, Jessica
Monzó Postigo, Sheila

Monzó Torres, Rafael
Mora Tortosa, Enrique
Mora Tortosa, Martín
Navarro Osmá, Zaira
Navarro Rus, Arantxa
Navas Santiago, Encarna
Navas Santiago, Isabel
Ortega Gil, Rubén
Parra Borrás, Álvaro
Peinado Miralles, Mónica
Peinado Miralles, Pilar
Peinado Tolosa, Jorge
Pelegero Llopis, Mª José
Perales Gallego, Àngela
Pérez Arenas, Raúl
Pérez Llopis, Mª Dolores
Pérez Llopis, Ester
Pérez Nadal, José Francisco
Pérez Quiles, Paola
Pont Roca, Carmen
Postigo Marí, Anabel
Quiles Agustí, Rafael
Quiles Ramírez, Gema
Quiles Ramírez, Aitor
Ramírez Lomas, Mª Gloria
Ramírez Tortosa, Amparo
Remón Vela, Clara
Rendón Garrido, María
Requena Garrido, Mónica

Richart Pont, Ignacio
Roselló Maestre, Beatriz
Sala Llácer, Julia
Sánchez Torres, Josefa
Sánchez Torres, Paqui
Sanchis Ballester, Violeta
Sanchis Torres, Cintia
Sancho Fuentes, Jessica
Sanegre Fonfría, María
Santos Pla, Ricardo
Serra Sanchis, Montserrat
Sisternes Mollá, Mireia
Soler Sanchis, Ana
Terol Mena, Paqui
Tomás Micó, Francisco
Tomás Terol, Andrea
Tormo Álvarez, Paola
Tormo Barberá, Edurne
Tormo Barberá, Elsa
Tormo Pla, Ivan
Torres Navajas, Mª José
Vercher Nadal, Víctor
Vila Rescalvo, Mireia
Vila Vila, María
Viñes Mas, Josep
Zorraquino Moral, Aroha

Recompenses 2024

RECOMPENSES

**RECOMPENSA
JUNTA LOCAL FALLERA**

**Ana
Arnau Orts**

COMISSIÓ MAJOR

**ELISEO DONAT LLEDÓ (BUNYOL D'OR)
RAÚL PÉREZ ARENAS (BUNYOL D'OR)**

**RUBÉN BENEITO BELDA
(BUNYOL AMB FULLES DE LLORER)**

Premis 2023

UN ANY D'ÈXIT

Programa d'actes

Dissabte 14-10-2023

20:00h - Proclamació de la fallera major de Xàtiva i la seua cort d'honor, al Gran Teatre de la ciutat.

Diumenge 15-10-2023

18:00h - Proclamació de la fallera major infantil de Xàtiva i la seua cort d'honor, al Gran Teatre de la ciutat.

Divendres 17-11-2023

20:00h - Proclamació de les nostres falleres majors Gema i Noa al Gran Teatre de la ciutat.

Diumenge 28-01-2024

10:00h – Romeria de Pujada a Sant Josep
18:00h – Concurs de Pasdobles Fallers (Gran Teatre)

Dissabte 03-02-2024

19:00h – Cavalcada del ninot (Des de l'avinguda Selgas fins a l'Albereda Jaume I)

Diumenge 04-02-2024

10:00h – Ral·li Infantil

Dissabte 10-02-2024

9:30h – Ofrena d'ous a Sant Clara

Diumenge 18-02-2024

11:00h - Cavalcada del ninot infantil (des de l'avinguda Selgas fins a l'Albereda Jaume I).

Dissabte 24-02-2024

08:00h - MACRODESPERTÀ, pels carrers de Xàtiva.

12:00h - Acte contra la violència de gènere, a l'Ajuntament.

19:00h - Lectura actes de l'Exposició del Ninot i XXV Concurs de Maquetes, a les portes de l'Ajuntament de la ciutat.

20:00h - CRIDA de les Falleres Majors de Xàtiva a la ciutat.

20:30h - Inauguració Exposició Ninot. En finalitzar, es dispararà un castell de focs artificials.

22:00 – Sopar de la Crida.

Diumenge 03-03-2024

12:00h - Dinar Popular de germanor.

Divendres 15-03-2024

22:00h - Sopar de Torrà al Casal.

24:00h - Nit de la plantà oficial de les Falles de Xàtiva.

Dissabte 16-03-2024

10:00h - Esmorzar a la falla.

13:00h - Cercavila pels carrers del barri.

14:00h - Primera mascletà des del Jardí de la Pau.

14:30h - Dinar al casal.

19:00h - Lliurament de premis de les falles 2024 (Ajuntament).

22:00h - Sopar al Casal.

Diumenge 17-03-2024

10:00h - Esmorzar a la falla.

13:00h - Cercavila pels carrers del barri.

14:00h - Segona mascletà des del Jardí de la Pau.

14:30h - Dinar al casal.

17:00h – Visita a les falles de la ciutat.

22:00h - Sopar al Casal.

00:00h - Nit del Foc

Dilluns 18-03-2024

10:00h - Esmorzar a la falla.

13:00h - Cercavila pels carrers del barri.

14:00h - Tercera mascletà des del Jardí de la Pau.

14:30h - Dinar al casal.

18:00h - Ofrena de flors a la mare de Déu de la Seu.

22:00h - Sopar al Casal.

Dimarts 19-03-2024

8:00h - Despertà pels carrers del barri.

10:00h - Esmorzar al falla.

12:00h - Missa en honor al nostre patró Sant Josep, amb la posterior baixada en romeria.

15:00h aprox. - Quarta i última mascletà al Jardí de la Pau.

15:00h - Dinar al casal.

17:00h - Jocs al casal.

20:00h - Cremà de la falla infantil.

21:00h - Cremà de la millor falla infantil de Xàtiva.

22:00h (aprox. Horari oficial ofert pels Bombers) - Cremà de la falla gran.

22:30h Sopar al casal.

01:00h aprox. - Cremà de la millor falla de Xàtiva.

Divendres 22-03-2024

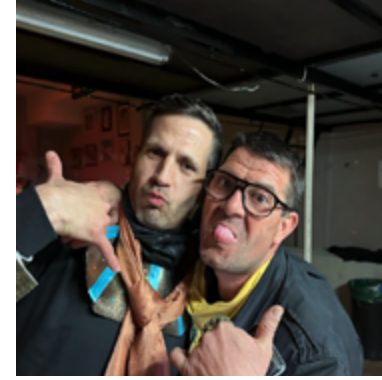
20:00h – Lliurament dels PREMIS CADAFAL 2024.

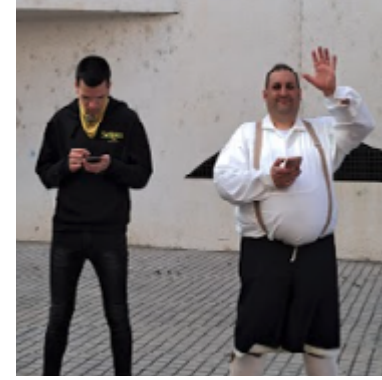

RE COR DS

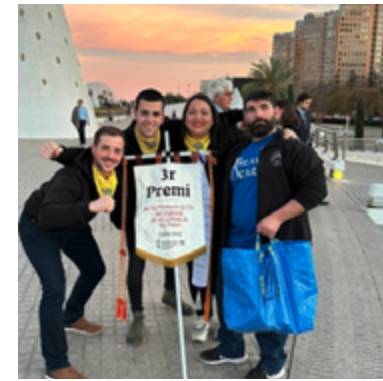
d'un any

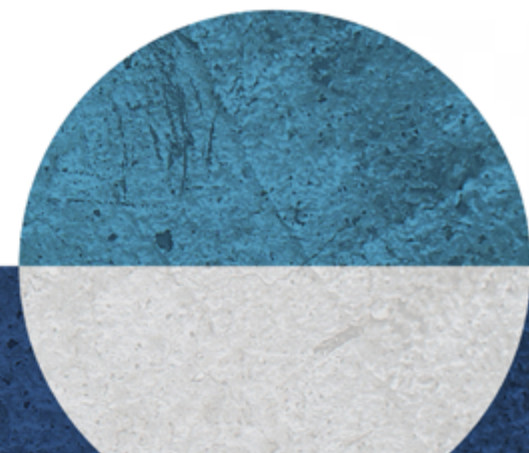
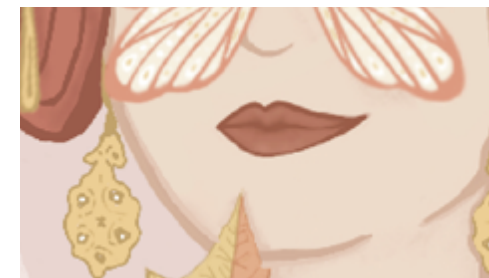

ARTICLES

PO E M A

A LA VIDA TOT SÓN TOMBS

Josep M. Izquierdo
"Poetadelfoc"

A la vida tots tenim
que superar mil obstacles,
i això tampoc és un crim,
si encara creus en miracles.

Massa tombs amunt i avall
doncs la via és un vaivé,
on no pares d'aprendre mai,
si la sort no et tracta bé.

I en oficis també passa
quasi mai estàs segur,
et poden tirar a casa...
i a fer cua de l'atur.

També afecta a la política
-hui estàs ací, demà allà-
si la cosa es posa crítica...
pots anar "a fer la mà".

Els polítics hui en dia
pateixen també molts tombs,
doncs són com no jerarquia,
com cromos dolents i bons.

Van de València a Madrid,
de l'Ajuntament a Corts,
amb l'AVE com descosits,
o tirant mà d'aeroports.

Són així eixes carreres
per repartir-se el pastís,
i agafar bones carteres...
per "amor al seu país".

Són tombs de la democràcia
que també els porta mareig,
i amb les mesures de gràcia...
els altres fan bon bloqueig.

També veus grans tombarelles
als mascles estereotips,
que afavoreixen a elles,
front a caducs prototips.

Una dona capitana
dins dels "Moros i cristians",
la veus desfilant ufana...
com no havíem vist abans.

O un home Faller Major
era un càrrec impossible,
i ara sembla que eixe honor,
no és tan rar i és més plausible.

Si volem ser tots iguals
haurem de canviar valors,
que irriuen als extremats,
que són com antics censors.

Al món faller ha passat
que ha girat com calçetí,
la crisi a molts ha matat...
per beure el dolent verí.

Amb el suro contaminant
i el disseny -tot es programa-
així l'art es va esfumant...
i l'artista encés en flama.

Damunt *pa* arreglar-ho tot
la pandèmia com puntilla,
que va ser com un assot...
i pedres dins la motxilla.

Molts entrebancs i altres tombs
per salvar la nostra festa,
gràcies a les subvencions...
vàrem passar la "tempesta".

Xàtiva no fou l'excepció
i vàrem passar-les ben magres,
va ser fotuda lliçó...
ben segur de les més agres.

Però ara tot ha passat
i torna de nou l'alegria,
el malson l'hem superat,
amb fe, força i valentia.

DE QUANTS GRAUS ÉS EL TOMB?

Immaculada Cerdà

Acadèmica i Secretària de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua

El *tomb*, el gir, és la «volta que pega una cosa quan cau». Té a veure amb l'atzar; tot i que Murphy sempre té alguna cosa a dir. La majoria de les vegades es complix el pitjor dels pronòstics i la rosca de pa cau del costat de la melmelada o almenys en som conscients només en les ocasions que passa la desgràcia. Com en una profecia autocomplida. Soc optimista de soca-rel i de veres crec que Murphy era un dissortat amb mala bava. Silvestre Vilaplana en *El triangle rosa* ens en parla: «l'ombra funesta que sempre amenaça els meus secrets em sembla propera. I com diu la maledicció de la llei de Murphy, quan una cosa pot anar malament o pot empitjorar, és inevitable que empitjore». La seua llei funesta ha sigut la forma d'intentar contagiar-nos la seua poca fortuna. La realitat, si la veiem sense prejudicis, és que la sort ens somriu seguit seguit. Només hem de veure la quantitat d'imprudències que cometem diàriament i com ens n'escapolim.

Però *tomb* també és la «mitja volta pegada a una cosa»; és a dir un canvi de 180 graus. Com indica Enric Valor en *Temps de batuda*: «Molts dies després d'aquella excursió, l'orat-

ge va fer un tomb de cent vuitanta graus. Va eixir un dia eriçat; bufava un vent inquiet; havia baixat seriosament la temperatura. I nosaltres d'estiu! Allò es faria molt aviat irresistible». Esperat o sobrevingut, el canvi és total i necessita una adaptació que no sempre és fàcil. Un mal bac m'ha llevat la salut enguany. M'ha fet també plantejar-me com és de dèbil la nostra suposada fortalesa i com és de forta la nostra societat tan criticada. La quantitat de recursos que ha posat a la meua disposició: de personal mèdic, de rehabilitació; econòmics, amb el sou garantit; anímics, amb la quantitat immensa de gent, família, amics, companys, veïns i saludats que s'han interessat per mi i que m'han enviat missatges d'ànim i consol.

Un canvi de 180 graus comporta —sobretot si és inesperat— un període d'estupefacció. Hi ha coses que costen molt d'engolir. Les pèrdues irreparables es viuen els primers dies com en un estat d'alienació. Com si allò tan terrible que estàs vivint en realitat li passara a una altra persona. Una realitat extracorpòria, que observes

però no vius. A la incredulitat seguirà molt prompte la ira, la ràbia, la malícia contra no sabem ben bé qui. L'acceptació o la resignació, en funció de si té o no solució possible no ens estalviarà la tristesa. Són les cinc fases del dol. Una experiència necessària que cada persona viu com vol o com pot.

Perquè la vida no és un plantejament continu. Vivim donant per suposades que les coses són com són, que les persones que ens acompanyen hi seran demà i despús-demà, que cada dia ix el sol sobre el sostre de la nostra casa. Els canvis ens provoquen ansietat. Ens obliguen a eixir de la nostra zona de confort. Un tomb és també, senzillament: un «canvi que experimenta en la seua marxa una cosa». No ha de ser radical ni negatiu; de fet, ens sorprenem quan té un efecte positiu en la nostra vida.

El fragment d'*Els fantasmes de Lacrima Coeli* de Francesc Mompó il·lustra este canvi de rumb: «La porta no es tanca amb clau des de fora. Cal solament que estirem una mica el pom perquè es tanque. Amb la

qual cosa pot haver-ho fet qualsevol alumne. Allò donava un tomb al debat i semblava el dubte entre els col·legues. Ara, les mirades es dirigien a qui pareixia vençut i esperaven que hi diguera alguna cosa».

Amb tot, correm el risc de *romantitzar* el canvi. Passem de l'elogi a l'immobilisme: «qui estiga bé que no es menege» o «no deixes sendes velles per novelles» a malmirar la persona que no s'arrisca a viure en una aventura contínua. Com ens costa trobar l'equilibri!

La «direcció que pren una conversació o un assumpte» és la quarta accepció de la paraula *tomb*. És un exercici ben interessant observar la manera de raonar que tenen algunes persones. N'hi ha que sonen com un torneig de tennis o ping-pong; altres es furten la paraula de la boca, n'hi ha qui només monologa mentre l'oient intenta amb prou penes ficar-hi cullerada; després n'hi ha qui va saltant d'un tema a un altre i qui es remunta a l'origen del Big Bang. De les últimes persones diuen els meus fills que soc jo. Vostés jutjaran com estan d'encertats.

I acabariem amb la cinquena accepció de *tomb* la que fa referència a la «passejada curta que acaba en el punt de partida»; és a dir al gir de 360 graus. Isabel Olmos, en l'article *A tu, Balbino, que dorms en l'exili* ens il·lustra este ús: «Fa pocs dies vaig estar a Colliure per a visitar este preciós municipi francès i la tomba d'Antonio Machado i, en acabar, vam donar un tomb per la resta del cementiri, farcit de restes de soldats de la I Guerra Mundial. Els llinatges compartits malgrat la distància física es plasmen negre sobre blanc a les làpides». Eixir per on has entrat, cloure el cercle, tornar a començar, encetar de nou el cicle, aprendre dels errors, renàixer de les cendres... Els sentits literals i metafòrics de la paraula són generosos, com hem vist. De canvis més o menys subtils, sobtats o no, radicals o de nova oportunitat. Els tombs de la vida ens sangolegen sense demanar permís. Potser són un recordatori del marge de maniobra que tenim en el nostre destí.

Foto José Luis Mollá

TOMBS

ALMÓN
FALLER

LA PLANTÀ, DEL TOMB A LA GRUA

Rafa Tortosa Garcia

«Recorde el que patiem abans per a plantar la falla. Es plantava *de tiró*, és a dir, es muntava gitada en terra la torre i el cadafal i, tirant amb cordes des dels balcons i terrats així com altres ajudant des de baix, es plantava la falla. D'esta formar d'alçar la falla li ve el nom de la plantà (Navarro, 1994: 36)».

Fins fa poc més de cinquanta anys les falles es plantaven així. Després vingué la grua, muntada en un camió majoritàriament, i la plantà va resultar menys complicada. Eren els anys setanta i els nostres artistes fallers xativins començaven a gaudir d'un altre tipus de plantà amb la consegüent reducció en el nombre d'hores a utilitzar en muntar la falla. Això sí, esperar a que vinguera la grua, va suposar un temps inesperat.

Com comenten els germans Navarro -artistes fallers de Carcaixent- en el text introductori del present escrit, potser la denominació de plantà vinga de l'acció d'erigir el cos central de la falla. Cal recordar que allò de plantà apareix l'any 1864 i «té una presència intermitent, però serà el que definitivament s'imposa a la resta i continue vigent en l'actualitat fins a

donar nom a l'acte de posar una falla al carrer (Mozas, 2012: 73)». Abans d'esta data s'empraven altres verbs per referir-se a este fet: col·locar, fer, posar, haver, situar, erigir, establir o el d'alçar (Medina: 2017), que és l'utilitzat per Blai Bellver al llibret de *la Creu del Matrimoni*, aquell que relacionava i explicava la falla de la Plaça de la Trinitat de 1866 i que no arribà a erigir-se:

«Esta falla quedara alsá pera la pública contemplació la vespra de sen Chusep, desde les set del matí hasta les nou de la nit».

Posteriorment, la terminologia de plantà va anar assolint-se a mesura que avançava el segle XX amb la utilització de diverses tècniques d'acord el volum, l'alçària i la complexitat de les falles, les quals anaren en augment a mesura que passava la centúria. A més a més, la forma de construir les falles, quant a l'assemblat de les peces i ninots així com a la disposició d'elles, estava supeditada a la tècnica de la plantà. Així que, abans de la grua, van haver unes tècniques de plantà més manuals i humanes. Veiem-les.

Al tomb

La tècnica més nostàlgica usada en la plantà potser siga la denominada al tomb, ja que esta conjuntada per estratègia, habilitat, força i coordinació. Com ve descriu Joan Castelló, *Al tomb* «és la tècnica més utilitzada fins que van irrompre les grues. Es procedeix de la següent manera: primer es munta l'estructura de forma horitzontal en terra plana, i després, amb la participació d'un nodrit grup de gent, s'alça a poc a poc amb els braços al mateix temps que, des de la part contrària, s'ajuda tirant amb cordes i corrioles fins a aconseguir la verticalitat. Este és el moment més crític, doncs en eixe precís instant cal tibar les cordes en sentit contrari a l'hissat per a aconseguir que la peça no perda l'equilibri i bolque (2017: 60)». Així es que necessitava l'ajuda d'un nombrós grup d'ajudants, entre la quadrilla ajudant de l'artista i els membres de la pròpia comissió. Esta ajuda, de vegades, no era la més apropiada

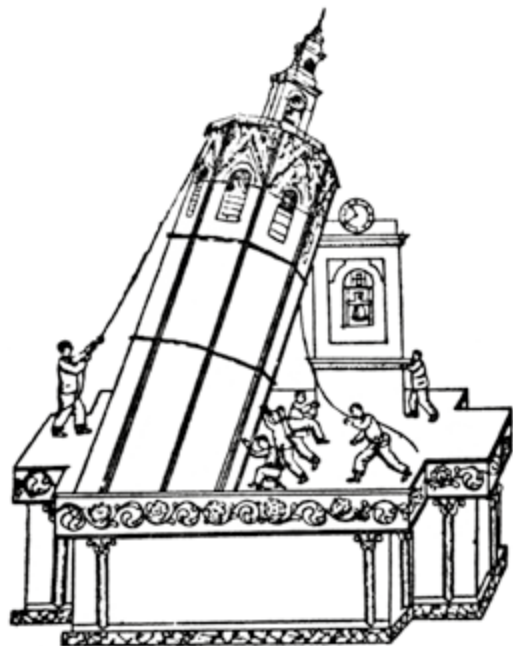

Quin pato de Fira (Raval, 1961), falla plantada al tomb per J. Martínez Mollà.

com recorda J. Martínez Mollà, amb la plantà de la falla del Raval de 1961 que duia per lema *Quin pato de fira*, atès que els fallers no estaven posats en la feina i «els vaig enviar a tots a la merda i la vaig plantar assoles, perquè la van plantar al tomb. La van col·locar, uns tirant d'una corda, altres de l'altra...i l'estaven tombant al revés. Tot això perquè anaven mig picats (Lagardera, 2017:83)».

I d'esta forma el cos central de la falla quedava erigit enmig de la plaça. A Xàtiva, la tècnica va estar utilitzada des dels anys trenta. Alguns dels cadafals fallers, per la poca grandària, no necessitaven de la utilització d'esta parafernàlia atès que els ninots i els bastidors estaven disposats només amb l'ajuda d'unes escales. Altres, amb més volum i alçària, es plantaren al tomb. Per sort, tenim documentada la plantà de la falla de Tetuán de 1943, la qual va tindre problemes per l'oratge i amb

Esbós de la falla *Els apuros d'una comissió* (Tetuán-Sant Francesc, 1944) de José Castelló. Podem observar la plantà al tomb de l'any anterior, amb la qual es basa la crítica de la falla.

l'artista. I en allò ocorregut el dia de la plantà es va basar la falla de l'any 1944. L'explicació, signada per Francisco Martínez, resulta molt interessant ja que, a part d'exposar tota la problemàtica patida per la comissió el dia de la plantà, ens fa una descripció de com es va plantar *al tomb*, situació plasmada a l'esbós:

«Una tormenta s'encadena
i la falla no's pot plantar
se desarrolla la essena
que así se pot apresiar.
treballa la comissió,
i la falla està plantant-se
i la chent en ilusió
uno a atre està achudantse,
el artiste està borracho,
està al mich de la plaseta
i en el cap sempre cacho
els demana una dogueta.
Tira cap así una doguera
i a plantar el Micalet
va i pega una miraeta
i el Micalet no veu quet.
Escomensem a nigar
al Micalet dels balcóns
i escomesen a pegar
uno que atre tiróns,
plantat ya casi el tenen
i en alegría han triunfat
desde els balcons el sostenen

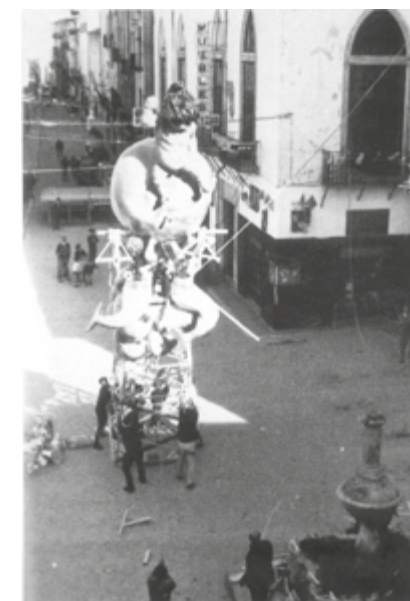
*¡pero en ca no han acabat!
El sostenen en vigor,
pero de pronte han soltat
els pobres en molt de dolor
pues casi sels ha enporat.
I cuan menos se descuidem
el Micalet a caigut,
uns sen bán i altres venen
i reina un gran disgust.
El artiste està plorant
i de pronte: ¡Mau perdut!
dels cabells se está tirant
diguentlos: ¡Que mau venut!
La caiguda del Micalet
un cable mos ha tirat
i a uno que i havà dret
del coll també l'anrollat».*

A la capital de la Costera es va gaudir de la plantà al tomb fins ben entrats els anys setanta i coincideix amb els anys inicials dels primers artistes fallers xativins. Josep Martínez Mollà, Antoni Grau Cros i Manolo Blanco Sancho començaven de forma professional en la realització de falles a meitat dels anys seixanta així que en la plantà de les seues primeres falles hagueren de recórrer a esta

curiosa tècnica. La darrera falla que plantà Manolo Blanco al tomb fou la de la comissió de Tetuán-Sant Francesc de l'any 1971 que duia per lema *Desitjos* i precisament, en esta mateixa demarcació, hi ha documentació gràfica de la plantà amb l'ús de cordes des dels balcons de la falla que duia per lema *Per culpa de la poma*, que fou erigida l'any 1967 i on s'hi pot apreciar la dificultat que comportava plantar falles al tomb, sobretot en el moment d'estirar de les cordes des dels balcons, lloc que era reforçat amb llistons i polaines, disposades en creu, que ajudaven a contrarestar el pes de la peça fallera i ajudar a estirar. El propi artista faller reconeix que és molt més perillosa, «una falla de vint metres no la pots plantar al tomb. Això són barbaritats. La grua ha estat un gran invent i l'elevador encara més (Lagardera, 2017: 79)».

Des d'aquella època, inclús a València alguna dècada anterior, la plantà al tomb perdé protagonisme amb l'arribada de les bastides i grues, però mai desaparegué del tot. Ara perdura sota el cuny de mode tradicional de plantà a comissions com Arrancapins, Salamanca-Comte d'Altea, Cádiz-Cura Femenia, Pintor Salvador Abril-Pere III el Gran i Ripalda-Beneficència-Sant Ramón, totes de València; el Rajolar de Benetússer; el Canet

Instantànies de la falla *Per culpa de la poma* (Tetuán-Sant Francesc, 1967) de Manolo Blanco, plantada al tomb. Arxiu Manolo Blanco

de Cullera; o Puente Villavieja d'Alacant, amb artistes que han estat fidels a l'estil, com el finat Pasqual Carrasquer, i altres ho practiquen per qüestió de principis como Fede Alonso, Vicent Chaveli, Juane Cortell, Juanjo García, Joan Simó Arlandis, Víctor Valero o Giovanni Nardin (Llop, 2017:39). Altres, com Manolo Garcia, l'han recuperat per crear un espectacle visual i plàstic atractiu per a les masses (Esbrí, 2017:46).

A les falles de Xàtiva, des que esta modalitat de plantà va deixar d'usar-se, en comptades ocasions s'ha pogut vore. No obstant això, hi ha dos exemples de plantar la falla al tomb, com és la falla de Corts Valencianes de 2022, la qual duia per lema *President a la fuga*. Els artistes fallers *Art en Foc*, junt als membres de la comissió, van erigir el centre de la falla. Un grup de persones feien força i aguantaven la part de la base, i altres, des de la part més alta de la falla, feien també força i l'espentaven amb les mans cap amunt i en cap moment es va fer ús de cordes estirades des dels balcons dels edificis confrontants. Amb el mateix procediment es va plantar l'any passat la falla J. Ramon Jiménez, la qual duia per lema *Joisme* i va ser obra de Fran Sierra. En ambdós casos, l'estructura tan vertical del centre de la falla així com la poca alçària i volum van estar la principal motivació per recórrer a l'ús de la tècnica de la plantà al tomb, sense necessitat de llogar una grua.

Plantà al tomb de la falla *Joisme* (J. R. Jiménez, 2023) de Fran Sierra. Foto Perales Iborra

A Cadiretes

Una altra tècnica de plantà, coetània a la del *tomb*, és la de plantar a *cadiretes*. Les falles van anar creixent en alçària i una de les dificultats era encaixar la peça del coronament. Per a aconseguir eixe objectiu sense danyar la figura es va idear el sistema conegut com a *cadiretes*, molt útil sempre que el cadafal no fóra excessivament alt (Castelló, 2017: 60). El procediment era senzill i consistia en que un grup de persones es col·locava al voltant de la peça i es deixava lliure un dels seus costats, agafaven la peça i l'alçaven en l'aire mentre altres persones introduïen per sota una altra peça. Esta peça introduïda es feia forta clavant-la a la de la part superior amb unes peces denominades *solapes*. Després es repetia esta operació successivament fins que el coronament assolía l'altura prevista (Ariño, 1993: 168). La dificultat estava en el balanceig del cos central cada volta que es col·locava una nova peça a més del pes que anava agafant.

Este procediment de muntar la falla per estrats va estar bastant conreat pel xativí Antoni Grau Tomàs, que el va utilitzar en les falles dels anys quaranta, cinquanta i seixanta, i que el seu fill, l'artista faller Antoni Grau, va

Plantà de la falla *Tod per dinés* (Sant Jordi, 1956) d'Antoni Grau Tomàs, realitzada amb l'ús de la tècnica A cadiretes amb la inclusió d'un pi com a eix estructural. Arxiu Grau-Cros

continuar utilitzant fins l'arribada de la grua. A este procediment de plantar la falla a *cadiretes*, els Grau afegien un pal com a eix, el qual no es solia cremar i es reutilitzava any rere any. El mateix Antoni Grau explicava magníficament el procediment: «la comissió ajudava molt. La traguérem del taller i férem un clot a la plaça, on plantàrem un pi. Amb cordes pujàrem el ninot que anava a estar dalt en el cadafal i, a poc a poc, anàvem afegint la resta de la falla, de dalt cap a baix (Fitó, 2006:72)». L'artista xativí fa referència a la utilització d'esta tècnica en la plantà de la falla d'Antoni Grau Cros ocorreguda en la plaça de Sant Jordi l'any 1956 i que duia per lema *Tod per dinés*, una cadafal icònic pel moviment de les tallades del meló central i, a més a més, per l'alçària i el volum que tenia, la qual cosa complicava més la plantà. La utilització d'un pal central com element estructural tenia la funció d'amarrar tots els elements i fer una estructura més sòlida. Este pi, clavat al sòl un metre o metre i mig, d'acord amb el testimoni de Grau, calia calcular la seua mesura atès que la seua longitud hi era la suma del ninot de la cúspide, la base i el què s'anava a clavar a terra (Lagardera, 2017: 79).

Bastidors i torres mòbils

Les tècniques esmentades es servien d'altres elements com ara escales i bastidors per recolzar els procediments de la plantà. Les primeres bastides eren de fusta, material que s'utilitza fins els cinquanta, les quals anaven reforçades amb creus metàl·liques. Cal destacar la notable agilitat amb la qual es muntava i desmuntava, i ser una eina vàlida per a una ràpida plantà (Llop, 2017: 40). La fusta fou substituïda pel metall, amb una sèrie de tubs i acoblaments cargolats dobles, de la marca *Mundus* i, com afirma Joan Lluís Llop, es va utilitzar per primera vegada en la plantà de *La campanya del silenci*, de Vicent Luna, a la Plaça del Doctor Collado, el 1957, prèvia prova de resistència en l'esplanada de les antigues Cambres Beccari. La utilitat del mecanotub es limitava a penjar una maroma d'una corriola gegant en el centre del seu arc per a alçar les figures grans i servir d'escala als operaris per enllestir peces (Llop, 2017:40).

Instantània de la plantà amb grua de la falla *Avui amb una ploma ens desplumen* (R. Argentina, 1972) d'Antoni Grau Cros. Arxiu Grau-Cros

Un altre element auxiliar foren les *torres* mòbils, curioses bastides amb una total similitud amb els torreons d'assetjament medievals, els artefactes de major solera fallera perquè, malgrat el seu curt període de major activitat documentada —entre finals dels anys 60 i els anys 80—, estes van nàixer als propis tallers fallers de la mà dels artistes i fusters dels planters, i que van prendre com a model les *torres* que el mestre Julián Puche es va fer construir. Este artista portava les *torres* per auxiliar les grues en treballs menors durant l'enllestiment de la falla a la plaça o carrer. Es tracta de dos bastides bessones mòbils, gràcies a unes xicotetes rodes, d'uns huit metres d'altura sobre bases de 1'60 metres de llarg per 1'10 d'ample. Per l'interior recorre una estreta escala seccionada a mitjana altura que descriu així un zig-zag (Esbrí, 2017:52). La proliferació de les *cistelles elevadores* autònomes les va desplaçar cap a un exclusiu ús dins al taller.

La grua

Com hem apuntat amb anterioritat, l'ús de la grua per a plantar va començar a Xàtiva a la dècada dels setanta, encara que a València l'ús d'esta maquinària s'estableix l'any 1960 amb una falla del carrer de les Barques, obra de l'artista Modesto González:

«Me s'ocorregué parlar amb El Cano, que deien que tenien una grua, i Garcieta, que estava empleat allí, fon el que tragué la grua d'El Cano, tinguí que parlar amb l'enginyer, férem el papers corresponents i contractaren la grua. Garcieta manipulà la grua (Ariño, 1993: 169)».

A Xàtiva, Antoni Grau Cros va ser el primer artista faller en utilitzar la grua per facilitar la plantà dels cadafals fallers. Va ser amb la falla de la plaça de l'Espanyolet de 1971, la famosa *falla dels cacaus* i que duia per lema *Varios plans*, plantà que va causar una gran expectació. L'artista va contractar una grua vinguda des de València que va costar dos mil pessetes més la mà d'obra que costà dotze mil. Un any abans, com anècdota, comentar que Grau va utilitzar la grua de l'edifici del cantó, que s'hi trobava en construcció, per plantar dues potes d'un polp que feia de coronament de la falla de la República Argentina, fet que li va obrir els ulls per emprar-la l'any següent (Tortosa, 2007: 65). Des d'aquell moment, Grau ja la va utilitzar, pràcticament, en totes les seues plantades i, consegüentment, va suposar poder construir falles amb més volum, alçària i risc. El propi testimoni del finat artista xatívi ens aporta les excel·lents qualitats de la grua, «ara és un cosir i cantar. La poses, l'enganxes i la col·loques on et sembla bé».

La falla *Varios plans* (Espanyolet, 1971) d'Antoni Grau Cros, és considerada com la primera falla de Xàtiva plantada amb grua. Arxiu Grau-Cros

La falla *Turisme en massa* (Tetuán-Sant Francesc, 1972) fou la primera falla plantada amb grua per l'artista faller Manolo Blanco, qui va recórrer a la grua de la construcció de l'edifici del Quartell i després ser transportada fins la seua ubicació amb l'ajuda d'unes rodes.

Manolo Blanco, l'altre artista iniciador de la professió d'artista faller a la nostra ciutat, la va començar a utilitzar l'any 1972 amb la plantà de la falla de Tetuán-Sant Francesc, que duia per lema *Turisme en massa*. Curiosa va ser la plantà atès que, com comenta el propi artista, la va «plantar amb la mateixa grua de la construcció que estaven utilitzant en l'obra de la finca del Quartell i després la vaig haver de desplaçar amb rodes (Lagardera, 2017: 79)». A l'any següent, Manolo Blanco ja utilitzà de forma habitual la grua sobre camió en la plantà de les falles. Com comenta el propi artista, aquelles primeres vegades que se plantà amb grua, esta era de l'empresa Rigar de València i era contractada per la majoria dels artistes que plantaven falles a la ciutat amb el condicionant que tenien que esperar a què la falla anterior quedar plantada, la qual cosa suposava plantar a hores intempestives pel retard acumulat al llarg del dia.

En definitiva, les grues s'han convertit en un element imprescindible, fins i tot per a la plantà de falles de seccions intermèdies amb volum més reduït i estructura més senzilla, no tant per les dificultats sinó per a guanyar temps. En els cadafals de majors

dimensions, la intervenció d'estes màquines es complementa amb altres artefactes mecànics, com les cistelles o braços articulats, que permeten aproximar-se fins al davant mateix de les figures per a acoblar, reparar xicotets desperfectes o repintar (Castelló, 2017: 61-62). En este sentit, en l'àmbit faller xatívi, també cal recordar l'escala amb plataforma mòbil de la Brigada municipal, que tants anys va estar utilitzada per a la plantà, on els artistes es feien torns per usar-la.

Amb tot plegat, la grua ha estat la gran aliada de les plantades durant els darrers cinquanta anys. Sempre és un espectacle vore plantar les falles i tot el procés, quasi esdevingut en ritual. L'arribada de la grua i el seu desplega-

ment, l'enganxada d'una peça i com s'enlaira, la difícil i silenciosa encaixada de les distintes peces i ninots, el "solta" de l'artista a l'operari de la grua quan la peça està completament assemblada i comprova la seua solidesa, el desenganxament de la grua... i altra volta a començar. Els que ho hem viscut, ens hem quedat més d'una vegada encisats per l'instant i sobretot quan esdevé un clímax de satisfacció col·lectiu en el moment que la falla queda plantada enmig del carrer. Imagi-neu-vos un ritual semblant quan es plantava al tomb.

La plantà de les falles serà amb emoció o no serà.

Bibliografia

- Ariño Villarroya, A. et als. (1993): Los escultores del fuego, Diputació de València.
- Castelló Lli, J. (2017): "La plantà: amb nocturnitat i traïdoria", El Verí del Foc, 11, AC Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, pp. 58-71.
- Esbrí Andrés, I. (2017): "La plantà: Un patrimoni desconegut", El Verí del Foc, 11, AC Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, pp. 44-57.
- Fitó Roselló, J. LL. (2006): "Grau: És un verí ser artista faller", Argentina 2006. Llibre explicatiu de la falla República Argentina, Falla R. Argentina, Xàtiva, pp. 68-81.
- Lagardera Ventura, J. L. (2017): "La plantà a través del temps", El Verí del Foc, 11, AC Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, pp. 76-83.
- LLop i Bayo, J. Ll. (2017): "Quedar-se plantat una nit o moltes. De la plantà al tomb a les grues", El Verí del Foc, 11, AC Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, pp. 36-43.
- Medina Bonilla, J. (2017): "Lexicografia de la plantà", El Verí del Foc, 11, AC Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, pp. 16-29.
- Mozas Hernando, J. (2012): "Paraules que naixen del foc: l'origen de l vocabulari faller", Revista d'Estudis Fallers, 17, pp. 66-79.
- Navarro, A. i J. (1994): "Història dels Artistes Fallers", Llibret Explicatiu Falla Benlloch 1994, AC Falla Benlloch-Alexandre Vlé, Xàtiva, pp. 36-37.
- Tortosa Garcia, R. (2007): "Els primers premis de les falles de Xàtiva (II). El duel artístic entre Grau i Blanco (1964-1985)", El Verí del Foc. núm. 1, AC Falla J. R. Jiménez, Xàtiva, pp. 63-69.
- Llibret explicatiu de la Falla Tetuán-Sant Francesc de 1944.

LES COMISSIONS A XÀTIVA QUE HAN CANVIAT EL LLOC ON PLANTEN LA FALLA

Josep Sanchis Martínez

Estudiós de les falles

A Xàtiva, per diverses raons, algunes comissions de les quals actualment planten falla han variat la ubicació inicial on començaren a instal·lar-les i on la gent les contemplava fins a la nit de la cremà.

Igualment, algunes d'elles han modificat el nom de la comissió pels canvis de denominació de les places d'on van prendre el nom inicial als anys 30 en temps de la II República Espanyola, que després, amb el Règim del general Franco van ser anul·lats i substituïts fins que amb el retorn de la democràcia i fruit de la Constitució de 1978 es tornaren a revisar, sent els que duen a hores d'ara.

Aquest article intenta repassar totes i cadascuna d'aquestes comissions i alguns dels motius que obligaren a desplaçar-les d'un punt a un altre dins la seua demarcació.

FALLA SELGAS

Les falles plantades en aquest barri han pogut veure's en quatre llocs distints: a l'encreuament del carrer Cosmògraf Ramírez amb

Gonzalo Vinyes; al carrer Àngel Lacalle davant de l'Hotel Murta; a l'encreuament del carrer Gonzalo Vinyes amb Músic Fayos i a l'avinguda de Selgas al costat de la boca del carrer Gonzalo Vinyes.

Si comptem també la falla que en 1961 es va plantar al barri que va promoure aleshores un grup d'entusiastes de les falles encapçalats pel Sr. Torres, formant una comissió que no va tindre continuïtat en aquells anys, en serien cinc els llocs on s'han cremat al barri, perquè aquella falla es va ubicar enfront de la capella envidrada que s'havia inaugurat en 1952 amb la imatge en talla de San Francisco Javier, justament en la cantonada que formen els carrers Ramírez Cameno i Gonzalo Vinyes.

De la primera falla plantada per l'actual comissió que ha donat continuïtat a aquesta festa en el barri en 1972, fins a la de 1985 es va mantindre l'encreuament de Cosmògraf Ramírez amb Gonzalo Vinyes com a lloc de plantada. La raó

per la qual es va traslladar en 1986 al lloc actual, o siga cap avall al costat de les cases unifamiliars del barri, va ser en deixar de circular en doble direcció el trànsit de vehicles per l'avinguda de Selgas passant a ser d'una sola direcció en sentit d'eixida de la ciutat. Per a cobrir el sentit d'entrada al centre ciutat es va optar pel carrer Cosmògraf Ramírez i la seua continuació per l'avinguda de l'Acadèmic Maravall, amb la qual cosa el pas de vehicles de motor va augmentar notablement per aquest encreuament enfront del quarter de la Guàrdia Civil, dificultant la instal·lació de la falla allí. Per altra banda, el barri havia anat creixent progressivament cap a la via del ferrocarril Xàtiva-Alcoi, concentrant gran part de la població de la demarcació fallera on abans eren bancals.

Anecdòticament, solament una vegada, l'any 2005, la falla es va plantar en lloc distint, concretament a l'encreuament dels carrers Catedràtic Àngel Lacalle i Músic Fayos, davant la porta de l'Hotel Murta. Curiosament aquest any la comissió va guanyar el primer premi de Secció Especial i el reconeixement com a millor falla de Xàtiva, l'única vegada en la seua història.

FALLA TETUAN

Aquesta plaça de Xàtiva, situada al costat de l'església de Sant Francesc, en un extrem del carrer Montcada, ha tingut diversos noms a través dels temps: la primera falla que es planta en ella va ser en 1934 quan es denominava plaça del Doctor Simarro, mantenint-se les falles ací durant els dos anys següents. Després de la Guerra Civil, en 1939 li posaren el nom de plaça de Tetuan fins a 1979 que es canvia pel de Porta de Sant Francesc per haver estat a prop aquest portal d'accés a la ciutat de Xàtiva quan es trobava emmurallada, lloc que també va ser conegut com la Porta de la Ferreria per haver-hi als voltants professionals que ferraven les potes dels cavalls en l'època que aquests animals eren imprescindibles per a fer els treballs del camp o per desplaçar-se d'un lloc a un altre.

Ací les falles han estat ubicades durant moltíssims anys, al costat de la font barroca de Sant Francesc, enfront de la Farmàcia de Soler, inclús en una ocasió en la dècada dels anys 50 del segle passat, l'artista faller Antoni Grau Tomàs va instal·lar la falla (que a la comissió li va semblar molt menudeta) damunt del bassi de la font amb permís de l'ajuntament i el compromís de baixar-la el dia de la cremà per no

danyar la pedra; així van aconseguir una imatge més alta i gran d'aquella falla. Una falla anecdòtica va ser la denominada "Foc i Flama", muntada damunt de la caixa d'una camioneta en 1952 que naix per l'interès d'un grup de membres de la Societat Musical La Nova els quals tenien la seu al Mirabar, enfront de la porta de l'església de Sant Francesc, on aparcava el vehicle amb la falla quan no estava pegant voltes per Xàtiva i pels pobles de la Costera on va estar desplaçant-se.

Als darrers anys, la comissió de la falla Tetuan de la Porta de Sant Francesc, ve plantant desplaçada a l'Albereda Jaume I, enfront dels comerços de Las Delicias i de roba de Paco Garcia, situant la falla infantil aproximadament a l'altura de la pedra del monument als Maulets.

FALLA DEL MERCAT

La plaça del Mercat, comença a veure plantar la seua primera falla en 1934, quan s'anomenava plaça de la República, davant d'on estava la botiga de llavors i llegums i comestibles, anomenada Casa

Sisternes, lloc on també van instal·lar la segona del barri en 1936 i posteriorment en finalitzar la guerra civil, quan en 1943 tornen a plantar-ne, continuen escollint aquest lloc.

Uns anys després van alternar la ubicació, desplaçant-se a l'altre extrem de la plaça, enfront dels Porxes on estava situada l'expenedoria de tabacs núm. 6 regentada per Nieves Taengua Córdoba i Comidas Floro així com Casa Reig. Allí un dels artistes fallers que més es va prodigar en plantar va ser Antoni Grau Cros als anys 70 i 80 del passat segle XX.

FALLA ESPANYOLETO

Les primeres falles d'aquesta demarcació foren plantades a interior de la plaça, on actualment es troba ubicat el parc de jocs infantils amb gronxadors i altres aparells per als menuts.

Després de la remodelació de la plaça que va procurar el jardí i el parc infantil es va traure la falla d'allí ubicant-la enmig de la calçada, enfront de l'ambulatori d'especialitats l'Espanyoleto on justament avui es troba una rotonda menudeta.

Finalment, el tercer i actual lloc on està plantant-se la falla d'aquesta comissió és davant de la Casa de les Dones, antigament anomenada La Ferroviària, on queda més recollida guanyant en sensació volumètrica i grandària gràcies a les parets que li quedem més a prop com la d'on està situada la Farmàcia Campos i l'entrada al carrer dels Sants.

FALLA FERROVIÀRIA

Aquesta comissió nascuda en 1973, planta la seua primera falla en març de 1974 en la plaça de l'estació del ferrocarril de Xàtiva tenint a un costat el carrer anomenat aleshores Bandera Valenciana (actualment Ximen de Tovia) enfront del carrer Ejército Liberador (actualment Baixada de l'Estació) i a l'altre costat els molls de càrrega de mercaderies de Renfe on posteriorment s'obriria l'actual avinguda d'Ausiàs March.

Com anècdota cal dir que en els seus primers anys, la comissió va utilitzar de casal el vagó d'un tren estacionat en via morta on justament ara es troba l'edifici de Renfurbis i els aparcaments de vehicles.

La reurbanització de la plaça de l'estació, amb les modificacions que se li van fer i l'augment del tràfic de vehicles per la zona, conseqüència de la posada en marxa de la ronda viària anomenada Passeig del Ferrocarril, va conduir al fet que en la dècada dels anys 90 del passat segle XX, es traslladara la plantà i exhibició del monument a l'encreuament dels carrers Baixada de l'Estació amb Gregorio Molina i Vicente Boix, mantenint-se ací fins a l'actualitat. En aquest lloc, durant els dies de falles es tanca al trànsit rodat tota la línia de carrers que van des de la plaça del Pintor Guiteras per Gregorio Molina, Vicente Boix, Camí Dos Molins, Abú Masaifa fins a Corts Valencianes, on planten les seues falles un total de cinc comissions: Molina-Claret, Ferroviària, Juan Ramón Jiménez, Abú Masaifa i Corts Valencianes, desviant-se tot el tràfic en sentit est-oest de la ciutat pel Passeig del Ferrocarril, Ximen de Tovia, Ausiàs March i Nou d'Octubre fins a l'eixida de Xàtiva cap a Novetlè.

FALLA DEL RAVAL

La primera falla que veu el barri del Raval va ser plantada en la plaça de Sant Joan, enfront del forn i al costat de la font de la bola en 1936, mantenint-se el costum de posar-la allí durant les dècades posteriors on intermitentment apareixien i desapareixien comissions interessades a fer festa fallera fins a primers dels anys seixanta del segle XX quan va ser president el forner Evaristo Lorente, finalitzant amb la que va fer l'artista Pepe Martínez Mollá en 1961 la qual dona pas a un llarg període sense falles.

Després de més d'una dècada, que va abastar els anys 60 i primers dels 70 del passat segle XX, sense veure falles al Raval, en 1973 va retornar amb força aquest barri a plantar-les sent president Agustí Perales amb una Junta Directiva entusiasta i amb moltes ganes de festa. Les dimensions dels monuments que es contractaren, fan decidir d'instal·lar-les en la plaça del Pintor Joaquín Tudela, enfront de la porta de l'església dels Sants Joans per ser un lloc més obert que permetia la cabuda i expansió de les bases i els ninots que les con-

formaven amb una volumetria que d'haver continuat posant-les al costat de la font de la bola no hagueren cabut.

FALLA BENLLOCH

La primera falleta infantil en la plaça Benlloch és de 1955. En la plaça Alexandre Vllé també se'n planta altra. Així comença el costum de plantar falles en aquestes places que amb el pas del temps donaran nom a la comissió actual.

En un principi la falla gran va estar instal·lant-se enfront del que van ser la botiga de Donís i la casa de Pepe Tona en plena pendent de la placeta Benlloch, la qual cosa obligava els artistes fallers que signaven amb aquesta comissió que hagueren de calcular ben bé el desnivell existent per quadrar les distintes bases que envoltaven el cadafal.

Des de fa un temps la falla s'ha traslladat més avall, enfront del Convent de la Consolació dins del carrer Portal de València, en altres temps anomenat el lloc com a Portal Fosc, en existir antigament un túnel d'accés que feia de portal, en les muralles i l'edifici que tancava la ciutat per ací.

FALLA SANT JAUME

Les diverses comissions que han plantat falla en aquesta plaça començaren instal·lant-la a l'eixida del carrer Hostals, a prop de la font de Ferran VIIé; la primera d'elles en 1933, quan s'anomenava plaça de Méndez Núñez, nom que seria substituït en 1939 pel de plaça Màrtires de la Revolució, denominació amb la qual aquesta comissió va ser coneguda fins a l'any 1979 quan retornen els ajuntaments democràtics i li restitueixen el nom popular amb què sempre s'havia conegut aquest lloc: plaça de Sant Jaume.

Dins la plaça, es plantaren falles en algun temps, a prop del gran arbre plataner que hi ha a l'extrem oest, a prop de l'entrada al carrer Argenteria.

Des d'aquest lloc i motivat per les reformes realitzades en la plaça, on fa uns anys es va excavar el subsòl per construir un aparcament soterrani de vehicles, es trasllada el muntatge de la falla al carrer Pintor Climent, on en un dels baixos comercials, tenen a hores d'ara també la seu del casal de la comissió. La darrera reforma urbanística duta a terme en aquest lloc, torna a dificultar la ubicació del monument faller en haver-se transformat l'espai d'encreuament dels carrers Pintor Perales i del Doctor Simarro en un lloc actualment destinat per als vianants amb instal·lació de jocs infantils, bancs i taules per a l'esplai de les persones. La controlada volumetria de les falles que sol plantar aquesta comissió, fa possible que continue muntant-se en aquest lloc tan reduït com és el que han anat a parar en l'actualitat, a prop, però no dins la plaça que dona nom a la comissió.

FALLA SANT FELIU

Aquesta falla va començar muntant-se, en l'any 1965, a l'entrada dels blocs d'edificis del grup de vivendes Sant Feliu, enfront de la capella de rajoles on figura reproduïda la imatge del sant que dona nom al barri i al bell mig de la plaça i carrer anomenats de l'Om.

Des de 1992, coincidint amb l'exercici faller que li va tocar la loteria al número que jugava la comissió d'aquesta falla, es va traslladar per a plantar-la en l'encreuament dels carrers Ventura Pasqual i Amaro Ferris, al costat del pati del col·legi d'Infantil i de Primària Martínez Bellver, on queda més abrigada pels edificis fent altra sensació de grandària i mida com que no es perd en un espai massa obert, cosa que sí ocorria a la plaça de l'Om.

En definitiva, els nous temps han provocat aspectes tan curiosos com que hi haja comissions falleres a Xàtiva que duen el nom de la plaça o el lloc que les va veure nàixer, però actualment no planten la falla en ell sinó que han estat desplaçades físicament a

altres ubicacions en carrers adjacents, pels canvis que provoca l'evolució urbanística, les normes, les tècniques i altres diversos aspectes que no existien en altres temps.

* Les imatges utilitzades en aquest article provenen de:

- Pàgina web d'Esfaxat, *Estudis Fallers de Xàtiva*.
- Fons fotogràfic de les comissions falleres esmentades.

EL RESSÒ DE LES FALLES A LA PREMSA DE XÀTIVA

Com han anat canviant les publicacions a la ciutat

Joan Quilis i Rodenas
Estudiós de les falles

La premsa escrita és un bon exemple per a veure, entre altres coses, com es reflecteixen els esdeveniments de la societat. Les falles, que atrauen bona part d'aquesta societat, també són un element que interessa a la premsa i en ella també es reflecteix tot allò que és notícia i que envolta al món faller (1). Des dels seus orígens, les falles de Xàtiva han sigut notícia i han aparegut en la premsa escrita. Possiblement si no la primera, una de les primeres referències a les Falles de Xàtiva la trobem en el "Diario Mercantil de Valencia", on el 16 de març de 1866, es publicava la carta pastoral que l'arquebisbe de València, Mariano Barrio Fernández, havia escrit condemnant, la publicació del llibret "La Creu del Matrimoni" editat per Blai Bellver (2) i demanava que es prohibira la seua divulgació i representació en la falla.

Un dia després, en "Las Provincias" del 17 de març de 1866, es parlava novament de "La creu del matrimoni" (3) el llibret explicatiu, editat per Blai Bellver, per a la falla que pensava plantar en la plaça de la Trinitat aquell any de 1866, després de l'èxit que va obtenir l'any

anterior amb "La Peixca del Aladroch". En la pàgina dos d'aquest diari, podíem llegir:

El señor arzobispo de la diócesis ha dirigido al clero y a los fieles de Játiva una carta pastoral, en la cual manifiesta el sentimiento con que ha leído el escandaloso folleto publicado en aquella Ciudad con el título La creu del matrimoni, y que prohijando la censura del Sinodo a quien ha encargado, su examen, lo condena por herético, impio, escandaloso, obsceno, immoral, injurioso al matrimonio, al estado eclesiastico, al celibato, y a las personas piadosas y timoratas.

El prelado ruega al alcalde y ayuntamiento de Játiva que no permita la representación de las escenas impudicas a que se refiere el folleto, ruego que esperamos no será desairado.

De les quatre fulles de les quals consta el diari, no es diu res de les Falles de València. En una data tan fallera com és el 17 de març no apareix cap referència a elles, inclòs quan parla del llibret o "folleto", com

LA DE JATIVA

La construye el Gremio de Carpinteros y será colocada en lo alto del Bellveret, una montaña lindante con la ciudad. Alude a la cuestión de Marruecos, que en sentir de los falleros setabenses va a paso de tortuga, y sobre este anfibio y montando brioso caballo, un oficial del Ejército, en actitud de vencedor sobre un rifleño, que yace al pie.

Ressenyia de la falla del gremi dels fusters de 1922, publicada en el "Diario de València".

Publicació de falles apareguda, el 14 de gener de 1981, en el periòdic local "Xàtiva Semanal".

Pro-falla 1937.
Si la memoria no nos es infiel, el pasado año fueron convocadas las comisiones falleras por el Presidente del Centre Valencianista de Xàtiva, reunión que fué muy importante a la par que de mucha utilidad, pues en ella se armonizaron muchos asuntos, pudiéndose decir que fué óptimo el resultado. Recordamos todo esto por que creemos sería muy del caso que volviera la mencionada entidad valencianista a repetir aquella reunión que antes nos referíamos y que desde luego tan buenos resultados se recogerían. Nadie con más autoridad para llevar este acto a cabo que un Centre Valencianista, puesto que de fiesta valenciana se trata. ¿Vale algo el recuerdo?

Ressenyia fallera del setmanari local "El Radical" publicada el 4 d'abril de 1937, (BMX).

"El Casalet", secció fallera que apareixia en el setmanari del 2 de març de 1982 de "La Veu de Xàtiva".

La falla Selgas - Planas de Tovar

fallera mayor, Sonia Moreno

infantil, María Gabriela Sanz

Hemos entrado en la recta final de las fallas, puesto que estamos en el mes de marzo, y entre estas últimas, que también pueden ser las primeras, está la falla de Selgas-Planas de Tovar, una falla con un historial reciente, pues hace once años tuvo su presidente y creador en la persona de Francisco Soler Portalés, y aunque en un solo año como presidente fue suficiente para reconocer su entrega y vocación fallera para ser nombrado como presidente de honor.

Tras el señor Soler, y durante cuatro años, la falla fue presidida por distintos presidentes, hasta hacerse cargo de la misma Antonio Sanchis Duet, para ceder, el pasado año, el cargo al actual presidente, Rafael Monzó Torres, quien, asistido de un buen equipo en la directiva, pretende recuperar el puesto alcanzado el segundo año, en que se logró el segundo premio, para, desde entonces, situarse en la zona media, de la que se piensa salir en el presente, habiéndose contratado al artista setabense Antonio Sáez, que también es miembro de la comisión, aunque el pasado año no realizó la falla, quedándole el consuelo de que se consiguió la peor clasificación.

La comisión consta de casi medio centenar de falleros y un número superior la comisión infantil, ocurriendo otro tanto con las falleras, lo que supone doscientos falleros de ambos sexos y una buena organización de cara a la elección de sus falleras mayores, ya que, dentro de la comisión femenina, se eligen unos cuantos nombres como candidatas, tanto para la mayor como

para la infantil, y los pasan a la comisión fallera, que designa una para cada cargo, y en el pasado mes de abril fue elegida fallera mayor Sonia Moreno Francés, y como fallera mayor infantil, María Gabriela Sanz García, efectuando las visitas a casa de las mismas la comisión, integrada por el presidente, acompañado de los vicepresidentes Antonio Ubeda, Rafael Quiles, Eduardo Albiñana y Vicente Estellés; secretario, Buenaventura Martínez; vicesecretario, Vicente Ventura; tesorero, Vicente Peinado; vicesorero, Emilio Blasco; contador, José Real; vicecontador, Francisco Fenollar; delegados, Fernando Calabuig (de festejos), Clemente Morales (de loterías), Vicente Estellés (de junta local), Rafael Grau (de infantiles), Rafael Quiles (de la sección femenina) y José Enrique Ventura (de actividades diversas), así como el bibliotecario, Antonio Sáez, y algunos falleros más, donde les fueron entregados los nombramientos y ramos de flores, siendo invitados por los padres de ambas para celebrar los nombramientos.

El pasado 4 de febrero, y en una matinal celebrada en el cine Avenida, fueron proclamadas las falleras en un simpático acto, y si con anterioridad obtuvieron un primer premio en falla infantil, así como en la cabalgata del *ninot* y este año lo han logrado en *truc* y ajedrez en el torneo de la Junta Local Fallera, también esperan lograr algo positivo en el resto de los festejos falleros.

SALA CUENCA

"El Casalet", secció fallera que apareixia en el setmanari del 2 de març de 1982 de "La Veu de Xàtiva".

apareix escrit, de "La Creu del Matrimoni", ho fa per l'escàndol armat i per la pastoral, que per aquest motiu va haver d'escriure l'arquebisbe Mariano Barrio Fernández, defensant el matrimoni i l'estat eclesiàstic, doncs com tots els fallers xativins sabem "La Creu del matrimoni" criticava un poc aquest sacrament.

No entrarem a valorar el text de "Las Provincias", sols direm que no era un enaltiment de l'obra de Blai Bellver i que la carta pastoral de l'arquebisbe va ajudar a fer que aquesta falla no arribara a plantar-se.

Per a trobar una altra referència a les falles de Xàtiva ens hem d'anar, fins al 18 de març de 1922 i al "Diario de València" (4), on es parlava de la falla que el gremi de fuster va muntar al Bellver. Baix l'encapçalament de "Les falles de Sant Josep" es revisaven els monuments de València i també el de Xàtiva. El tractament que fa aquest diari de les falles de 1922 és molt interessant. Primer perquè ho fa en valencià i després perquè reproduceix

l'esbós de tots els monuments, inclòs el de Xàtiva. Respecte al nostre, indicava que l'havia construït el gremi de fusters, que estava ubicat al Bellveret i que feia al·lusió a la guerra del Marroc. En aquest diari a diferència del que havíem vist en "Las Provincias" en 1866, sí que es tracten les falles amb una certa importància.

El tercer intent de què enraigaren les falles a Xàtiva, va ser en 1932, amb el monument, que Francesc Climent Mata, va muntar per a la Societat Musical "La Primitiva Setabense".

D'aquesta falla la premsa es va fer ressò per exemple en "El Progreso", setmanari que era de tendència republicana, blasquista (5). En l'edició del 19 de març de 1932, publicava "Plantà i cremà d'una falla" (6). Però també el periòdic "El Obrero Setabense", que era de tendència catòlica, totalment contrari al periòdic anterior, parla-

Fragment de la portada del setmanari "Noticia 7" del 22 de març de 1989

va d'aquesta falla en la seua edició del 26 de març de 1932 (7).

El període en el qual aquesta falla i les que vindran a continuació, es planten, és el de la II República. És un període molt interessant, en la nostra ciutat, pel que a premsa es refereix, perquè a Xàtiva s'editaven molts periòdics. Podríem dir que cada tendència política o manera de pensar tenia la seua pròpia publicació.

Les comissions falleres actuals de Xàtiva podríem dir que són les hereves de les creades en 1932, després de la crema de la falla de "La Primitiva Setabense" i de que es plantaren els monuments de 1933. A partir d'ací es desenvoluparan les falles en Xàtiva i menys els anys de la Guerra Civil i de la pandèmia, la resta hem tingut falles a les nostres places i carrers.

La creació de les comissions per a les falles de 1933 és arreplegada per la premsa

de l'època. Així el 9 d'abril de 1932 el periòdic "El Democrata" (8) recollia, la creació de la comissió de la falla que anava a plantar-se en la plaça Méndez Núñez (Sant Jaume). Aquest rotatori, estava vinculat al partit Liberal (9).

Una setmana després, el 16 d'abril de 1932, "El Progreso" (10) tractava la creació d'una altra comissió, en aquesta ocasió era la que es va formar per a muntar la falla en la plaça Blasco Ibáñez (Trinitat). És possible que aquest periòdic es fera ressò de la creació d'aquesta comissió perquè la seua redacció estava en aquesta mateixa plaça (11).

"El Agrario", que era l'òrgan de la dreta regional de Xàtiva i del seu districte (12), també va incloure en les seues pàgines notícies sobre les falles. Per exemple, publicava en l'edició del 22 d'abril de 1933 (13), i ja de cara a les falles de 1934, la reunió que els delegats de les falles que ja estaven constituïdes van tindre amb l'alcalde per a la formació del Comitè Central Faller, el qual havia d'organitzar els festejos de 1934.

El presidente de la Generalitat concluyó en la capital de La Costera su visita a varias JLF

Eduardo Zaplana recibió el Socarrat d'Or en su visita a la Junta Local Fallera de Xàtiva

A. GARZÓ

XÀTIVA
El presidente de la Generalitat Valenciana, Eduardo Zaplana, visitó el sábado la Junta Local Fallera de Xàtiva en un recorrido relámpago por varias poblaciones de la provincia que terminó, pasadas las ruinas de la noche, en la capital de La Costera. Ximo Sánchez, presidente de la junta setabense, entregó al presidente el Socarrat d'Or y destacó que «aunque ésta sea una casa pequeña, hoy se ha engrandecido para acoger al primero de los valencianos».

Zaplana, acompañado de José Luis Ibáñez, delegado del Consell, y del alcalde de Xàtiva, Alfonso Rus, y del presidente de la Diputación de Valencia, José Díez, fue recibido por las falleras mayores de Xàtiva, Cristina Ibáñez y Neus López. Junto a ellos, las cortes de honor y acompañantes de las falleras, la Junta Local Fallera en bloque y los presidentes y falleras mayores de las comisiones de Xàtiva.

El presidente de la Generalitat, tras los parabienes y discursos de Rus y Sánchez, explicó el motivo de su visita. Eduardo Zaplana señaló que durante los tres últimos años había mantenido la intención de visitar alguna población valenciana durante las fiestas de fallas. Sin embargo, confesó el presidente, «la agenda protocolaria de la capital impide encontrar un hueco para poder hacer una escapada». El gabinete de Pre-

El presidente de la Generalitat, con las falleras mayores, el alcalde y Ximo Sánchez. P. I.

sidencia de la Generalitat optó por preparar este año al presidente una intensa jornada de visitas a poblaciones valencianas como Xàtiva, Gandia o Torrent (en concreto a sus juntas locales falleras).

Zaplana señaló que «mi única intención es felicitar las fiestas a los falleros de Xàtiva y asegurarnos que desde la Generalitat tenemos sensibilidad hacia la riqueza cultural y festiva de las fallas no sólo de Valencia, sino de todas las poblaciones que celebran esta dinámica y vigorosa fiesta». El situ-

lar del Consell anunció además «importantes ayudas a las fallas a través de premios e incentivos» a los que instó a presentarse a las fallas de Xàtiva. El presidente departió luego unos minutos con la junta y las falleras en un vino de honor en los locales de la Casa Ferroviaria, sede de la JLF. Al encuentro con el presidente no acudió público en general ya que se trataba de una visita informal desprovista de otro tipo de protocolo con invitaciones a colecciones ciudadanos y a particula-

Además de la insignia que convierte a Eduardo Zaplana en poseedor del Socarrat d'Or, a Zaplana le fue impuesta la insignia de la JLF de nuevo diseño. Ximo Sánchez quiso transmitir al presidente de la Generalitat «el peso cultural de las fallas de Xàtiva y nuestro compromiso con la potenciación de esa cultura» y le regaló un ejemplar de la edición crítica de la obra de Blas Bellver y otro del libro oficial de las fallas de este ejercicio, ambos editados por la Junta Local Fallera recientemente.

Notícia fallera apareguda en la secció comarcal del diari Levante del 16 de març de 1999.

“El Radical”, com en la seua mateixa capçalera indicava, era el “Organó del Partido Republicano Autonomista” (14). El 16 de març de 1935, publicava una columna, titulada “Nuestras Fallas” (15). On es feia un comentari sobre els monuments, es mencionaven totes les comissions de la ciutat i també s’esmentava el programa de festejos. Aquest mateix setmanari, en la seua edició del 4 d’abril de 1936 (16), uns dies abans de l’esclafit de la Guerra Civil, dins de la secció de “Cronica Local”, publicava un apartat titulat “Pro-fallas 1937” on proposava anar movent-se per anar desenvolupant les falles de 1937, que malauradament, pel motiu que tots sabem, no van arribar a celebrar-se.

Fins a la Guerra Civil, Xàtiva va tindre falles. Com hem pogut veure, les falles, durant el període de la II República, interessaren a tots els periòdics que s’editaven a la nostra ciutat. Van arregar tot allò que estava vinculat amb aquesta festa, independentment de la forma o manera de pensar. Perquè com hem vist en els exemples comentats, hi ha prou varietat de pensaments i d’ideari polítics.

Després del conflicte bèl·lic, les falles tornarien a Xàtiva en els primers anys de la dècada dels quaranta, però el que no va tornar va ser la gran varietat de publicacions locals que teníem. Ara per a trobar una referència a les falles de Xàtiva, hem d’anar a la premsa regional, a diaris com “Las Provincias” o el “Levante”.

En “Las Provincias” durant els anys quaranta, es publicava un apartat, titulat “De la Región”, on es parlava de les poblacions de les tres províncies valencianes. En l’edició del 20 de març de 1943 (17), es parlava de les falles de Xàtiva, més en concret dels premis d’aquell any.

El “Levante” també tenia el seu apartat per a la regió. En l’edició del 20 de març de 1945 (18), es parlava de les falles de Xàtiva, es comentava la plantà i l’ofrena a la Mare de Déu de la Seu. Ni la ressenya, que hem comentat de “Las Provincias”, ni la del “Levante” van signades i no podem saber qui eren els seus autors.

Amb el pas del temps aquests diaris continuaran informant de les falles de Xàtiva. Per exemple en el “Levante” del 19 de març de 1972 (19), en l’apartat “Noticias y comentarios de la Región”, es parlava dels premis dels monuments d’aquell any. El corresponal que signava la ressenya era Sala Cuenca. Un altre exemple podria ser el de “Las Provincias” del 8 de març de 1974 (20), que es feia ressò de la proclamació de la Fallera Major infantil de Xàtiva, Maria Cristina Marti Lacalle, fent referència al fet que era néta del catedràtic de llengua i professor de l’Institut Josep de Ribera de Xàtiva Àngel Lacalle. Aquesta ressenya també anava signada pel corresponal Luis Martí Cuerpo.

A principi dels anys huitanta, tornen apareixen periòdics locals. El primer va ser el setmanari “Xàtiva setmanal”, el qual va tindre una vida molt curta ja que sols va estar als quioscos huit setmanes. L’últim va eixir el 4 de febrer de 1981 (21). Podem dir que va existir fins pocs dies abans de falles. En el seu interior apareixia un apartat titulat “Rincon Fallero” on es parlava de les comissions i de les Falleres Majors. Lamentablement sols van aparèixer algunes comissions. Els articles anaven sig-

nats per Emilio Sala, pensem que podria ser el Sala Cuenca que hem vist que signava com a corresponal en el “Levante”.

Uns mesos més tard apareixia un altre setmanari, més en concret el 15 de desembre de 1981 naixia “La Veu de Xàtiva”, que va tindre una vida més llarga. Va estar als quioscs, fins al 29 de gener de 1985. Aquest setmanari a partir del 8 de maig de 1984 va passar a denominar-se “La Veu de la Costera”.

Com no podia ser d’una altra manera, tot allò que estava vinculat a les falles, era tractat. Tenia un apartat anomenat “El Casalet”, on es parlava de tot allò vinculat amb les comissions, les Falleres Majors i les falles en general. Aquest apartat anava signat per Sala Cuenca. Pensem que seria la mateixa persona que signava en el “Levante” com a corresponal de Xàtiva i l’Emilio Sala, que va fer en “Xàtiva setmanal” el “Rincon Fallero”.

Però a banda d’aquest apartat les falles també podien ser notícia per altres motius i sense anar molt lluny en el primer número de “La Veu de Xàtiva” (22) podíem llegir el titular “Enfrentamiento entre la Junta Local Fallera y la falla Jaime I”. El problema, era la creació d’una nova comissió i la ubicació del

Una Ofrena a puerta cerrada será el único acto presencial de las Fallas de Xàtiva

► Diversos castillos de fuegos artificiales y una mascletà aèria, junto a otras actividades de fomento de la cultura fallera, buscarán mantener viva la llama de la fiesta ► Ayuntamiento y Junta Local llaman a mantener una celebración «responsable»

ADRIÁN GIBERT. XÀTIVA

En 2020 coincidió con el inicio del confinamiento y no hubo ninguna opción. En 2021, la reapertura por el final de la tercera ola de la pandemia permitirá que el simbolismo festivo se concrete en una serie de actos que ayudarán a hacer más amena la espera hasta el 2022. La semana de las Fallas se celebrará en Xàtiva con una programación en la que destaca un único acto presencial: la Ofrena a la Mare de Déu, que se realizará a puerta cerrada en la Basílica de Santa María de la Seu el día de Sant Josep, 19 de marzo. Completarán la agenda varios castillos de fuegos artificiales, la instalación de pancartas y otros gestos de corte simbólico para caldar un conato de ambiente fallero en unas calles sin monumentos por el coronavirus. La concejal de Fallas del consistorio setabense, María Beltrán, y el presidente de la Junta Local Fallera, Jesús González, presentaron ayer los actos y la voluntad de que sirvan tanto para mantener encendida la llama de la fiesta como también para ofrecer otro apoyo a los sectores económicos que dependen de las festividades josefinas. «Esperamos que la responsabilidad de la que ha hecho gala el colectivo fallero encuentre continuidad estos días», trasladó Beltrán.

El acto de la Ofrena, según detallaron ayer, se celebrará a las doce del mediodía del día 19. Podrán participar en él las falleras mayores e infantiles y presidentes de las 19

Jesús González, presidente de la JLF de Xàtiva, y María Beltrán, concejal de Fallas, ayer

PERALES BOBIA

comisiones falleras de la ciudad, la Fallera Mayor de Xàtiva y su Corte de Honor, la Junta Local Fallera de Xàtiva y una representación del ayuntamiento. La participación popular que caracteriza al acto se encauzará por otra vía: las floristerías locales pondrán a la venta en los días previos ramilletes de flores a un precio de cinco euros, que falleros y vecinos de Xàtiva podrán adquirir para que sean depositadas como ofrenda; los mismos floristas se encargarán de transportar los ramos a la basílica de la Seu.

Tras la Ofrena del mismo día 19, a la una y media de la tarde, un «bombardeo aéreo» a cargo de la Pirofóbrica Tamarit sustituirá a la tradicional mascletà que cada año culmina la Romería de Sant Josep. Esta ofrenda aérea se desarrollará desde dos puntos distintos de Xàtiva, desde donde se hará atronar el cielo de la ciudad para que la música de la pólvora pueda oírse en todos los hogares de la capital de la Costera. Por la noche, a las 21 ho-

ras, la fiesta concluirá con un castillo de fuegos artificiales que ocupará todo el espacio aéreo de Xàtiva, pues además del principal costera

Las floristerías locales pondrán a la venta ramilletes que las mismas tiendas llevarán a la Seu para la Ofrena

con puntos de disparo en cada uno de los diecinueve puntos de plantà de los monumentos falleros de cada comisión.

Actos desde el día 15

El día 15, designado como festivo, centralizará los principales actos falleros de este año atípico, pero la programación de la semana arrancará antes. Así, el día 15 de marzo, el lunes de la semana que viene, se instalará en la Albereda Jaume I un collage con el lema «Tornarem» y fotografías aportadas por las comisiones de la ciudad. Además, se repartirán de forma gratuita 4000 banderines con el logo de Fallas Xàtiva para que los vecinos y vecinas de la ciudad puedan colgarlos en sus balcones. Ese mismo día se presentará un portal web, desarrollado con la colaboración del Consell Local de la Joventut, en el que se podrá realizar un recorrido virtual para contemplar los bocetos de los monumentos falleros de Xàtiva en sus puntos de plantà.

El día 17, tendrá lugar un concurso de conocimientos falleros en el que podrán participar un niño y una niña en representación de cada una de las comisiones de Xàtiva. El certamen será grabado y retransmitido en directo por las redes sociales del Ayuntamiento de Xàtiva. A lo largo de toda la semana, por otro lado, se publicarán también en redes lo que Jesús González definió como «cápsulas falleras», entrevistas a personajes ilustres de la fiesta en Xàtiva.

monument, en l'Albereda. Segons la notícia, aquesta ubicació afectava les comissions de Tetuan, República Argentina, Ferroviària, Joan Ramon Jiménez i Espanyoleto. Suposem que les dificultats es van solucionar, ja que aquesta comissió es va crear i durant cinc anys va muntar monument, encara que va haver de variar, alguna vegada la seua ubicació.

Aquest setmanari, quan passa a denominar-se "La Veu de la Costera", continuarà fent-se ressò de tot allò vinculat a les fallas, inclòs en l'últim numero, on parlava de la presentació de les Falleres Majors de Sant Jaume i del nomenament de les de Selgas i Sant Feliu (23).

Amb la desaparició de "La Veu de la Costera", haurem de tornar a la premsa regional per a poder llegir què passava en el món de les fallas, i així va haver de ser fins al 22 de juny de 1988, quan va aparèixer un nou setmanari: "Noticias 7". En aquest primer número, ja figuraven notícies, relacionades amb les fallas: "La falla República Argentina firmó los contratos para los monumentos de 1989" (24). Aquest setmanari no comptarà amb un apartat com el "Rincon Fallero" o "El Casalet", però no per això deixarà de parlar dels nomenaments, exaltacions, cavalcades, aniversaris, monuments, etc. El que sí feia era editar un extra de fallas uns dies abans als dies de festa. En ell s'inclouïa el programa de festejos, entrevistes a les Falleres Majors de Xàtiva i també es podia veure a les Falleres Majors de les comissions i els esbossos de les fallas o es podia llegir algun article relacionat amb la festa.

A principi dels anys noranta la premsa regional crearà delegacions comarcals. Primer serà el "Levante" qui crearà la delegació de la Costera i més tard serà "Las Provincias". Des del primer moment, aquestes delegacions van tractar els temes vinculats a les fallas i hui en dia continuen parlant d'elles des de qualsevol vessant. En l'edició del "Levante" del 17 de gener de 1997 (25), llegíem el titular: "La JLF organitzarà una exposició benéfica para ayudar a restaurar la ermita". També podíem llegir en aquest mateix diari, en data del 16 de març de 1999 (26): "Eduardo Zaplana recibió el Socarrat d'Or en su visita a la Junta Local Fallera de Xàtiva".

Durant un temps les fallas tingueren la seua pròpia publicació, "L'Aladroc" (27). Va nàixer l'1 de setembre de 1997. Era una revista d'actualitat fallera. No tenia una periodicitat fixa, però es publicaven tres números a l'any. S'arreglegava tot allò que havia de veure amb el món de les fallas. Els redactors eren membres de les diferents, comissions, però també hi havia -encara que poca- alguna col·laboració externa.

La revista més o menys va tindre una continuïtat fins a finals del 2001. En 2002 es va editar un últim número i pràcticament va desaparèixer. Va haver un intent de recuperar-la en març de 2004, quan es va editar el número 1 de la segona època, però no va tindre més continuïtat. En tots els núme-

Notícia sobre les fallas del Covid, escrita en la secció comarcal del diari Levante del 8 de març de 2021.

ros sols es parlava de fallas i de tot el que envoltava a les comissions i a la festa. També en 1997, però en novembre, naixia una nova publicació en Xàtiva, "La ciutat de Xàtiva". Tenia una periodicitat, mensual. En ella es presentaven reportatges de temes d'actualitat de la ciutat. Entrevistes a personatges locals i tot allò que tenia que veure amb Xàtiva. Les fallas també van tindre el seu apartat i el número que s'editava en els mesos de març tractava aquest tema. En març de 1998 (28), podíem llegir una entrevista a Ximo Sánchez, que aleshores era el president de la Junta Local Fallera. Podíem llegir també articles de Pepe Sanchis i Agustí Garzó. També hi havia espai per a les Falleres Majors de Xàtiva. "La ciutat de Xàtiva" repetirà aquest

model cada mes de març, donant protagonisme a les fallas.

L'1 de desembre de 2001, apareixia en els quioscs de Xàtiva un nou periòdic local: "L'informatador". Una nova publicació, on es repasava l'actualitat de Xàtiva i la seua comarca, però en aquesta ocasió, aquest nou rotatori era íntegrament en valencià.

Com no podia ser d'una altra manera, aquest setmanari dedicarà moltes planes al tema de les fallas. Les comissions seran notícia per tot allò que feien o planejaven. Es podien llegir entrevistes a les Falleres Majors de Xàtiva i s'analitzaven els monuments de les diferents seccions. Possiblement la pitjor notícia de les fallas de Xàtiva la va donar aquest periòdic,

juntament amb el Levante i Las Provincias, quan es va anunciar la paralització de les falles del 2020 per culpa de la pandèmia en l'edició del dissabte 14 de març de 2020 (29). Aquest periòdic es va publicar en paper fins al 30 de gener de 2021, després va passar a format digital, però a poc a poc va anar desapareixent.

Hui en dia sols ens queda com a premsa local les edicions comarcals dels diaris Levante i Las Provincias. Aquestes delegacions reflecteixen en les seues pàgines el dia a dia de les comissions, dels artistes fallers i dels esdeveniments de la festa. Però temps enrere la delegació de Las Provincias es va fusionar amb l'edició de la Ribera, decaient les notícies locals de Xàtiva.

El Levante en la seua edició comarcal ha continuat donant bona informació del món de les falles, així per exemple el 12 de març de 2020 (30) arplegava la notícia de què no es plantarien falles en la nostra ciutat per culpa del Coronavirus. El 16 de març de 2021 (31) informava que les falles d'aquell any serien de forma virtual i en les xarxes socials, o com els fallers de Xàtiva van dir que no a les falles en setembre -notícia que arplegava en l'edició de l'1 de juny de 2021 (32)-. També es va fer ressò de la pluja de les falles de 2022 en el diari del 19 de març de 2022 (33), o dels problemes que en 2023 van tindre algunes comissions amb l'artista que els va deixar sense monument, notícia que podíem llegir en el diari del 16 de març de 2023 (34).

Hem intentat arplegar un poc com la premsa a través dels anys ha tractat el món faller, el qual a totes les publicacions relacionades amb la nostra ciutat han interessat, foren del signe que foren i de la manera de pensar que fora, i això vol dir que les falles han interessat amb el pas del temps.

Segurament eixiran noves publicacions en la nostra ciutat i de segur que tractaran el tema de les falles, perquè el col·lectiu faller és molt ampli i dóna molt per a escriure a la premsa.

Notes bibliogràfiques:

- 1: Per al context d'aquest treball, s'ha de fer referència a una sèrie de contribucions. Quilis i Rodenas, Joan: Premsa local i falles. Llibre explicatiu Joan Ramon Jiménez (2004), pp 108-115. Ed: Associació Cultural Joan Ramon Jiménez. Quilis i Rodenas, Joan: Els artistes fallers a la premsa. El Verí del Foc N 6 (2012), pp 74-83 Ed: Associació Cultural Falla Joan Ramon Jiménez. Xàtiva 2012. Quilis i Rodenas, Joan: El llibre de la comissió de Benlloch en la premsa de 1996. Ed: Associació Cultural Falla Benlloch, (2021), pp 45-49. Quilis i Rodenas, Joan: La falla Benlloch a la premsa. Ed: Associació Cultural Falla Benlloch, (2024), en premsa.
- 2: Ramírez i Aledon, German: La condemna episcopal de "La Creu del Matrimoni" en 1866. En llibre explicatiu Falla Ferroviària (1996), pp 4-49.
- 3: Las Provincia: 17 de marzo de 1866. Hemeroteca Municipal de Valencia.
- 4: Diario de València: 18 de marzo de 1922. https://prensahistorica.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=2000675997.
- 5: Soriano Gines Vicent (2001). Premsa de Xàtiva. Les publicacions xativines des de La Fortuna (1844)". Ed. Ajuntament de Xàtiva. Pp: 31-43.
- 6: El Progreso: 19 de marzo de 1932. Arxiu Municipal de Xàtiva.
- 7: El Obrero Setabense: 26 de marzo de 1932. Arxiu Municipal de Xàtiva.
- 8: El Democrata: 9 d'abril de 1932. Arxiu Municipal de Xàtiva.
- 9: Soriano Gines Vicent (2001). Pp: 51.
- 10: El Progreso: 16 de abril de 1932. Arxiu Municipal de Xàtiva.
- 11: Soriano Gines Vicent (2001). Pp: 37-43.
- 12: Soriano Gines Vicent (2001). Pp: 99-103.
- 13: El Agrario: 22 de abril de 1933. Arxiu Municipal de Xàtiva.
- 14: Soriano Gines Vicent (2001). Pp: 103-106.
- 15: El Radical: 16 de marzo de 1935. Biblioteca Municipal de Xàtiva.
- 16: El Radical: 4 de abril de 1936. Biblioteca Municipal de Xàtiva..
- 17: Las Provincias: 20 de marzo de 1943. Hemeroteca Municipal de Valencia.
- 18: Levante: 20 de marzo de 1945. Hemeroteca Municipal de Valencia.
- 19: Levante: 19 de marzo de 1972. Hemeroteca Municipal de Valencia
- 20: Las Provincias: 8 de marzo de 1974. Hemeroteca Municipal de Valencia.
- 21: Xàtiva setmanal: 4 de febrero de 1981
- 22: La Veu de Xàtiva: 15 de diciembre de 1981.
- 23: La Veu de la Costera: 29 de gener de 1985.
- 24: Noticia 7: 22 de junio de 1988.
- 25: Levante: 17 de enero de 1997.
- 26: Levante: 16 de marzo de 1999.
- 27: L'Aladroc: 1 de setembre de 1997.
- 28: La ciutat de Xàtiva: Març de 1998.
- 29: L'informador: 14 de març de 2020.
- 30: Levante: 12 de marzo de 2020.
- 31: Levante: 16 de marzo de 2021.
- 32: Levante: 1 de junio de 2021.
- 33: Levante: 19 de marzo de 2022.
- 34: Levante: 16 de marzo de 2023.

ELS PRINCIPALS TOMBS DE LA MEUA VIDA FALLERA

Rosa Belén Aldabero López

Presidenta de la falla Avinguda Selgas i Adjacents

Podria dir que no em sorprén que em demanen que escriga un article per al llibret de les falles 2024, llibret segons m'han dit, dedicat als canvis. Perquè tenint en compte aquest títol (TOMBS) i que soc fallera d'aquesta comissió cinquanta-dos anys, imagineu la de canvis que han anat passant al llarg d'aquest temps...

Començaré pel principi, que no és altre que el motiu pel qual soc fallera. Ma mare, valenciana de cor i manxega de naixement, es va entossudir en què ens apuntarem a una falla. I soc fallera de Selgas perquè vivíem en el carrer Mario Navarro (ara, Blai Bellver) i allà per l'any 1971 un grup d'amics va pensar que en aquell barri es necessitava un monument faller als seus carrers. El meu pare, per aquella època, no volia ser faller, però uns anys després **canviaria d'opinió**, i clar, era impensable en aquells temps que la meua mare s'apuntara sola (**un canvi molt afortunat**), aleshores va decidir apuntar-me a mi amb quatre anyets. El meu germà s'apuntaria uns anys més tard i la meua germana no va voler apuntar-se, i amb això, **no va haver canvis**.

Seguint amb els meus inicis, vaig viure una època on per ser dona, no podies anar els divendres a les reunions de la comissió, perquè això era exclusiu per a la comissió masculina (**més canvis afortunats**). Sí que és de veres que m'han preguntat moltes vegades per aquest tema, però en aquell temps jo tampoc tenia l'edat suficient per a anar a les reunions i per ser conscient del que això suposava.

Si llance la vista enrere a aquests anys, garde bons records, però he d'admetre que en aquells dies si eres fill o filla de faller, tot era millor. De menuda, m'haguera agradat ser Fallera Major Infantil, però en aquells temps era un privilegi reservat per a unes poques persones. Veieu? **Un altre gran canvi**.

Recorde la meua època d'adolescent tal vegada com la millor, per aquell temps teníem poques coses per a elegir, per la qual cosa anar a la falla era una manera d'eixir i fer coses diferents. No és que «qualsevol temps passat fóra millor», però

sí que és veritat que crec que en aquells anys teníem més temps per invertir en la falla perquè teníem menys coses que fer, menys llocs als quals anar i menys diners per gastar.

Aquells anys foren anys de canvis, gent jove que arribava amb ganes de fer coses noves, amb ganes de treballar per i per a les falles. Començava a no estar de moda que la gent major (sens dubte, gent molt més jove que jo ara) volgueren implicar-se i seguir remant per la falla. S'apropaven grans canvis (un altra vegada, aquesta parauleta) de la mà d'un president jove i amb ganes. Recorde que va ser molt emocionant veure com ho feien tot molt més divertit i participatiu. I així va ser com la falla Selgas va continuar avançant i com va passar a comptar amb les dones per a formar part de la seua junta.

Com bé he dit abans, jo vaig començar el meu camí faller soletes. Però en 1986, quan vaig tindre el plaer de ser Fallera

Major, vaig estar ben acompanyada, ja que el meu germà va ser el president i els meus pares s'apuntaren a la falla per compartir junts aquell any tan especial. Hui en dia, tots els de casa som de la Selgas, les meues filles des que van nàixer i el meu marit des que es va adonar que es perdia molt al no ser faller.

Sempre he pensat i dit que Selgas és una falla de gent gran, que quan volem, fem que tot siga extraordinari; encara que de vegades ens falte un poc d'empenta...

Al llarg d'aquesta trajectòria fallera, he vist com s'han fet presentacions espectaculars, carrosses, cavalcades, monuments infantils i algun que altre monument gran de primer premi. Des de fa alguns anys la Selgas triomfa també amb el seu llibret i darrere d'aquest triomf hi ha gent jove que espenta amb força. Si que és veritat que hem tingut èpoques millors, pel que respecta al nombre de fallers, però ja se sap, que en la vida, tot són èpoques.

Recorde haver-me quedat amb ganes de ser fallera major infantil, ser Fallera Major en l'any 1986 com he dit abans, però si em preguntes si havia pensat, volgut o imaginat ser presidenta... et diria que NO.

Aquesta idea va començar a rondar pel meu cap el dia del nomenament de Cintia i Gina (falleres majors 2023). En aquell moment ho vaig comentar a la gent que estava amb mi. I mira, uns mesos després ací estic, orgullosa de ser la primera presidenta de la meua falla, però un poc (o molt) espantada. Aquest càrrec és un càrrec de molta responsabilitat i per a mi, què és el primer any, és molta novetat i sols espere estar a l'altura.

Però si hi ha alguna cosa de la qual estic molt orgullosa, és de la gent que aquest any està treballant per la falla. No ho teníem fàcil i les

circumstàncies no ajuden, però ací estan; sorprenent-me amb les seues capacitats, les seues ganes i el seu saber fer. Hui puc dir amb total seguretat, que el millor de ser presidenta és la gent, ja que tot i conèixer-la de sobra, no deixa de sorprendre'm dia rere dia.

I bé com heu vist, els canvis a les falles i a la vida no deixen de succeir-se. Per això, continuarem gaudint i aprenent de tots els grans TOMBS que ens posen pel camí.

IL·LUSTRACIÓ

PA
OLA
PÉ
RÉZ

QUINS CANVIS EXPERIMENTA XÀTIVA EN MATÈRIA DE MOBILITAT I SEGURETAT DURANT LES FALLES?

Entrevista amb l'Inspector de la Policia Local de Xàtiva Rafa Valor

José Luis Lagardera Ventura

Periodista i faller

Xàtiva, com a capital de la Costera, és una ciutat viva que compta amb 30.000 habitants i també amb un flux constant de visitants d'aquesta i d'altres comarques, els quals es desplacen per a realitzar les seues compres, fer gestions o simplement gaudir del seu temps d'oci. Això suposa un gran nombre de persones i de vehicles ocupant durant el dia les seues vies. Però... què passa quan arriben les falles? Com canvia el municipi en matèria de mobilitat i seguretat?

El moment més delicat, tal i com explica l'Inspector de la Policia Local de Xàtiva Rafa Valor, és quan arriba el mes de març i s'inicia el moment de la Plantà. A les demarcacions es fa acopi dels ninots i materials, i s'espera amb impaciència el tir de grua. "Nosaltres rebem les diferents instàncies per part de les comissions, indicant-nos quin dia van a traure monument. Previ a això ja han d'estar preparant-se tots els desviaments de trànsit

que es van a fer en tots els carrers. Ens comuniquem amb la brigada per a que es preparen les tanques, les senyals... i a mesura que les falles van muntant es van fent aquests desviaments, a poc a poc. Això és el més costós, perquè una vegada els monuments estan plantats el veí o la veïna ja sap que no es pot passar pel carrer, i tots s'emmotlen. El problema sol vindre a l'inici, pel canvi que suposa, ja que es restringeix la circulació a molts llocs".

Pràcticament tota la ciutat es veu envaïda pels cadafals, que fan repensar la circulació i provoquen algun que altre maldecap. L'eix més delicat és el del centre de la ciutat, principalment als encreuaments de República Argentina i Ferroviària, atès que són punts de molta afluència de vehicles i amb una solució complexa. També el de la falla Molina-Claret, encara que en menor mesura ja que els vehicles sí poden tren-

car a la dreta pel carrer Pare Claret per a buscar el Passeig del Ferrocarril.

Últimament, a més, han proliferat uns elements que poden arribar a complicar més encara les tasques de circulació: les carpes. El creixement gradual del nombre de falleres i fallers a la ciutat, experimentat de forma notable després de la pandèmia, ha suposat el canvi d'ubicació d'alguns casals però també la cerca d'algunes solucions com ara les carpes donat que a vegades ni tan sols això és suficient. "Tot això agreuja la situació perquè no és el mateix comptar amb el tall de l'encreuament de la falla que fer-ho també amb el tros on s'ubicarà eixa carpa. Evidentment, d'alguna manera, complica el dispositiu de mobilitat durant les falles. No obstant crec que les carpes de Xàtiva s'estan muntant a llocs on no es molesta tant en aquest sentit", tranquil·litza Valor, qui reconeix que la Policia ha de li-

Rafa Valor

diar moltes vegades amb aquestes situacions. "Tots volen tindre la falla o la carpa el més prop possible del casal. A vegades és possible i a vegades no perquè ens suposaria problemes majors per a la circulació de vehicles. A voltes, malauradament, no podem fer determinades coses perquè ens bloquejarien la ciutat. Canvis d'ubicació de falles o de carpes... hi ha vies que no es poden tapar i nosaltres hem de vetllar per l'interès general per davant del particular".

També canvia mol –reconeix l'Inspector- la rutina de treball dels agents de Policia durant aquests dies. "Un Policia Local quan entra de servei a un torn de matí o vesprada el normal és que vaja a fer funcions de control de tràfic i seguretat ciutadana. En la setmana fallera, a banda dels torns ordinaris, quan reforcem per actes o per regulació de circulació, la dinàmica és altra. El Policia està més destinat a eixes funcions de regulació del trànsit a determina-

des hores del dia, i quan es produeixen actes com ara despertades es controla que no hi haja incidents. O quan hi ha actes oficials es dediquen a controlar això per garantir la seguretat”.

No hem d'oblidar que durant la setmana fallera, a banda dels cadafals als carrers, també se celebren activitats que impliquen a tot el col·lectiu faller. Estem parlant de milers de persones que es desplacen per determinades zones de la ciutat, com és el cas de l'Ofrena (des de l'Avinguda Selgas fins la plaça de la Seu fent un recorregut pel nucli antic), la Romeria de Baixada de Sant Josep (des de l'ermita fins l'Albereda Jaume I) o la recorreguda de les falles, on es veu afectada tota la ciutat en el seu conjunt. “Eixe és l'acte més complicat, perquè tot i ser un acte oficial, és un acte un tant informal. No hi ha una desfilada clara, hi ha molts talls en la comitiva, es passa per grans avingudes... eixe dia el faller s'ho passa de meravella i això provoca un poc de caos. Eixe dia reforcem amb prou gent i tractem que en els punts més complicats sempre puga haver un control, com ara el carrer Maulets o el carrer la Reina”.

I pel que fa a les incidències hi ha canvis? Creixen o disminueixen? Quines són les principals durant la setmana fallera? Tal i com explica l'Inspector de la Policia Local el prin-

cipal canvi és que la festa es concentra als casals, pel que tot està molt més dispers ja que la zona d'oci del Mercat no té tanta activitat com durant un cap de setmana normal. “Des del punt de vista de la seguretat, el que augmenta són les molèsties pels sorolls. Ja el dia de la Plantà rebem moltes telefonades per les torraes al carrer o per l'activitat a la demarcació. Són de la gent que no comparteix o no forma part de la festa”. Valor també ressalta les queixes pels sorolls dels coets. “Hi ha gent que no té dos dits de cervell i es posa a llançar masclets a la via pública de forma indiscriminada. Això pot suposar-li un problema d'ansietat a algunes persones, que fins i tot tenen por d'eixir al carrer. Hi ha que ser conscients de que això no podem fer-ho. Hi ha actes concrets per a llançar eixe tipus de productes”. També els arriben queixes per actes vandàlics o per llançar coets a papereres o palmeres -el que provoca l'actuació dels bombers-, i s'incrementen les diligències contra la seguretat al tràfic pel consum d'alcohol. “I no parle dels fallers, sinó de qualsevol persona, perquè Xàtiva és una ciutat que atrau a veïns i veïnes d'altres localitats. El faller està al casal i sol anar a peu, pel que no responsabilitze al col·lectiu, sinó que és un fet implícit amb la festa”.

Per últim, Rafa Valor demana un poc de comprensió en aquestes jornades. “Els fallers i falleres han d'entendre que la tasca que fa la Policia Local és una tasca de vetllar per l'interès general però també pel de les falles. Volem que els fallers i falleres gaudisquen de la festa i també que puguen conviure amb la gent que no forma part d'ella, evitant les molèsties. També qui no vol festa ha de comprendre la situació, que són uns pocs dies. I a partir d'ahi, sempre amb respecte, a gaudir al màxim, perquè hi ha molta tradició fallera a Xàtiva. És un col·lectiu molt nombrós i per a això estem també ahi, per a que puguen gaudir amb totes les garanties”.

Aquests són els principals canvis que viu la ciutat durant les falles en matèria de mobilitat i de gestió per part de la Policia Local de Xàtiva. Una vegada arriba el 20 de març, quan es cremen els cadafals i el servei de neteja ho ha retirat tot, la sensació de fluïdesa torna a regnar a la ciutat amb l'obertura de nou de totes les vies, sense barreres pel mig.

I mentrestant els fallers i falleres comencem a pensar en un nou exercici.

LES FALLES O PARLEN, O NO SÓN FALLES. CAMÍ A LA REVOLUCIÓ.

Ángel J. Sánchez

Abans de començar a donar la meua més sincera opinió sobre aquest tema, vull que creem el “clímax” adequat per al lector.

Necessite que es feu una pregunta; quina falla recordes de la teua comissió de fa més de tres anys enrere? Si els preguntes als fallers de Selgas, comissió a la qual es publica aquest article, segurament recorden el mag i drac que es va posar al més alt de les falles de Xàtiva, o també, un altra... una de blanc... o una infantil de fa molt poc... Sí, una que es va sumar als ninots indultats de la llarga llista de premis de la comissió. Correcte, amb un ninot que els malparlats deien que s'assemblava a dos pius, o a una ferramenta de satisfacció personal...

Si ets d'altra comissió, i t'agraden les falles, que supose que sí -sinó no estaries llegint-me-, de segur que també recordes aquestes falles de Selgas i algunes teues, com el

portal de vareta de la falla del Carmen, o el tauler d'escacs de la mateixa comissió, amb figures de fusta en pla. Altres comissions també han apostat per fer coses diferents, de vegades per la manca de pressupost o altres per les ganes de trencar esquemes.

Bé, de segur que ja tens al cap unes quantes falles a la ment, de Xàtiva i segur que alguna de la capital de la festa. Doncs he aconseguit que te n'adones de que això que perdura a la memòria és el que se n'ix del que és habitual, d'allò comú, de falles que no et diuen res, que no parlen per elles mateixa. I és que com és evident, les falles han nascut per a parlar, tenen que ser grotesques, satíriques, sense censura i sense límits.

Està Xàtiva preparada per a una entrada d'aquest tipus de falles? És una pregunta

Falla Selgas 2020-2022, obra dels germans JJ García.

que no té resposta certa, ja que jo en particular soc un amant d'aquest tipus de falla que, sense perdre l'essència, busca ser cridanera i impactant; que veges la falla i et parle, que en un colp de vista entengues què ens vol dir, què critica, de què es riu i què vol fer-te entendre, o no...

Xàtiva està preparada per a tot, però la caspa és la caspa, i encara viu entre nosaltres...

Però això és un ninot de falla?

Eixe ninot porta roba? Això no és falla!

Mira si l'artista li ha posat una perruca al cap, quina bogeria!!

Però ixes formes? Això no es un ninot.

Per a plantar això no plante res.

A l'any que ve que facen una muntonà de cadires i li peguen foc, total...

Xe tu! Això és un "refrito" de cartró pedra.

Açò son frases típiques dels amants de les

falles "en sèrie", que desconeixen el que realment són les falles: un niu d'originalitat, varietat i innovació continuada. Sí, eixos que veuen un monument i diuen, "mira mira"... bueno, realment diuen "ira ira" "se li veu la junta.... ja l'haguera pogut dissimular millor, això li posa una floreta o un mocador i ja està solucionat el problema".

Quantes voltes heu escoltat aquestes coses, veritat? Experts fallers, il·luminats, entesos de l'art efímer de les falles. Tal vegada si foren un poc més oberts de mires, veurien que les falles no han sigut sempre com ells pensen que han de ser, que s'han gastat molts tipus de materials, i que el canvi d'aquest no ha de considerar-se evolució, perquè no sempre hem anat a millor.

De segur que molts dels lectors recordeu com eren les cremades de les falles, quant encara es podien veure com es consumien a poc a

Falla Infantil de la comissió Benlloch al 2016, obra de Josep Almiñana.

poc, gràcies al foc purificador, i no desapareixien rodejades d'un fum negre en segons, després de l'esclat del últim masclet, quedant sols en peu les estructures de fusta. La veritat és que això es una de les coses que més enyore de quan era menut, veure consumir-se una falla era un ritual màgic. Ara és una "merda", parlant malament i apresa... Un tràmit que hi ha que passar, evitant inhalar molt de fum.

Però be, tornant al que ens ocupa, després d'uns anys de transició en allò referent al disseny i elaboració de les falles, a la modernització dels tallers d'artistes, la digitalització dels processos de creació i execució de les mateixes, en els quals pareixia que estàvem avocats a perdre l'essència que tant ens caracteritza, doncs pareixia que es buscava més una línia artística de la falla difícil d'enllaçar en la sàtira i crítica que ens caracteritza, han aparegut una sèrie de persones que volen trencar amb aquesta vessant actual.

Sempre han existit artistes que han volgut diferenciar-se de la resta, amb un estil propi i diferent a lo "normal", tractats per bojos per alguns, i com a artistes fallers de veritat per altres, que veuen en el seu treball l'originalitat i valentia perduda, i la forma de continuar

donant que parlar al món de les falles, omplint el carrer de una temàtica arriscada i transgressora.

Hi ha molts artistes veterans que no han perdut mai la seua essència, altres que han tingut que reinventar-se per a seguir dedicant-se a les falles, i altres joves que han entrat amb força a la professió d'artista faller, amb un estil transgressor i innovador que han suposat una petita revolució, que de segur que ha aplegat per a quedar-se. A Xàtiva molta gent no va entendre quant Corts Valencianes, de la mà de Gio Torres, va aconseguir un ninot indultat amb una composició d'elements naturals combinats amb suro i complements com pèl i d'altres materials característics del seu taller. Aquesta obra va trencar molts esquemes, podríem dir que va servir un poc de punt d'inflexió entre el de sempre i el que venia de camí.

Les crítiques no van ser poques, i és això el que ens deu de fer reflexionar... que busquem en les falles? Doncs això mateix, que parlen. Abans ja ens havíem trobat obres diferents, però sense tanta repercussió, ja que aquesta peça anava a formar part del museu faller, junt a altres obres indultades

Original Torre Eiffel plantada per la falla del Raval l'any 1996.

Falla "Quin panorama ens espera!", plantada per Manolo Blanco a Selgas l'any 2011.

del foc, però no seria l'última en guanyar, ni tampoc en rebre un cabàs de crítiques desproporcionades i injustes.

Anys abans la falla Selgas també va plantar a Xàtiva un dels monuments més destacats de la història de les falles a la ciutat, aquella falla de Manolo Blanco amb una tasca pulcra, treballada al detall i pintada tota de blanc. Va ser impactant per a tots, ja que se'n va eixir d'allò que era corrent, i feia palès que davant la manca de pressupost, eixir-se'n del comú pot ser un verdader èxit.

Altres falles, inclús abans d'aquella falla blanca, també sembraren precedent, com la comissió del Raval amb la seua Torre Eiffel a l'any 96 o el castell de naips del 98. També altres falles com la comissió de Verge del Carme amb falles de vareta i altres on predomina la fusta en 2D. També des de la falla Benlloch, de la qual tinc l'honor de ser president a l'actualitat, hem apostat per aquesta diferenciació en diverses ocasions, de la mà de Manolo Blanco o Josep Almiñana, amb figures en dues dimensions de fusta, o amb una falla infantil realitzada pel segon, la qual simulava un camp de flors amb les abelles com a protagonistes.

Aquesta falla en particular, al meu primer any com a president l'any 2016, va ser molt especial, ja que va ser una aposta arriscada, que no va obtenir reconeixement en forma de premis però que va suposar un canvi de dinàmica tradicional i acomodada a les falles infantils de la nostra comissió i que a dia de hui tots recorden, tant a Benlloch com la resta de falles, sent exactament eixa la idea original d'aquest projecte: fer veure a Xàtiva que no totes les falles tenen que ser iguals.

Va passar el temps i de sobte apareix una exposició del ninot, a l'any 2020, en la qual es tornen a trencar els esquemes, de la mà dels Germans JJ García, i una comissió valenta com Avinguda Selgas. Una proposta original i d'un treball pulcre e impol·lut, tornen a indultar un ninot diferent, no tradicional, amb línies modernes i un treball magnífic. Encara que no tot el món ho va veure just, i va rebre moltes crítiques per part del sector de la caspa, sense desmerèixer als rivals, on hi havia altres peces magnífiques, va aconseguir calar en un jurat que el va veure el millor entre tots, amb la suma dels diferents valors a puntuar, i que a mi personalment em pareix just, a l'igual que si haguera guanyat un altre, també m'haguera pogut parèixer bé. Perquè una cosa que quede clara, és poden juntar molts bons

Ninot d'exposició de l'artista Manolo Blanco en la Falla Selgas 2023.

Falla de vareta erigida per la comissió Verge del Carmen (2022).

ninots, però sols pot guanyar un, i els detalls marquen les diferències. Sinó mireu el resultat del 2023, on aquesta vegada la comissió de Selgas va viure l'altra cara de la moneda a l'exposició del ninot, resultant guanyadora la peça de Mario Pérez per a la falla Molina-Claret.

I vull aprofitar aquestes línies, per a confirmar que Xàtiva continuarà tenint monuments diferents, que parlen, que faran veure a les persones coses a les quals no estan acostumades. Si ets obert de mires gaudiràs d'estils i temàtiques que et calaran dins. Enguany veurem falles que et parlaran, que no et deixaran indiferents, i és que Benlloch ha apostat per aquesta línia transgressora per al seu cinquantè aniversari, a les dos falles. A la gran, de la mà de Julio Fabra i al taller de Que Calor fa en Falles. Amb el guionista i estudiós faller, Rafa Tortosa s'ha preparat un projecte on queda patent l'evolució de la festa, amb materials i colors de tot tipus, i amb una càrrega crítica i satírica que trencarà esquemes. I a la falla infantil, que competirà a la secció especial, s'ha contat amb l'artista faller i il·lustrador, Miguel Hernández, conegut com Miguel Hache, que estamparà la seua firma a la ciutat de Xàtiva amb una falla que de segur causarà molt d'impacte a la ciutat, i sinó ja sa-

beu... a partir del 15 de març vos esperem al nostre emplaçament per a que gaudiu d'unes falles que de segur recordareu en un futur.

Amb aquestes propostes, tant Benlloch, com Selgas, com la resta de comissions que s'atreveixen a apostar per lo diferent, volem fer veure a la ciutat de Xàtiva que hi ha que eixir de la rutina, que les falles han d transmetre, han de parlar, han d'aplegar a la gent i aconseguir que queden gravades a la seua memòria per molt que passen els anys. Que no tot són els diners, que l'originalitat pot buscar-se independentment del pressupost i que a la fi, diferenciar-se de la resta, sempre porta coses bones.

A Xàtiva, mentre quede gent que pense així, hi haurà falles que parlen.

Els Germans JJ García amb el ninot indultat per a les falles de Xàtiva 2020.

IL·LUSTRACIÓ

PA CO RO CA

TOMBS (d'artistes) FALLERS

Maria Company

20 de març de 2023

President: Hola a tots i totes, tinc una mala notícia, m'acaba de comunicar el nostre artista que després de deu anys de relació ens ha de deixar. No li ixen els comptes al taller i ha de deixar-se falles per a poder centrar-se sols en les de major pressupost.

Vicepresidenta 1r: Serà de veres? Però si el dia de la plantà em va dir que ens veuríem prompte!

Vicepresidenta de Cultura: Quin desastre! I ara què fem? Sense falla plantada, no hi ha falles!

Vicepresident d'Activitats Diverses: Xe, no vos preocupeu, ara li toque al president de Junta Local i que tire de contactes.

Vicepresident de Festejos: Sempre podem considerar fer-la nosaltres i amb el que ens estalviem, contractem a una millor xaranga, no?

Vicepresident Econòmic: Ai! Jo sabia que açò anava a passar tard o prompte. Portem

uns anys amb el mateix pressupost i açò passa a totes les relacions, després de deu anys ens hem acomodat i ell s'ha cansat!

President: Parem-nos a pensar un poc, per favor! És una situació MOLT crítica!

Vicepresident de Joventut: Jo pense que hem de valorar contractar a un artista jove, que haja fet algun bon treball aquestes passades falles, com també vam fer amb aquest artista anterior, i així anar creixent amb ell a poc a poc i adaptant-se al seu estil, però cuidant-lo més i pagant-li el que toca.

Vicepresidenta d'Igualtat: I per què no busquem a una dona? Vaig veure ninots a l'exposició fets per artistes dones i estaven molt ben treballats! Podríem donar-los la confiança.

President: M'agrada la idea, posem-nos mans a l'obra. S'ha de fer una bona recerca.

Falla de l'artista Marina Puche al CCCC.

LES FALLES QUE VINDRAN. S'ADAPTARAN ELS CADAFALS ALS NOUS TEMPS?

Juanjo Medina Bonilla
Revista CENDRA

Encara que no ho sembla, els cadafals fallers, quasi com un ens viu, han evolucionat més del que sol pensar-se. I ho han fet des dels principis dels temps fallers. Agafant un àlbum de fotografies o consultant les webs que concentren les imatges de les últimes dècades, podem comprovar com han anat canviant d'un temps ençà. I si ens fixem, endevinarem els per què d'eixos canvis estètics, tècnics i, inclús, els cicles econòmics que els han acompanyat. I també, podem intuir els canvis que es produiran en un espai breu de temps, degut a diferents raons, com la consciència ecològica de la societat.

Són evidents, els canvis per motius tècnics, com la introducció de nous materials o ferramentes que canvien la forma de pensar, fer i inclús plantar les falles. Resumint-ho molt, la cera canvià les cares i mans dels ninots, fetes amb carasses de cartó. El buidatge en fang, feu abandonar la cera i les robes dels ninots. I el suro desplaçà al cartó. Totes estes modificacions permeteren un creixement dels cadafals fins a arribar a dimensions mai vistes gràcies als avantatges que aportava, per

exemple, el poliestiré, la suposada rapidesa amb la qual es treballa este material i el menor pes de les figures. A més, l'ús de la fusteria metàl·lica, amb l'atreviment estètic d'alguns artistes, possibilità que es plantaren formes mai vistes fins al moment. Gràcies també a un cicle econòmic desbotat, on es traspasaren totes les mesures fins que tot s'afonà.

Per desgràcia, eixa modernitat estètica i tecnològica, potser, llastrada per recomanacions dels qui patrocinaven el creixement, no ha dut sempre emparellat l'alliberament argumental, que es pressuposa intrínsec a un artefacte d'esperit crític. Moltes falles passen de puntetes sobre temes delicats o personatges que, es guanyen a pols, ser blanc en les dianes d'artistes i guionistes. I poques s'atreixen a criticar als polítics com es deuria i acaben homeantjant-los. O bé, no exposen amb cruessa els problemes social més alarmants. Amb açò, les falles han retrocedit un segle —o més— en els seus plantejaments. **L'art ha de colpejar consciències, i si con-**

siderem les falles un art —altra cosa seria si les deixem en artesanía i folklore— estes haurien d'aprofitar l'aparador del carrer, per a no deixar indiferent al públic que s'acosta a visitar-les. Per a bé o per a mal.

Este fre de mà, que de vegades impedeix que els cadafals evolucionen al ritme de la societat, l'estiren moltes vegades els mateixos artistes, en connivència amb les comissions o no, per buscar el trist reconeixement del premi, que no sempre coincideix amb aquelles falles que tenen el beneplàcit de públic o crítica. Els premis, a l'implantar-se entre els segles XIX i XX, canviaren les falles. Artistes i comissions començaren a buscar més qualitat plàstica, obviant els conceptes bàsics de la falla, sàtira i crítica. Cent anys després, estem igual o encara pitjor.

I com es presenta, després d'estos condicionants, el futur?
Amb sinceritat, crec que fosc, com el fum produït en cremar-se el suro blanc. Un

suro, que per consciència i per les imposicions que és probable que arriben, s'haurà d'eliminar si volem continuar cremant les falles. Una cremà que produïska la quantitat de residus que provoca hui, és insostenible en un context d'emergència climàtica. Potser, la solució estiga en els materials derivats de subproductes vegetals —palla d'arròs, suro vegetal o corfes de diferents cereals— que donen eixida a estos residus després d'aprofitar el producte principal, com l'arròs, i que, a més, en passar per un procés de combustió, no produïxen quasi elements nocius. Sumant-los un estètic i escàs fum blanc. Estos materials, això sí, encara tenen un elevat cost, per la poca demanda o per estar en procés de desenvolupament, per la qual cosa, obradors i comissions —excepte unes poques excepcions— no poden assumir les despeses d'uns cadafals ecològics, sense afectar el volum de falla que es planta, és dir, que tinguen com a conseqüència falles més xicotetes.

Si pensem en falles de cartó, fusta i teixits, estos materials —a més de pintures i vernis—

sos— haurien de ser reciclats o vindre de cultius sostenibles o bé, els tints d'un teixit i els propis teixits, també haurien de ser d'origen natural i sense cap element plàstic. Encara que estos materials tenen un temps de cremà prou més llargs que el suro, i per això poden arribar a contaminar més. És dir, en contra del que es pensa, no sempre una falla feta amb materials tradicionals és menys contaminant que una amb nous productes, contant el pol·liestiré. Ja que no és el mateix una cremà de quinze minuts d'una falla de suro, que creme bé, consumint la major part del suro, que no oblidem és en un 98% aire, que una cremà de quaranta-cinc minuts, que aboca gasos durant tres més vegades més temps.

Per a un futur no molt llunyà, també s'ha plantejat —com es fa en les Fogueres d'Alacant amb un màxim de vint metres—, una limitació d'alçada de les falles amb més pressupost. Però clar, una falla pot tindre quinze metres d'altura, però tindre més volum de material combustible que una falla més alta. Què deuríem fer, llavors? Ficar un límit al volum del material principal amb el qual es fa la falla? A banda que potser una mesura, la de limitar el volum, que coarte l'expressivitat dels artistes o convertisca —més encara— a les falles adultes en falles infantils dopades, amb

un sense fi de figures amuntades que no deixen apreciar bé el treball fet.

De la limitació de la qual no poden escapar les falles, és la pressupostària. I ara per ara, estem en un cicle complicat per a la inversió en els cadafals —però sí que n'hi ha per a altres aspectes secundaris de la festa (en minúscula)—, que sí que està produint, ja, una reducció del volum de les falles i que, tal vegada, no ha fet més que començar. Escoltant-se veus des dels col·lectius d'artistes, que avisen que amb els preus actuals dels materials, transports, grues, etc., no es podran assolir les mesures a les quals ens hem acostumat en els últims vint o vint-i-cinc anys.

Un tema que també bota cada exercici —almenys al Cap i Casal—, en els mentiders, la premsa poc afí o inclús en alguna capçalera d'investigació fallera, és el de la quantitat de comissions i, per tant, de cadafals que n'hi ha. En són massa? Poden les ciutats i pobles amb moltes comissions, absorbir tots els inconvenients que, vullga'm o no, provoquem els fallers i falleres amb les nostres activitats? S'han d'agrupar les comissions per barris o agrupacions? Estos, són uns plantejaments molt deli-

cats, però una reducció dràstica de les comissions i cadafals, seria molt perjudicial per als professionals que les creen, en particular per als i les artistes, que ja van suportant prou contratemps i que, és possible, que no aguantaren, excepte els més reeixits, eixa concentració de comissions en unes poques falles, una per barri han proposat alguns estudis.

Perquè... estan els obradors preparats per a la construcció de falles de gran volum, com podrien resultar de fer-se esta unificació? I què fem amb els i les alumnes del cicle formatiu d'artista faller si reduïm el total de cadafals? Volem que la Festa respecte els seus orígens de carrer i barri? O volem unes ciutats i pobles amb poques falles ben grans, fent de les poblacions uns grans parcs temàtics dirigits als turistes? Uns turistes que només volen festa, gorja i alcohol. Hem de vendre les Falles —si no les hem venudes ja, almenys en València— a eixe turisme?

En algunes poblacions falleres, tots estos canvis es qüestionen o es produïxen amb més lentitud, si és que s'arriba a fer-ho. Bé siga, per anar per darrer del Cap i Casal, copiant les millores o els fracassos que en

València es fan. O per tot el contrari, és a dir, no mirar cap a València i viure la Festa amb la dependència natural que han de tindre els elements culturals, com les Falles són, a cada ciutat o poble, amb les seues particularitats, actes propis i la singularitat que fa única l'expressió festívola a cada població.

***

Potser, s'han obert més dubtes en estes poques pàgines, per això mateix, pense que entre tots els agents festius, hem de procurar trobar les millors solucions possibles per estos temes, si volem que la Festa perdure dos-cents anys més. Ens enfrontem a reptes que no serà fàcil solucionar, com el dels materials i el de poder continuar complint amb el ritu del foc, la raó de ser de tota esta moguda que ens ompli de sentiment, nervis i malsons.

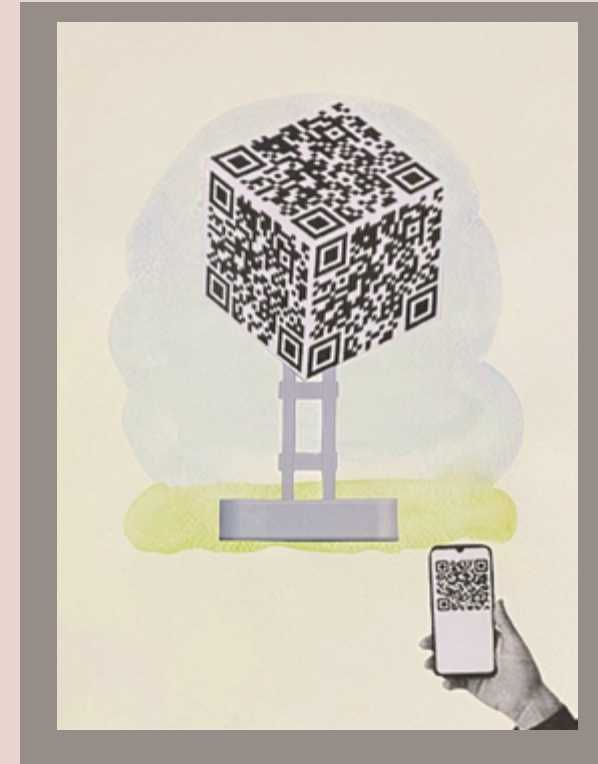
Cert que les fluctuacions econòmiques, són l'únic paràmetre que fallers i falleres no podem controlar, per tant, hem de tocar de peus a terra i no voler fer més d'allò on tenim segur que podem arribar. Ja sabem que les grandiloqüències falleres no acaben bé. Que el futur de la Festa no tinga el mateix final.

PO E M A

LA FALLA

Lorena Cayuela

L'art s'havia esvaït no sols entre les flames.

Trons celestials de capvespre el dia d'enou
aquell monument ens havia marcat per sempre
La modernitat moderna!

Capficats en blancs i negres,
com aquella indumentària dels fallers.

Viralitzatda i preparada per a la crema!
El raig va caure a sobre.

Com sempre aquell monument
va ser cendra.

L'artista es va permetre un tomb
i nosaltres gaudir-lo.

«SOM EL QUE SENTIM I EL QUE PENSEM, AIXÍ ENS MOVEM I AIXÍ CANVIEM»

Isabel Pérez López
Psicòloga

Cada any de falles té coses que no canvien i d'altres, totalment distintes. En la vida, tot evoluciona i tot canvia. Les situacions i el context són diferents perquè els anys passen. Però processem la informació gràcies al mateix òrgan, el nostre cervell, un dels nostres «reis» de la vida junt amb el cor. Aquests sempre estan en moviment, què seríem sense ells?

Quan vivim, amb cada bategada estem avaluant l'experiència del moment. La informació arriba al nostre cervell a través dels nostres sentits, allí ell, avalua, processa, atén el que vol i deixa sense atendre allò que no li interessa.

A més a més, som capaços de recordar, de tornar a portar a la nostra ment el que hem viscut. Tenim una memòria emocional que és inconscient, que apareix i fa que notem sensacions en el nostre cos de moltes formes i maneres. Com per exemple, en forma de dolor, de papallones a l'estómac, de sensacions en el pit, de tensió en certs músculs (coll, cames, mans...), i, algunes vegades, es

transformen fins i tot, en moviment (cridar, córrer, ballar...).

Eixa memòria implícita pot portar de volta a la nostra ment, records bonics i també no tan bonics. Cada persona processa de manera diferent, i també, encara que l'experiència pugui parèixer similar la seua memòria emocional serà diferent.

Possiblement, si per a tu les falles són especials i un moment màgic, la teua memòria se n'anirà cap a les situacions agradables. En canvi, si et molesta, per exemple, el soroll d'una traca, t'activaràs cap a les sensacions que rebutges.

Un fàcil exercici que qualsevol lector pot fer, és tornar a evocar l'última emoció que va tindre en falles. Notaràs una sensació que canvia en el teu cos, i des d'ella, deixa que el teu cervell trobe altres moments que li vinguen a la ment. Pot ser que el record estiga ple de situacions que recordes amb estima, afecte, alegria i felicitat; però també pot estar ple de situacions que et causen

por o irritació. Res és igual per a tots, el canvi forma part de la vida. Les emocions ens mouen i cada persona les expressa de maneres diferents. Com també és diferent la forma de gestionar-les.

Pots buscar quin és el teu millor moment de Falles o el que vas viure amb més intensitat.

La teua memòria emocional és molt potent, per això, quan toques la tela del teu trage, el teu cervell et pot transportar a un acte, a la presentació, al primer dia que te'l vas posar, a infinitat de moments segons cada persona.

Per això, l'olor d'una traca en qualsevol moment de l'any et pot tornar a la mascletà o et pot dur cap a la por si tens fòbia al soroll. Així com escoltar «Paquito el Chocolatero», et pot dur a recordar un amic o a un sopar al casal...

Formar part de la festa és emoció.

TOTS SOM EL QUE SENTIM.

CLONAZEPAN, CANVA I CIRC

Miquel Platero Berjas

Digueu-li a la seua mare que és pianista en un bordell,
mai que és dissenyador

Per fi corren temps en els quals es comença a valorar com es deu a la salut mental. Cada vegada la societat està més conscienciada i compromesa amb que és necessari abordar el tema des d'una perspectiva realista i sense estigmes. És imprescindible que des de l'administració pública es cree una xarxa de professionals qualificats per al tractament dels diferents trastorns mentals perquè, amb la mateixa naturalitat amb la qual anem al metge quan ens fa mal alguna cosa, acudim a l'especialista de la ment quan siga necessari.

Però clar, si un és dissenyador o dissenyadora gràfic no hi ha professional humana ni química que pugui tractar els trastorns provocats pels llibrets fallers. I molt menys els que provoquen les corresponents delegacions de llibret. Això requereix amputació o eutanàsia. És greu doctor?

El tòpic diu que des de fa alguns anys no es pot negar que el disseny dels llibrets fallers ha millorat al que hi havia fa vint anys. Ens ha fotut. Fa vint anys els telèfons mòbils eren poc menys que rajoles de sis o set quilos, internet

anava a 56k i Espanya no havia guanyat el Mundial de futbol. Així que, citant al Sr. Lobo, “no ens xuplem les p**** encara”.

Que sí, que es fan coses que són mel de romer. Sols hem de veure Corona, Castielfabib, Selgas (piloteig), Na Jordana o Mocador (autobombo) entre altres. També hi ha cada vegada més dissenyadors ficats en la moguda dels llibrets i això sempre és un punt a favor. Però malgrat això continuen existint esperpents d'un nivell aclaparador.

I fa mal. Fa mal veure com una falla es pot gastar un cabàs de bitllets en un llibret que és un autèntic mal de queixal. I compte perquè no és sempre culpa del dissenyador o dissenyadora de torn. Perquè encara que la professió és bonica, no és sempre justa o una festa. El que paga mana i en aquest *ordeno y mando* moltes vegades es tendeix a imposar el seu criteri que, de vegades, és una merda punxada en un pal. “Posa'm aquestes fotos de la fallera major amb tarongers de fons en marca d'aigua

per darrere del text, que això queda ben bonico”. En aquest punt ja hauries de començar amb la dosi de química per a ajudar el teu cervell a processar. I la lletra més gran. I posa més fotos que hi ha molt d'espai en blanc. Ací la camisa de força és imprescindible per a no recórrer a la “mort-assassinat”.

Alguns, ja veterans, optem per enviar abans de començar una maqueta del que proposem com a disseny per al llibret. I és un clàssic rebre una resposta del tipus “està bé, però...”. Després ve l'explicació de la falla (mai millor dit) on lliges deu o dotze vegades el correu electrònic, però no entens absolutament res del que t'estan demanant. Viva! És igual que faça vint anys que estàs en la professió (que major soc, punyetes), la delegació de llibre sap sempre més que tu. Aprén-t'ho si vols maquetar llibrets.

Un altre clàssic entre els clàssics és l'enviament del material. Quin desgavell Crist.

Psicòlegs veniu a mi. Encara hi ha qui vol reunir-se (fins i tot diverses vegades) per a acabar donant-te un USB, que el meu ordinador ja no té clavilla per a endollar-lo! I després estan els fans de Google Drive, que no sé què li veuen, però no m'agrada gens en tant de permís i tant de rotllo. O els que t'envien huitanta-set mails. Vinga, alegria. Un WeTransfer i a córrer, per l'amor de Déu. I el fàcil que és ficar les coses en carpetes, que són gratis. No, tot solt i deixat caure, i ja t'apanyaràs. Censos amb els noms en majúscules i sense accents, textos amb tabulacions fetes amb space, eles geminades amb punt, cometes que mai tanquen, fotos de WhatsApp sense resolució, publicitats en tovallons de paper... Algun professional de la salut mental a la sala?

Si aconseguixes tirar a rodar el treball i comences a maquetar arribarà el moment d'enviar al client el PDF per a la seua correcció (algun encara el demana imprès, encara que el porno sí que el veu en una pantalla, mira per on). I llavors vénen les rialles i els canvis. Perquè o rius o et tires pel balcó. Cal

canviar l'ordre, que si falta un article que jo et vaig enviar, que eixa foto no m'agrada posa una altra que t'envie jo de Google Images (per cert, que el banc d'imatges també es paga, totes les fotos tenen drets), que si no m'acaba el disseny (i la maqueta que has vist?), que si hi ha faltes d'ortografia (collons, que jo copie i pegue!). Que si això, que si l'altre, que si la iaia fuma... Un mai acabar.

Agarra't els mascles perquè amb la moda de la intel·ligència artificial del dimoni enguany ens fartarem a veure portades, dibuixos i il·lustracions fetes amb aquesta tecnologia. Però tot gratis, per descomptat, així que prepareu-vos a veure píxels i prompts sense peus ni cap. Un batibull a la babalà sense cap sentit. Ens divertirem.

Dels espants que he vist citaria exemples concrets: "Jo he vist coses que vosaltres no creuríeu". Però tampoc és pla que em tiren taronges pel carrer. Perquè això de les crítiques ho portem regular i m'incloc. Ai eixos llibres amb fons blanquet, Helvetica o similar amb color de suport. Els haurem vist vegades? Resabut, i què vols? Si passen el material mal i una setmana abans de la data de lliurament. I em torne a incloure perquè ja m'han hagut de donar un toc per a entregar aquest article.

Col·laboradors, anunciants, fallers. Tots a última hora i el o la que ha de dissenyar el llibre tirant hores en cap de setmana per obra i gràcia de tots ells. Està lleig deixar com un drap brut el treball d'uns altres sense tindre idea de les circumstàncies en les quals s'ha desenvolupat el treball perquè igual han entregat tard el material o han obligat a fer el que el client demandava i has tirat cap avant encara que saps que aniràs directe a l'infern per perpetrar un xurro d'eixe calibre. I una altra vegada soc ací en aquest grup.

Tornant als desastres no tan naturals demanaria a les delegacions de llibre un poc de respecte pel treball del o de la professional que has buscat per a fer el treball. Pot ser que siga més o menys encertat, que li estigues pagant poc o res, però segur que es desenvolupa amb millor perspectiva de la qual puga tindre un amateur.

I arribem a un punt interessant i no és un altre que eixe amateurisme (existeix aquesta paraula?) que moltes vegades per necessitat veiem en alguns llibres. És que en la falla hi ha una xica que es maneja bé amb Canva i ho maquetarà ella. I la falla té la moral de damunt no pagar-li un clau:

"ho fa perquè vol, que jo també faré disfressa i no em paguen res". Olé ahí. Des d'ací ja us dic que Canva és una aberració satànica i que cada vegada que entreu en el seu web Déu mata un gatet. Els llibres es maqueten en InDesign i punt. Quark si eres un nostàlgic o molt major. Que sí, que hi ha alternatives fins i tot gratuïtes com Scribus o Pageplus: menjar per als peixos. Però és que InDesign és de pagament. Clar, igual que els texans que et compres en el Corte Inglés, el polar de la falla amb el nom brodat, la tarifa del mòbil o la subscripció a Netflix.

Cal estimar a la persona que maqueta el llibre, tractar-la amb afecte i respectar el seu treball. No val anar amb xorrades del tipus dinàmic, repte, creatiu, emocional, diferent, engagement i altres paraules buides que no signifiquen absolutament res. Menys encara si són en anglès. Respecte. Entregar les coses amb temps, corregides i ordenades. Confiar en el seu criteri i si no, buscar a una altra persona. Valorar el treball i no sols econòmicament. Re-

cordar-se de convidar-la a la presentació del llibre, encara que no vaja a anar perquè no li van eixes històries. Felicitar-lo amb sinceritat i sense escarafalls si ho fa bé, i parlar tranquil·lament si està menys bé.

I qui decideix què està bé i què està malament? Bé, si voleu jo mateix. Però com no puc estar a tot arreu i em van excloure les institucions oficials en el repartiment de carnets de dissenyador per no ser prou molón igual no valc. Els premis? En Generalitat no sé fins a quin punt valoren el disseny, ves a saber el que valoren en general. I sí, hi ha un premi de disseny, però tampoc encerte a entendre el seu criteri. La falla? La mare de la Fallera Major? Sí home, clar. És que cadascun té un gust. Sí senyora, però que a mi m'agraden les lletilles amb anxoves i almívar no vol dir que siga saludable, bo o ni tan sols higiènic.

Ai, santa paciència... Abraçades i solidaritat per a la persona que maqueta aquest text.

T'estime.

EL LLIBRET DE FALLA, PASSAT, PRESENT I UNA INCÒGNITA DE FUTUR

Miguel Ángel Martínez Tortosa

President de la Federació de les Lletres Falleres

Des dels anys 90 fins hui, el llibret sembla un dels aspectes que més ha evolucionat dins del món de la festa fallera.

Els llibrets, fins a eixes dates, eren una mena de col·lecció fotogràfica de les falleres de les comissions, amerades amb excel·lents imatges de les Falleres Majors de cada exercici, els esbossos de les falles a plantar, el programa de festes i de tant en tant, alguna col·laboració literària, com a excusa, que reomplira el context cultural.

Però arribà l'any 1993, i la Generalitat Valenciana va crear els premis a l'Ús del valencià en els llibrets de falla. No hi ha cosa millor per a incentivar que posar "durets" als fallers perquè facen les coses millors. I així va ser, començà una carrera desenfrenada cap a l'evolució, l'ús correcte de la llengua i la inventiva que ha arribat fins hui.

Malgrat tot, la ciutat de València ni juga, ni ha jugat mai en esta lliga llibretera. El Cap i Casal continua instal·lat en el seu "rancio *abolengo*" respecte als llibrets i la llengua,

si exceptuem honroses excepcions. Tot aquest problema no ve donat per la gent, sinó pels polítics, que no han sigut capaços de consensuar una llengua entre dos estaments que continuen a la grenya, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i la Reial Acadèmia de Cultura Valenciana, on Lo Rat Penat s'ha apoderat de València capital i la seua àrea metropolitana.

Són així de valents alguns valencians, es ceguen en preservar-se del dimoni (els catalans) i ho fan aplicant unes coordenades que estan fora de les regles del joc, títols oficials de valencià, el llenguatge emprat a la Universitat i les escoles i continuem ballant-nos per banderes, signes d'identitat, llengües i sembla que l'única manera de guanyar vots en les eleccions siga mantenint viva la "Batalla de València" dels anys 80.

Però ací he vingut a parlar de literatura i llibret, i jo el que us puc contar és una experiència, la de la Malva, que començà en 1993 en el concurs de la Generalitat i que

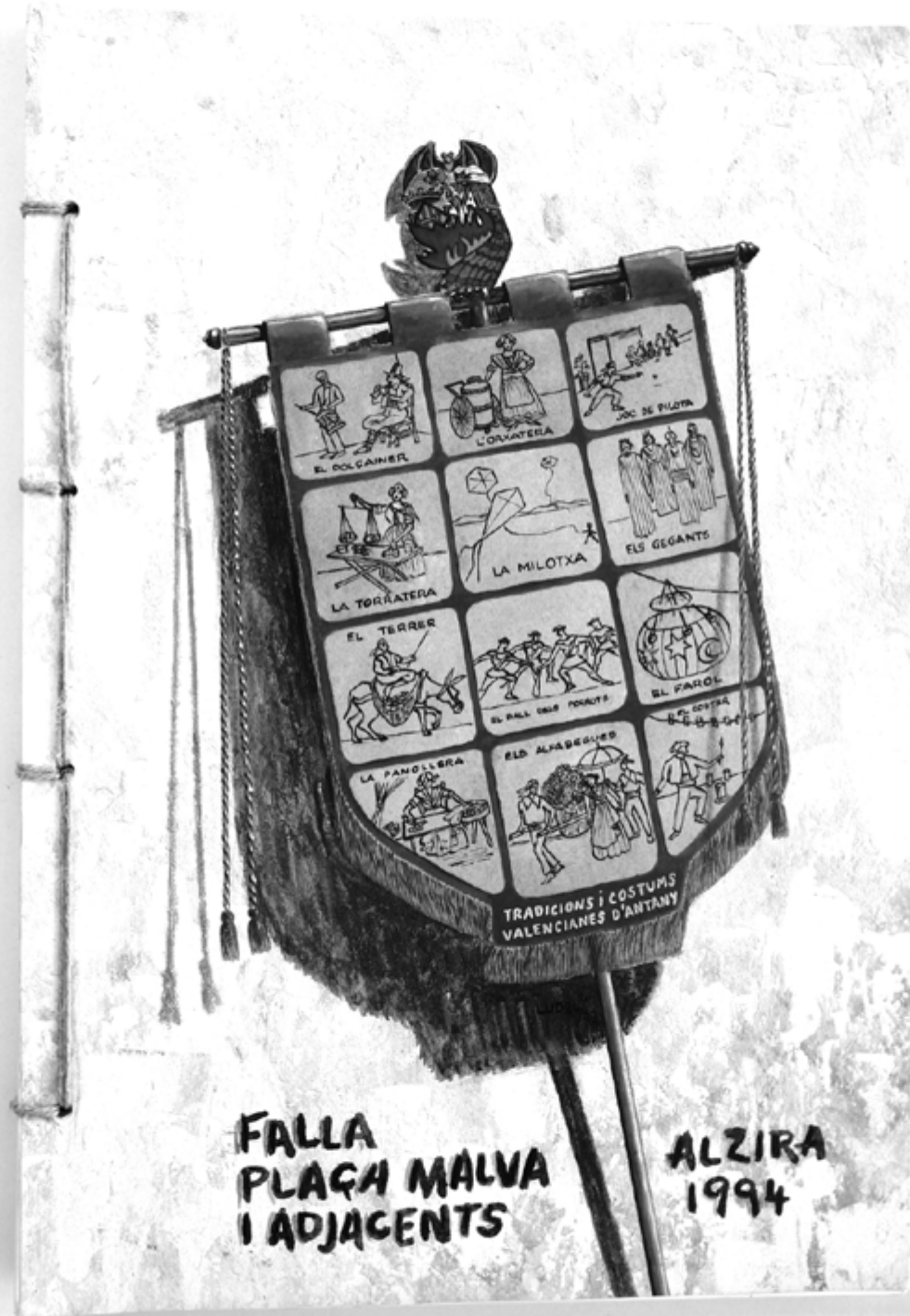
fins hui atresora 10 primers premis, 9 segons i tres tercers. Nosaltres hem participat sempre, estigueren al poder les esquerres o les dretes, tan sols volíem llibret. La Malva sempre ha fet falla, mai política.

Des de 1993, la Malva, ha participat en la primera línia de foc en l'evolució dels llibrets, fins a dir-nos des de la Generalitat que som els precursors del llibret com artefacte cultural. En tot este procés hem vist i hem col·laborat activament en l'augment de la grandària en el format, inclusió de monogràfics en les publicacions, increment de la quantitat de fulls fins a arribar als famosos totxos, procés creatiu en els formats de presentació, inclusió de bell nou de la sàtira dins dels llibrets, un decreixement ordenat en la quantitat de fulls, etc. En esta evolució de trenta anys, hem vist créixer la quantitat de comissions que optaven per dignificar el llibret de falla, es va posar de moda i encara ho estan, els coordinadors d'estes publicacions efímeres.

En aquells principis, el món de la cultura no participava en els articles dels llibrets, a poc a poc anàrem trencant barreres, nosaltres, la Malva, en 1994 aconseguíem que Josep Gregori, gerent de l'Editorial Bromera, fera el pròleg del llibre d'aquell any -per cert, el primer amb el qual vam guanyar a València-, llibre del qual el prestigiós poeta valencià, Josep Ballester, va ser el director. Després de la malaltia de Ballester, i a partir de 2004, Josep Antoni Fluixà primer i la seua filla Alba després, van anar assolint el nostre projecte i com no, van aportar moltíssima gent que va perdre la vergonya d'escriure en una publicació fallera. Ells dos, són part de la culpa que hui, la nostra falla, siga un referent cultural.

Present

Respecte a en quin punt ens trobem, pense que la proliferació de comissions que volien i volen fer bon llibre va anar derivant fins al dia hui, moment en el qual s'ha convertit en una carrera per aconseguir col·laboradors de prestigi, que per un motiu o altre aporten caixet a la publicació. Açò ha acabat en què uns escriuen articles per 9 o 10 llibrets,

i altres, abandonen l'escriptura per saturació. Allò de, "no m'escrivies un article per al llibre?, va, si a tu no et costa res!", s'ha convertit en una de les més pures realitats, sense adonar-se que la capacitat intel·lectual dels col·laboradors és temps i té un valor, per tant, seria una de les coses a corregir. Queda fora de context per la meua part, la col·laboració en el llibre de Selgas, ja que per a mi és un autèntic luxe participar.

Això sí, el nivell de les publicacions és brutal, la qualitat de qualsevol llibret de dalt a baix del territori és fantàstic com es pot observar cada any en la Mostra de Llibres que es fa a Gandia, organitzada per la seua Federació de Falles i per l'Associació d'Estudis Fallers.

Futur

Evidentment, la pandèmia ha marcat un abans i un després en la festa de les falles. Tot seguit, hem ajuntat una greu crisi econòmica i una guerra d'Ucraïna que estan fent trontollar el món faller. Els preus

de qualsevol producte s'han disparat i inclús de vegades, la falta de matèries primeres fan que les comissions hagen de replantejar-se moltes qüestions. Artistes en primer lloc tant cantant tallers, encara que això no és més que la punta de l'iceberg d'allò que se'ns ve damunt: paper més car i imprentes amb uns preus als quals les falles no arribem. Per altra banda, cada vegada hi ha menys participació econòmica de les tendes i empreses, la publicitat hui és molt complicada, els ingressos per este concepte disminueixen cada any i el crowdfunding o micromecenatge està lluny d'arribar.

Amb este panorama, les comissions hem d'anar pensant en el decreixement del llibret. No passa res, la qualitat literària no es mesura ni per grandària ni per pes, l'enginy i la gràcia, han de bastir un nou entramat llibreter, tot per una supervivència evolutiva.

Jo tampoc vull canviar al format digital per la subtilesa que té quan obres el llibret per primera vegada i la tinta bota joiosa desprenent un aroma bestial... per a mi és el gran plaer.

Una de les preguntes més complicades que duia esta encomanda era si s'hauria de canviar el barem i potenciar altres aspectes. Com a llibreter dic que sí, però aquest no seria el problema, la pregunta bona és: amb l'entrada del PP-VOX a la Generalitat, què passarà amb el concurs, però sobretot amb el valencià?

Escric aquest article amb l'esperança que no entre d'ofici la censura i tot este tema se solucione. El llibre de falla no es mereix un maltractament polític.

L'IMPACTE DE LA INTEL·LIGÈNCIA ARTIFICIAL AL MÓN DE LES FALLES (i als articles dels llibrets)

Alberto Ordiñana

A mesura que la intel·ligència artificial (IA) es consolida com una força transformadora en diversos sectors, també ha començat a deixar la seua empremta en el camp del periodisme, especialment en la redacció d'articles d'opinió. Aquest article se centra a analitzar les repercussions i les dinàmiques d'aquesta convergència, abordant tant els avantatges com els desafiaments que emergeixen en aquesta intersecció.

Avantatges de la intel·ligència artificial:

La utilització de la IA ha dotat als periodistes d'una eina poderosa per accelerar la recerca d'informació. Amb algoritmes eficients, es pot accedir i processar grans volums de dades de manera ràpida i efectiva, facilitant la recopilació d'arguments sòlids per a la construcció d'opinions informades.

L'anàlisi de tendències i dades mitjançant algoritmes d'aprenentatge automàtic ofereix una perspectiva aprofundida que enriqueix la qualitat del contingut d'opinió. Aquests algorit-

mes poden identificar patrons i connexions no evidents per als humans, aportant una dimensió analítica addicional a la redacció d'articles.

La personalització del contingut és un altre avantatge destacat de la IA en la creació d'articles d'opinió. A través de la comprensió de les preferències i els interessos del lector, els algoritmes poden adaptar el contingut per millorar el compromís i la rellevància personal.

Desavantatges de la intel·ligència artificial:

No obstant això, l'ús de la IA en la creació d'articles d'opinió no està exempt de desafiaments. Un dels principals desavantatges radica en la manca d'empatia i intuïció que caracteritza la intel·ligència artificial. La capacitat humana de comprendre temes delicats amb sensibilitat pot resultar irremplaçable.

Els biaixos algorítmics són una preocupació significativa. Les dades utilitzades per

entrenar els algoritmes poden contenir prejudicis inherents, reflectint les perspectives socials del passat i generant contingut d'opinió amb inclinacions parcialitzades.

L'ús excessiu de la IA també planteja la qüestió de la substitució del treball humà. La creativitat, la interpretació i altres habilitats exclusives dels éssers humans podrien veure's amenaçades si la IA pren un paper predominant en la creació d'articles d'opinió.

Beneficis de la Intel·ligència Artificial en la Recerca d'Informació:

La IA facilita un filtratge eficient de la informació disponible, estalviant temps i recursos que es poden dedicar a altres aspectes de la creació d'articles.

Els algoritmes de confiança de fonts poden millorar la qualitat dels articles, assegurant que les opinions estiguin basades en informació verídica i fidedigna.

La identificació de relacions entre diverses fonts d'informació proporciona una perspectiva més àmplia i contextualitzada dels temes abordats en els articles d'opinió.

En resum, la convergència de la intel·ligència artificial i la redacció d'articles d'opinió ofereix una gamma àmplia de beneficis, però no sense les seues pròpies complicacions. Trobar un equilibri entre l'eficiència proporcionada per la tecnologia i la preservació de la qualitat, la humanitat i la imparcialitat és fonamental per garantir un periodisme d'opinió robust i equitatiu. A mesura que la IA evoluciona, els periodistes han de ser conscients dels límits i treballar activament per mitigar els possibles desavantatges.

Per tal de mostrar el potencial de la IA, ficaré 3 exemples fets totalment per aquesta ferramenta, en la que se li ha demanat fer un microrelat, una poesia i una conversa entre 2 amics, al voltant de la falla, xiquets i Xàtiva.

Microrelat - “La Falla Màgica”:

En la plaça més animada de Xàtiva, s'alçava una falla amb una reputació única: “La Màgia dels Somriures”. Anomenada així perquè, segons la llegenda urbana, durant les nits de falles, les figures cobraven vida per fer petons i distribuir somriures als xiquets.

Ningú sabia amb certesa d'on provenia aquesta història, però els xiquets locals la prenien molt seriosament. Hi havia rumors que una nit, quan la ciutat dormia, les figures de fusta sortien del seu lloc i es dirigien a la ciutat buscant aquells xiquets que es quedaven a vegades fins tard buscant l'aventura.

Un grup de xiquets intrèpids, amb noms com Toni “El Valerós” i Maria “La Temerària”, va decidir provar la llegenda una nit. Es van amagar rere d'una palmera, amb els ulls com plats i les mentides plenes d'imaginació.

Després de mitjanit, van veure com les figures es movien, però no cap a ells. Oh, no! Les figures van començar a ballar salsa al voltant de la foguera de la falla, amb una música imaginària que només ells podien escoltar.

Toni i Maria, desil·lusionats, van decidir acos-

tar-se i preguntar a les figures per què no els havien buscat. Amb un moviment de la boca d'un ninot, semblant a un somriure, una figura va respondre: “Som experts en ball de salsa, no en buscar xiquets. Ara, si voleu un petó de salsa, esteu a temps”.

La resta de la nit va ser un espectacle còmic de xiquets ballant amb figures de fusta, tot enmig d'un ambient festiu i un toc de màgia inesperada. La llegenda de “La Màgia dels Somriures” va continuar sent una anècdota de xoc, però a partir d'aquell moment, cada any, els xiquets esperaven amb alegria la seua particular dansa de salsa amb les figures de la falla més peculiar de Xàtiva. Un record per a tota la vida que mai deixarien d'esmentar en les seues pròpies falles com a adults.

Poesia - “Xiquets de Xàtiva”:

A Xàtiva, festa i cridòria,
Falla balla, dolça història.

Xiquets rient, trons retomben,
Nits de festa, somriures que esgrimeixen.

Coets i dolçaina, melodia,
Somriures broten, en alegria.

Foc, broma, enginy desbordant,
Falles, xiquets, somrient constant.

En la plaça, falles i rialles,
Colorets, llums, confetis i estrelles.

Xiquets saltant, com cabritillos,
Entre trons i somriures brillen chisquillos.

Les figures dansen, de fusta i cartó,
Màgia i festa, tot en un giravolt.

L'alegria ressona, a tots estableix,
Falles de Xàtiva, la festa et feixugueix.

Rialles i crits, melodies dolces,
Xiquets juganers, són les estrelles.

Foc, broma, enginy a tota hora,
Falles, xiquets, la festa enamora.

A Xàtiva, la nit es vesteix de gresca,
La festa, la rialla, la fa la companyia fresca.

Falles i xiquets, en aquest carrusel,
Giren, dansen, i riuen al compàs del món cruel.

Conversa entre 2 Amics - “Falles, Xiquets i Café a Xàtiva”:

Pere: Ei Joan, com va tot pel barri? Les falles estan a punt de començar!

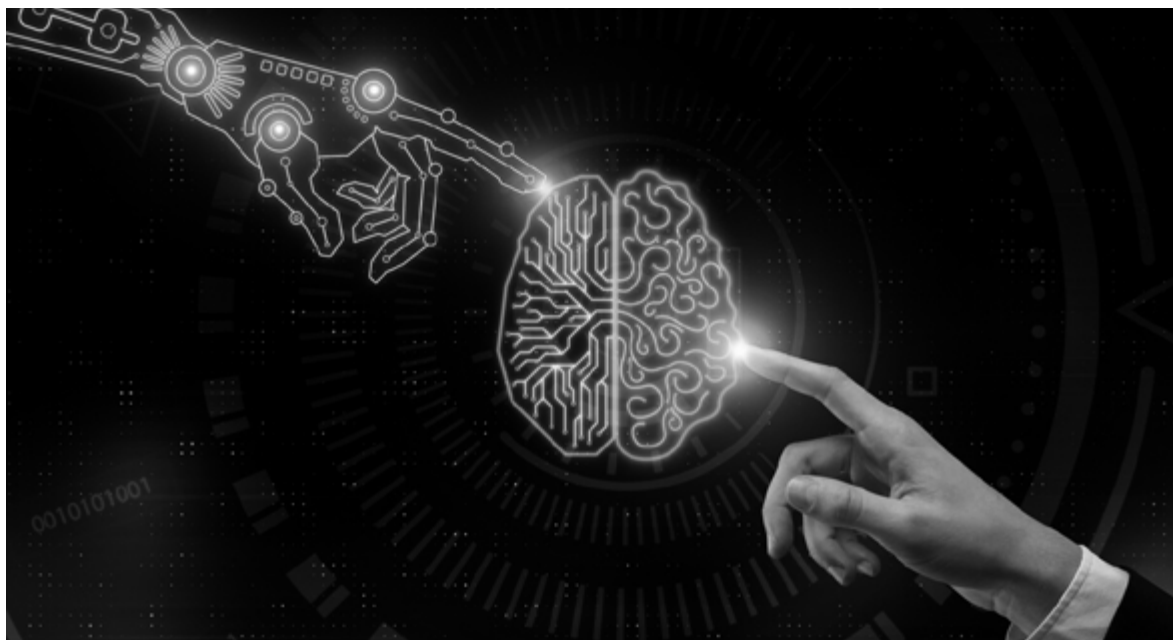
Joan: Hola, Pere! Sí, estem en plena efervescència fallera. Recorde aquell temps en què la Maria era la fallera més guapa de tota la ciutat. Quins temps aquells!

Pere: Oh, Maria! La nostra eterna Fallera Major. Ningú podia comparar-se amb la seua elegància i somriure. Quantes anècdotes amb ella!

Joan: Certament, Pere. Recordes quan la Maria portava aquell vestit de falles tan espectacular l'any passat? La plaça era un clamor d'aplaudiments.

Pere: Oh, sí! Aquella nit de la “Cremà” va ser memorable. Ningú podia apartar la mirada de la Maria. La seua gràcia i estil eren inigualables.

Joan: I aquella vegada que va estar al costat del “ninot indultat”? La seua falla representava un autèntic jardí encantat. Fins i tot les flors semblaven més boniques al seu voltant.

Pere: La veritat és que Maria portava la festa fallera al cor. Les seues gestes, la seua elegància, tots la recordem amb una gran estima. Les falles mai han estat les mateixes des que ella va ser la Fallera Major.

Joan: Sí, Pere, mai oblidarem la Maria. Les seues passes pel carrer de la falla eren com una dansa, captivant tothom. Recordar-la ens fa sentir més a prop de les nostres pròpies arrels falleres.

Pere: Sabies, Joan, que la Maria ens va deixar una llegenda imprecadora. Les falles portaran per sempre la seua empremta, com una flama que mai s'apaga. Que la recordem aquestes falles amb un somriure i una ofrena de recordança.

Què vos sembla? Podeu reconèixer el que s'ha escrit amb l'intel·ligència artificial i el que s'ha fet sense l'ús d'ella? Puc assegurar-vos que el 90% ha estat fet amb les noves ferramentes... veurem en un futur pròxim tot un llibret fet amb IA?

Javier Valiente "FallesRevolution"

CANVIEM DE FUMS

Joan Antoni Ribera Osca

Metge de família.

Doctor en Medicina. Coordinador del grup de tabaquisme de la Societat Valenciana de Medicina Familiar i Comunitària

El fum és un element inherent a la nostra festa. És clar, estem parlant del fum de la pólvora, del fum quan es crema una falla i per descomptat, del fum que es desprén en fer una paella o els bunyols (posem per cas). Aquests fums són sanitàriament neutres, donen sentit a la nostra festa i creen un ambient que fa que quan els tornem a olorar ens vinga a la memòria tota l'essència de les falles.

Perquè dels cinc sentits que tenim, el de l'olfacte és el que més a prop està del cervell. Podríem dir que té la via més directa i més curta amb les neurones cerebrals i això fa que els records que es generen siguen els més intensos i evocadors de tots els que el cervell recupera quan es tornen a fer presents.

Però del fum que vull parlar ara, no és de cap dels anteriors. Teníem també un fum associat a la festa, a totes les festes i a la vida en si, i no és altre que el fum del tabac, és clar,

aquest no és sanitàriament neutre. Les falles s'han adaptat a moltes normatives i pel que fa al tabac podem dir que ha estat un col·lectiu exemplar en aquest sentit.

La majoria de nosaltres podem recordar com abans als casals hi havia una mena de boira londinenca que feia que a 5 metres la vista se t'ennuvolarà, i que quan arribaves a casa hagueres de traure la roba de l'habitació perquè no fera olor de tabac. Açò que pareix que passava fa un segle o més, passa des de fa sols dotze anys. La modificació de la Llei de mesures sanitàries davant el tabaquisme és de juny de 2011, i estableix la prohibició de fumar a tots els espais tancats d'ús públic o privat. Per tant, el faller o fallera que vol ara fumar, ha d'eixir a la porta del casal en ple mes de març, amb una temperatura fresca i ben abrigat.

Això, és clar, ha comportat un augment dels constipats el dia 20 de març, és a dir, més feina encara per als metges... però això és un dany col·lateral.

Als centres de salut el dia 20 de març, podríem dir que és un dia que ens dignifica com a professionals sanitaris, fent ressò d'un dels aforismes de Fuster que deia "Potser el treball dignifique l'home. No ho sé. Però, indiscutiblement, el cansa".

D'altra banda, hem de pensar quin és el sentit que persegueix aquesta mesura de no fumar en recintes tancats. El que a primera vista pot semblar una mesura restrictiva i prohibicionista és tot el contrari, és una llei a favor de la llibertat.

Hem de ser conscients que les principals perjudicades pel tabac no són les persones no fumadores que respiren el fum del tabac ambiental (és el que es diu el tabaquisme passiu), que també són perjudicades; sinó que és el propi fumador el més danyat. Ell és qui tindrà més possibilitats de patir un dels 20 càncers relacionats directament amb el tabac (de pulmó, laringe, estómac, boca, fetge, etc.); o malalties cardiovasculars com l'infart de miocardi; o respiratòries com la malaltia pulmonar obstructiva crònica MPOC...

I la llei en aquest sentit té dos objectius: d'una banda desnormalitzar el consum de tabac, i d'altra protegir el no fumador. Perquè el que és normal és no fumar, i els nostres xiquets i joves així ho han de veure. Per això és fonamental trencar amb la socialització del consum del tabac, que explica que una substància que té una droga additiva com la nicotina i que produeix càncer amb seguretat, es pot consumir i comprar de forma legal. Aquesta mesura el que intenta és que els fumadors reflexionen sobre la seua addicció i busque ajuda per deixar de fumar.

I com dic, d'altra banda, també es busca protegir als no fumadors, tant xiquets com la resta de fallers no fumadors que es veuen exposats al fum del tabac en un recinte tancat, ja que aquest tabaquisme passiu està demostrat que també produeix càncer de pulmó i altres patologies.

El tabac és una substància que si hui fóra inventada, no passaria cap de les normatives sanitàries que es fa passar a tots els productes que es posen a la venda per ser consumits. Com es podria legalitzar i ficar a la venda una cosa que produeix càncer amb seguretat? També contribueix a trencar amb aquesta normalització del tabac el fet que els nostres

artistes fallers han pres consciència d'aquesta situació i són ja escassos els ninots amb un cigarret a la mà.

Les comissions falleres, com a associacions culturals, duen a terme infinitat d'activitats: esportives, literàries, gastronòmics, sanitàries (com donacions de sang)... i per què no organitzar un taller per ajudar als fallers a deixar de fumar?

De segur que hi ha més d'un faller que és metge, infermer, farmacèutic o qualsevol altra professió sanitària relacionada amb l'atenció a la població, que amb una formació amb intervenció en tabaquisme pot dur a terme un taller d'intervenció grupal per deixar de fumar. I si no en tot cas, es pot recórrer als professionals del centre de salut de la població i plantejar-los aquesta proposta.

Deixar de fumar implica un canvi radical a la vida d'una persona. No sols pel que implica en la millora de la seua salut, sinó perquè l'allibera d'una addicció a una substància que crea una dependència, com és la nicotina. La majoria dels fumadors quan deixen de fumar el que més valoren, a part d'estalviar diners i guanyar en salut, és la sensació de llibertat,

el fet que no dependre de tindre tabac per sentir-se bé o d'haver d'anar a comprar-lo per poder dormir a la nit quan es queden sense ell.

No hi ha major sensació de llibertat que quan una persona s'allibera de la dependència d'una droga. Els pares tenen amb els seus fills el que diguem una funció mòdica, és a dir, els nostres fills ens veuen com a models a seguir pel que fa a multitud de facetes, i una d'elles és al voltant de fumar. El raonament és clar: si el meu pare fuma, el tabac no deu ser tan dolent, jo també ho faig.

La llibertat té moltes vessants, però de vegades hem de separar allò que pareix una decisió lliure de la que en realitat no ho és. Perquè quan hi ha una addicció és perd la llibertat.

És el que abans dèiem del fet de desnormalitzar el consum de tabac. El que és normal és no fumar i no al contrari, i els adults deguem donar bon exemple.

Si a aquest pare fumador li preguntes si li agradaria que el seu fill fumara amb molta

Falla L'Antiga de Campanar
Foto: José Luis Mollà

probabilitat el dirà que no, perquè en el fons sap que és perjudicial, i cap pare vol res que siga dolent per al seu fill. Com deia Fuster "Si tens un fill ensenya'l a ser lliure, encara que siga a costa teua".

La peça fonamental per a què un fumador tinga èxit a l'intent per deixar de fumar és tindre una bona motivació per fer-ho. De motivacions n'hi ha moltes: des de guanyar salut, estalviar diners, donar exemple als fills, protegir del tabaquisme passiu a la família, no fer olor de tabac, tindrà un bon alè, etc. Cada fumador haurà de trobar la seua i pensar-hi durant el procés de deixar de fumar, per a superar els moments de risc de tornar a fumar.

El fum ens deu recordar coses bones relacionades amb la festa, com deia al principi, de fums hi ha molt arrelats a la festa fallera i el del tabac no deu ser un d'ells. Les comissions així ho han entés i han fet dels casals espais lliures de fum, on els nostres xiquets i la resta de fallers poden conuiu sense estar exposats a un ambient perjudicial per a la salut. Entre totes i tots hem donat un gran pas endavant i com deia Mario Benedetti:

"Y si vas a salir de mi vida, solo te pido una cosa. Una vez te hayas ido y veas que estoy bien, no te atrevas a volver".

TOMBS POLÍTICS
TOMBS POLÍTICS

SEMPRE AVANT I PER A BÉ!

Adela Ruiz Sancho

Escriptora

Què fàcil que és dur-nos bé!

Com deia la meua iaia materna, “és més fàcil dur-se bé que malament”, però clar, tots hem d’estar en la mateixa línia, en la mateixa idea, en la mateixa ona: dur-nos bé.

És clar que cadascú té el seu pensament, cadascú és lliure de pensar el que vulga, cadascú pot actuar com vulga, és clar que sí, sempre i quan, no faça mal a ningú amb la seua actuació.

Supose que qui estiga llegint aquestes línies estarà d’acord... Tots podem pensar i actuar lliurement, sempre i quan la vida continue anant positivament... Si amb la meua lliure actuació faig bé a la totalitat, la meua ànima és feliç; si amb el lliure pensament i lliure actuació d’una altra persona s’aconsegueix bonança per a la globalitat, em sent feliç també. Quanta més felicitat regne per tot arreu, millor ens trobarem tots. Sembla tan fàcil! Pareix tan senzill! Simplement hem de respectar el pensament dels huit mil milions de personetes

que es mouen per aquest planeta que roda i pega voltes per l’Univers, aquesta boleta que balla entre milions d’estrelletes que il·luminen el firmament.

Què vull dir amb aquestes paraules? Que cadascú de nosaltres és un punt minúscul en l’Univers, però que, amb l’actitud creada i mostrada, per insignificants que siguem dins de tota la immensitat, podem fer molt de bé per a tots i, clar està, per a nosaltres mateixos.

Avant! Sempre avant i per a bé!

DE TOMB EN TOMB

Toni Gaspar

Diputat a les Corts i ex president de la Diputació de València

Soc Toni Gaspar, president de la Diputació de València des de 2018 fins a juliol passat i alcalde de Faura, el meu poble, des de 2003 fins a juny passat també. També soc cosí (no de sang sinó de tombs de la vida) d'un membre de la vostra falla. Això ha sigut el motiu perquè amb molt de gust escriga estes paraules sobre "tombs" i en particular els meus, per participar d'alguna manera de la invitació i d'este llibret. Vaja per davant el meu agraïment.

Què avorrit seria el món si tots els camins foren previsibles!, no cregueu?

Què avorrida seria la vida si sabérem exactament on anem i els tombs no ens entretingueren, ens sorprengueren i ens ensenyaren cada dia. I que conste tot el meu respecte per als que prefereixen controlar-ho tot, avorrir-se; que, com veureu, no és el meu cas.

La nostra existència per molt que pensem que és única i diferent, és molt semblant a la resta. La condició humana ens iguala per a les co-

ses bones i les roïnes. Per molt que alguns s'encaboten a desigualar-nos, distingir-nos i fer pagar als diferents les frustracions pròpies. I la condició humana té una predilecció pels tombs; més que les boletes en el bombo del sorteig de la Loteria Nacional.

El diccionari normatiu de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua defineix tomb de cinc maneres distintes, permeteu-me que les utilitze per contar-vos algun traç de la història de tombs de qui us escriu.

1. m. Volta que pega una cosa quan cau.

El meu primer tomb va ser en el moment mateix del naixement. Estava previst que nasquera per Sant Antoni o més tard, però vaig decidir que era millor nàixer un 6 de desembre a Faura. Així que el primer tomb va ser que vaig anar directe a la incubadora perquè amb set mesos un no està presentable ni en safata de plata com els reis. I eixe tomb va marcar el que va vindre després, perquè ser el més xicotet dels de

la teua edat té molts avantatges, com que pareix que vas un curs davant, i alguns inconvenients, com que creixes un curs darrere. Per a mi, que soc per naturalesa d'avantatges, sempre he agraït el tomb que feu avançar el part a mare. Sempre tindria un any menys que els meus quintos, i damunt el dia del meu naixement seria festa nacional. El dia de la Constitució. Redó!

2. m. Direcció que pren una conversació o un assumpte.

Els estudis no se'm donaven gens malament. Era observador i amb molta memòria fotogràfica i una dosi de trellat que ve amb la genètica i encara hui no sé a qui exactament la dec. Així és que arriba el moment en el batxillerat que s'ha d'elegir si et prepares per a ciències o per a lletres. Ma mare volia que fóra enginyer aeronàutic o del que fóra, ella volia ciències. I jo, que m'apassiona la història i la lectura, volia lletres. Conseqüència: em vaig matricular

en ciències pures. Ella feliç i jo amb doble feina perquè a banda de les assignatures obligatòries anava per gust i d'incògnit a classes d'història i llatí. Sí, ho reconec, soc un poc estrany. Arriba el selectiu i s'ha d'elegir carrera i clar en este punt es descobreix el pastís.

Trie Econòmiques i Empresariales. D'enginyeres de res. La cosa més pareguda que tenia la meua carrera a l'enginyeria eren els fulls d'Excel. Així que tomb altra vegada. No previst i a traïció que diria algú. El fet és que el xic de ciències, apassionat per les lletres i incomplint els desitjos de ma mare acabà treballant molt feliçment en una sucursal bancària de La Caixa en el meu poble. Un treball amb molt poca aeronàutica.

3. m. Mitja volta pegada a una cosa.

Diu ma mare que quan era jove, una dona de les que lligen el futur l'assaltà al carrer a Barcelona i li va dir amb tota solemnitat que tindria un fill polític i amb ulleres. Tampoc és que a la seua edat prendria molta

atenció a l'assumpte, però, evidentment, ja se li posà la mosca darrere de l'orella quan ja de ben menut m'embolicava en coses que no auguraven una altra cosa que això. I quan ja estava clar que el fill polític no seria aquell qui se casara amb la meua germana; anava a ser jo, que d'excedència forçosa me n'anava de cap a ser alcalde del meu poble. (La predicció de les ulleres l'arreglarem després amb una operació).

Eixe sí que va ser un tomb important. La meua família i la política no casaven gens com us explique a continuació.

La part materna, per la humilitat dels seus orígens i la necessitat de ser pràctics per tirar endavant de la millor forma possible. La meua àvia Pilar, des de ben xicoteta va "servir" en diferents cases. Els "amos" evidentment sí parlaven de política. Parlava fins i tot la ràdio que tenien, però a ella sempre li sonà això a posar-se en embolics. Perquè al final embolic era tot allò que saltara les normes establides, i ja s'ocupava la classe dominant en aquell moment que seguien pareixent embolics, no siga cosa que a algú no se li ocorreguera pensar més del compte i canviar les coses, és a dir fer política. Què paregudes a vegades són les coses tant de temps després al que passa hui en dia.

A la part paterna, tingueren un alcalde de Faura, com jo; ell en temps convulsos, intentant posar trellat en moments on s'estava més ocupat en destruir a l'altre que en pactar normes per a conviure des de la diferència. Per això fou proscrit, torturat i obligat a viure lluny de la política i del poble. No fa falta que diga que en eixa part de la família no és que no es parlava de política, sinó que ni se li ocorria a cap de nosaltres ni anomenar-la. La meua àvia quan s'assabentà del tomb que anava a fer presentant-me per a alcalde digué lapidàriament: "Fill, val més traure a passejar gossos que ser alcalde d'un poble; però la güela et votarà".

4. m. Canvi que experimenta en la seua marxa una cosa.

I, amb l'entrada en política, vingueren ja els tombs sense parar, un darrere de l'altre en una aventura de 20 anys, que no canvie per res i que agraiïsc cada oportunitat que he tingut i a tots els qui m'han ajudat a fer-ho possible. De Faura a la Diputació de València. Primer, com a portaveu del Grup Socialista; després, diputat d'Hisenda i, en l'últim tomb, l'honor de ser president de la institució que vetla per tots els pobles de la nostra província. I, per cert, celebrar presi-

dint-la els 200 anys de l'efímera província de Xàtiva que, ja que escric per a un llibret de Xàtiva, havia d'esmentar-ho.

En 12 anys vaig seure en 4 llocs diferents de l'hemicicle; amb diferents responsabilitats i amb aventures pel mig com ser candidat a la secretaria general de la meua província, cosa que vaig perdre, i a candidat a la Generalitat dels socialistes, cosa que vaig perdre també. Tombs entre tombs; cap d'ells el canvie. Tots m'han ensenyat més coses de les que m'he deixat pel camí i tots m'han ajudat a ser una versió millor de mi mateix.

5. m. Passejada curta que acaba en el punt de partida.

I quan tot estava controlat i ningú s'ho esperava, un dia de novembre de 2022 decidisc que és moment de posar punt a la meua etapa municipal i no repetir ni de candidat a alcalde ni de candidat a president de la Diputació.

Encara que alguns es van sorprendre; els que em coneixen bé, no. Sempre he sigut molt disciplinat en una cosa: en política no hi ha res teu, tot és un préstec. Has de

fer-ho el millor que pugues i has de saber que tant important és arribar com saber deixar-ho. I, per convicció, era el moment.

I com diu la definició que precedeix este paràgraf, en esta passejada de 20 anys tornem al punt de partida, a començar amb coses noves, a aprendre des de zero. Cosa que tinc l'oportunitat i l'honor de fer a les Corts Valencianes, la seu de la sobirania del nostre poble. Reconec que molt desconeguda per a la major part de nosaltres i notícia més vegades pels circs que es poden arribar a muntar que per una altra cosa, però ara pegaré els tombs que faça falta per ajudar a fer-les millors i més útils el temps que estiga, amb la mateixa passió i la mateixa idea que tenia quan entrí en política, treballar per fer gran el que és de tots, pensen com pensen. Que és faena desagradida i poc considerada, també ho sé: però no conec una altra forma d'ajudar a fer el món un poc millor cada dia.

Esperarem el pròxim tomb, amb els avantatges dels 50 anys; edat on tot s'assaboreix molt més. Supose que, com diuen a Faura, per això que diu que als cinquanta "ja li has pegat la volta al pernil". Us mantindré informats dels pròxims tombs.

Gràcies una altra vegada a la Falla Avinguda de Selgas i adjacents per donar-me l'honor d'escriure alguna cosa sobre els Tombs, que és el vostre lema d'enguany, aprofitant els meus. Que tingueu els premis que mereixeu per seguir fent de la Falla i el seu llibret una finestra de cultura, en este món que la necessita més que mai. I res més, "a rodar i a tombar".

DE SUECA A VALÈNCIA, PASSANT PER MADRID. EL MEU TOMB PER LA POLÍTICA

Joan Baldoví

Síndic de Compromís a les Corts valencianes

Sempre que tire la vista enrere, crec que la vida ha sigut molt generosa amb mi. També en la meua “carrera” política. Soc dels polítics que ha tingut la immensa sort de conèixer de primera mà els tres nivells de l’administració pública. He sigut regidor i alcalde del meu poble, de Sueca; durant 12 anys he viscut la política al Congrés dels diputats; i ara sóc el síndic de Compromís a les Corts valencianes. Tres etapes de la meua vida apassionants. Totes diferents.

Si haguera de triar un dels tres llocs: alcalde, diputat a Madrid o síndic a València, no tindria cap dubte a afirmar que el d’alcalde de Sueca.

Ser alcaldessa/alcalde del teu poble és, potser, l’honor més gran que li cap a un polític. És el lloc més complicat de tota vida política, indubtablement per la proximitat a la gent. Com a alcalde has de prendre decisions que no agraden a tots: a un veí del teu propi carrer, a una amiga, a un familiar. Persones amb les que acabaràs trobant-te pel carrer molts dies i amb els que, malauradament, hauràs

perdut l’amistat per complir la legalitat o perquè no has pogut -o no has sabut- resoldre’ls el seu problema.

Tanmateix, t’emociones quan una persona et veu pel carrer i et diu: “Gràcies per ajudar-me quan ho vaig necessitar”. Això no es paga amb diners!

Vaig ser alcalde en temps molt difícils, quan esclatà amb tota la seua virulència la crisi al 2008. I tampoc no vaig tindre la complicitat de l’administració autonòmica o de la Diputació, en mans ambdues d’una opció política contrària a la meua.

En l’haver d’eixos anys hi posaria la construcció de la nova biblioteca, de l’institut i del centre d’educació especial, l’obertura de l’espai Fuster i la consolidació d’una oferta cultural ambiciosa i en valencià.

I entre les coses que em feren patir, vore amb impotència com la crisi s’emportava per davant xicotetes empreses i deixa-

va sense faena centenars de suecans i suecanes, als qui no tenia prou mans per ajudar.

Vaig deixar de ser alcalde el juny de 2011, tot i que continuava en l’ajuntament com a primer tinent d’alcalde i, aleshores, ja començava a pensar en tornar a la meua escola de Riola i reprendre les meues classes d’educació física. Però vingueren les eleccions generals de 2011 i, contra tot pronòstic, Compromís va obtindre representació i vaig eixir diputat en la legislatura de la majoria absoluta de Rajoy. El primer diputat valencianista des de la República.

En estos 12 anys he viscut amb els ulls ben oberts com la política s’ha accelerat d’una manera vertiginosa. Vaig entrar en un Congrés previsible, de bipartidisme, de majories absolutes fins i tot, i he conegut un Congrés on van irrompre nous partits que, en molts casos han desaparegut (cas d’UPiD o de Ciutadans) o bé han passat de la possibilitat del “sorpasso” a una

minsa representació (cas de Podemos). He viscut la irrupció de l'extrema dreta per primera vegada des de la Transició.

Han estat uns anys apassionants. He viscut -i he contribuït amb el meu vot- a l'èxit de la moció de censura, al primer govern de coalició progressista. La pandèmia en un Congrés inhòspit on només hi anàvem 40 diputats.

Em sent orgullós de la consolidació d'un grup polític netament valencià en les Corts de Madrid, posar en l'agenda política els problemes valencians (infrafinançament, deute il·legítim, manca d'inversions o els problemes dels trens de rodalies) i aconseguir que l'AP7 fóra gratuïta, inversions en transport i contenidors culturals o més diners per a la dependència. I també el reconeixement de la pilota valenciana com a esport o de l'ofici d'artista faller en el catàleg de professions del Ministeri de Treball. Sens dubte em queda el regust de que el finançament encara no siga una realitat, però estem en el bon camí.

I per últim, quan creia que ja plegava definitivament, torne a la política valenciana com a síndic de Compromís a les Corts.

Portem pocs mesos de legislatura, però crec que la meua funció és la de fer una oposició honesta però ferma i corretjosa per defensar els avanços socials, econòmics i culturals que es van aconseguir amb huit anys de govern progressista. I també per a que el pas dels actuals inquilins del Palau de la Generalitat siga el més breu possible. Per tant la meua activitat és la de control i oposició a l'acció de govern i per presentar alternatives a les seues polítiques. Una oposició amb lleialtat institucional però contundent i propositiva.

Servir els interessos del meu poble i del meu país ha sigut i és un honor i una responsabilitat. I cada dia m'esforce per ser mereixedor de la confiança que els ciutadans han dipositat en mi.

NOUS TOMBS, NOUS REPTES

Pepe Forés

Diputat pel PP a les Corts Valencianes i ex alcalde de Llombai

Ser Alcalde del teu municipi és el més bonic que et pot ocórrer. És un orgull i una satisfacció, i també una gran responsabilitat.

Tens l'oportunitat d'ajudar a tots els teus veïns a tindre una millor qualitat de vida, a través dels serveis, ajudes, infraestructures i inversions que pots posar en marxa amb eixa fi.

El municipalisme és la base de la política, estàs en contacte directe amb el veí, et compta de primera mà els problemes i les inquietuds, i tu també el veus i el vius en primera persona. Això et dona una perspectiva molt pròxima i molt real d'allò que el teu municipi necessita. I a més, tens l'oportunitat, si gestiones bé, d'anar solucionant els problemes i fent realitat els projectes i objectius: des de canviar la lluminària d'un fanal que no funciona, passant per asfaltar un camí rural, organitzar unes bones festes patronals o construir un nou col·legi; tot passa per les teues mans i és producte de la gestió de tot el teu equip de govern.

Molta gestió i un treball eminentment executiu,

de fer que les coses passen, des de la idea o iniciativa, fins a l'execució o posada en marxa del projecte. I finalment, la satisfacció de veure com eixe projecte, convertit en realitat, ajuda als teus veïns a viure un poc millor.

En definitiva, jo diria que el contacte directe amb la gent i el treball executiu són les dues característiques principals del govern d'una Administració Local.

Ara iniciem una nova etapa com a Diputat autonòmic en les Corts Valencianes. I és també un gran orgull per a mi, poder treballar per a tots els valencians i contribuir a millorar la nostra Comunitat.

Encara que els principis i objectius de servei públic són els mateixos, tant en l'Administració Local com en l'Autonòmica, tant les eines com el tipus de treball que es desenvolupa en cadascuna d'elles és molt diferent. L'activitat que fem en les Corts és fonamentalment parlamentària i no execu-

tiva. És el lloc on es proposen, es debaten i s'aproven les lleis que afectaran a tots els valencians i a tot el nostre territori.

Les Corts Valencianes representen al poble valencià, a través dels diputats. Triats per mitjà de sufragi universal directe i lliure. Les tres funcions bàsiques de les Corts i per tant dels parlamentaris que formem part són la legislativa, la de control i impuls i la pressupostària.

Pense que el fet d'haver passat primer per responsabilitats de gestió en l'Administració Local i en el municipalisme, et dona una visió una mica diferent i positiva del treball parlamentari. Saps de primera mà com afectaran d'una manera pràctica, a la vida quotidiana de tota la gent, totes les lleis i pressupostos que s'aproven en les Corts. I poder contribuir a millorar-la i posar-ho en pràctica és molt estimulant i també de molta responsabilitat. Tenim un treball molt important que fer, i és el de traslladar totes les inquietuds i iniciatives de la gent, del poble, a les Corts i contribuir així a donar-los solució i fer-les realitat. I des d'eixa perspectiva, el fet d'haver estat primer en l'Administració Local et dona uns certs avantatges a l'hora de posar-ho en pràctica.

Pense que el contacte directe i la col·laboració entre les administracions, Local i Autonòmica és fonamental per a millorar la nostra societat i el nostre territori.

Per part meua, aportaré "el meu granet d'arena" perquè així siga.

TOMB FALLER: ACTIVISME - PERIODISME - AJUNTAMENT

Aitor Sánchez Collado
Regidor de Falles de Torrent

Les falles no sols són un espectacle subversiu de crítica al poder, color, música i tradició, sinó també un escenari on s'entrellacen diverses històries de vida i que connecten des de la infantesa fins a la maduresa i que esdevenen la millor escola de vida i valors. En eixe cercle és on m'he criat i educat i ho podem dir orgullosos: som fallers compromesos amb la cultura, la tradició i els nostres barris com a eix vertebrador de les ciutats.

He de confessar que el millor moment de la meua infància era quan arribava a les meues mans el llibre oficial de les falles de Torrent, El Granerer, i podia descobrir els esbossos dels artistes. La festa és la meua forma de vida, com ho és per a molts de vosaltres. Són la nostra identitat, el mapa vital des d'on mirem el món: un conjunt de valors que serveixen per a construir una societat basada en la solidaritat, l'entrega als altres i el foment de la cultura valenciana.

Soc part d'esta comunitat, no sols com un espectador apassionat, sinó com algú que

ha transitat des de l'activisme en diferents càrrecs i directives de la meua comissió i de Junta Local, passant pel periodisme faller fins a la regidoria de Falles en la qual estic al capdavant des de juliol. Un viatge ple de desafiaments, però també de recompenses personals i comunitàries que em porten de ser un apassionat defensor de les tradicions a exercir un paper crucial en la seua preservació i foment.

En este viatge he transitat també pel periodisme fester, gràcies als molts anys d'experiència en La Opinió de Torrent i TeleTorrent on he pogut viure de primera mà la nostra festa. Cada crònica, cada entrevista, era una oportunitat per a donar veu a les històries de les falles, per a compartir la riquesa de les nostres tradicions i per a destacar les persones darrere dels monuments i dels casals. Vaig convertir les pàgines dels periòdics i les retransmissions en directe en una plataforma per a construir ponts entre les comissions i la ciutadania. Sobretot, per donar llum al tre-

ball cultural i altruista de les falles i llevar eixa visió negativa aparellada als excessos, la borratxera i el desfase. Els fallers hem d'obrir els nostres casals al veïnat, la festa sense el barri no ho és ni ho serà mai. Comerciants, associacions, veïns i col·laboradors completen l'expressió de la unitat d'un entramat associatiu que es teix dia a dia amb respecte i generositat. Junts podem construir una experiència festiva encara més significativa i memorable per a tots: una oportunitat única per a enfortir els llaços que fan de les falles la millor del món.

La transició a la regidoria va ser un pas natural, però no exempt de dubtes. Quan l'alcaldeessa de Torrent, Amparo Folgado, em va proposar formar part del seu equip em va assaltar el dubte de com equilibrar el paper d'observador imparcial amb la responsabilitat de liderar iniciatives que marquen el rumb de les festivitats. La resposta jeia en el compromís profund i en la capacitat de traduir la passió en acció concreta.

Passar de ser observador en actiu a regidor implica no sols una connexió més profunda amb les comissions falleres, sinó també una comprensió més completa dels desafiaments i oportunitats que enfronta la comunitat. Ser regidor de falles implica prendre decisions estratègiques, però també enfrontar els desafiaments que presenten les falles del segle XXI de manera directa. La gestió de recursos, la resolució de conflictes i la cerca de solucions són elements essencials. Així i tot, les recompenses superen amb escreix les dificultats, en veure l'impacte positiu i això és possible al treball incansable dels membres de Junta Local Fallera que -llevant temps a les famílies i amics- lluiten per treballar junts per la festa. No és fàcil, ja que hem de tractar amb totes les sensibilitats del món faller. Una sèrie de reptes que requereixen habilitats i una comprensió profunda de les dinàmiques internes de la festa: la planificació, execució i projecció de les falles de Torrent estan ara mateix en un punt crític que ha de mantenir l'equilibri entre la tradició i l'evolució per retindre a un públic jove i potencial que aporte noves

idees i servisca de dinamitzador d'esta festa en constant evolució en un món en constant canvi.

Per davant queden grans reptes de futur com el museu faller o el centre d'interpretació de la festa fallera: l'eterna reivindicació i gran oblidada. Cal disposar d'un espai de difusió de la festa en totes les seues vessants: falla, llibret, indumentària, associacionisme, etc. En resum, un museu viu que parles de la nostra història i el patrimoni a futures generacions i visitants. Un altre repte és una pàgina web potent on des de la comunicació interna es puguen agilitzar les tasques administratives de les comissions i des del punt de vista de la comunicació externa s'oferisca tota la informació d'estes festes d'Interés Turístic Autòmic. La resta de reptes impliquen estar al costat de les comissions, donar suport i millorar la gran agenda cultural de la ciutat, com el concurs de teatre i la resta concursos i activitats falleres que ens diferencien.

Este viatge des de l'activisme i el periodisme faller fins a la regidoria ha sigut un viatge apassionant que reflecteix la profunda connexió entre les tradicions locals i la participació cívica: un viatge d'autodescobriment i servei a la meua festa. A mesura que abraçe

este nou paper, el meu compromís amb les falles es renova cada dia, recordant-me que, quan arribe la nit de la cremà tot es convertirà en cendra i tornarem a treballar junts. Ahí és on batega el cor de la nostra celebració, on jau la responsabilitat de protegir i enriquir les nostres falles: la regidoria de Cultura i Falles en realitat té el nom de la meua vida, al que em dedique professionalment i en el meu temps lliure: 24/7/365.

Ser regidor de falles és només una ocupació transitòria, però faller ho seré de per vida.

IL·LUSTRACIONS

SONIA
CEBRIÁN

+

ANTONIMATEU

Sonia Cebrián

Antoni Mateu

A LA CONTRA DE LES SENYES D'IDENTITAT VALENCIANES

Moisés Pérez

Periodista del Setmanari El Temps i autor del llibre "El negoci de les aules"

L'estampa era tota una representació del canvi que s'havia produït al País Valencià, d'un tomb cap a una hegemonia protagonitzada per dues forces: una conservadora i l'altra de caràcter reaccionari. Al centre de la fotografia, del grup de gent que caminava des de les Corts Valencianes fins al palau de la Generalitat Valenciana, hi havia l'estrella d'aquell passeig: el popular Carlos Mazón, qui estava vivint aleshores la seua proclamació com a president dels valencians i de les valencianes.

A la seua esquerra, estava Llanos Massó, presidenta de les Corts Valencianes, segona màxima autoritat del País Valencià i antiga activista ultracatòlica que va deixar la seua militància al lobby integrista Hazte Oír per afiliar-se a Vox, referència espanyola de l'extrema dreta. A la dreta de Mazón, hi havia una invitada inusual en aquesta mena d'actes. Es tractava de l'astre mediàtic del PP, de la presidenta de la Comunitat de Madrid, Isabel Díaz

Ayuso, la qual va ser identificada pel prestigiós setmanari alemany Der Spiegel com a la representant d'una mena de trumpisme a l'espanyola.

El retrat dels tres dirigint-se cap al palau de la Generalitat Valenciana era icònic perquè il·lustrava l'aliança governamental signada entre la dreta i l'extrema dreta, així com el model socioeconòmic que inspirava al nou cap del Consell. En aquella escenografia dels nous temps polítics al territori valencià, tanmateix, faltava un dels principals personatges d'aquesta legislatura del canvi conservador i reaccionari: el vicepresident, conseller de Cultura i jerarca valencià de Vox, l'exmatador de bous Vicente Barrera.

Com a responsable de les polítiques culturals, Barrera va deixar clar des del primer moment l'adveniment de canvis. Unes transformacions que es materialitzaven en

Dia de la investidura de Carlos Mazón com a president de la Generalitat.

la promoció de la tauromàquia, l'entrega de subvencions a entitats que abanderaren el terraplanisme lingüístic i les retallades a iniciatives vinculades a la promoció de referents de la cultura valenciana, com ara el poeta Vicent Andrés Estellés, l'assagista Joan Fuster o el lingüista Carles Salvador.

«Hem suprimit el 100% de la subvenció a l'Espai Fuster, que passa a ser de 0 euros; la Federació d'instituts Comarcals del País Valencià es queda amb 0 euros; també desapareixen els 100.000 euros que la Fundació Carles Salvador rebia per al foment de l'estudi de la seua obra, i la càtedra Vicent Andrés Estellés, puc presumir d'això, no me n'amague gens, passa de ser regada amb 50.000 euros a no ser regada amb un sol euro», va presumir en sessió parlamentària Barrera, qui també va comunicar que desapareixeria qualsevol ajuda a l'Institut Ramon Llull, una entitat encarregada de la promoció internacional de la literatura en valencià.

Barrera, però, no va ser l'únic en treure les tises envers la normalització i promoció de la llengua pròpia dels valencians. José Antonio Rovira, conseller d'Educació, zaplanista de pedra picada i un dels homes d'estricta confiança de Mazón, també ha exhibit la seua voluntat de retallar la presència del valencià. Al seu qüestionament de l'autoritat idiomàtica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, s'ha sumat la retirada de la contribució a Bon Dia TV, una canal conjunt amb TV3 i IB3 que s'emet a la xarxa.

Rovira ha ofegat econòmicament la Càtedra de Drets Lingüístics de la Universitat de València i la col·lecció Rafael Lluís Ninyoles de treballs sobre la realitat sociolingüística valenciana, ha anunciat el desmuntatge de l'Oficina de Drets Lingüístics i, fins i tot, la modificació de la llei de plurilingüisme per reduir la presència de les hores impartides en valencià a les escoles de les comarques castellanoparlants. «Garantirem l'estudi del valencià, però sense imposicions», va expressar Rovira en la seua posada de llarg com a conseller a les

Corts Valencianes, tot i reduir les possibilitats d'aprenentatge del valencià dels alumnes dels centres de les zones considerades castellano-parlants.

El canvi polític en matèria lingüística s'ha vehiculat a través de les mesures del Consell, que busquen desmuntar la xicoteta i dèbil bastida que les forces botàniques van construir, i una ofensiva municipal per censurar qualsevol iniciativa de promoció de la llengua pròpia. Borriana ha estat l'exemple paradigmàtic amb l'inicial segrest d'exemplars de revistes en valencià com ara Camacuc, El Temps o Enderrock de la biblioteca municipal i la posterior cancel·lació de les subscripcions per incorporar publicacions marginals i farcides de faltes d'ortografia. L'artífex, amb l'aquiescència del batlle del PP, ha estat el regidor de Cultura de Vox, del sector ultracatólic de la formació.

L'arraconament de la Fira del Llibre de València, amb l'equip municipal de PP i Vox impedint que aquestes jornades de promoció i venda de literatura en valencià se celebraren a la plaça de l'Ajuntament, o la retirada del nom de Vicent Torrent, fundador d'Al Tall i mite de la música en la llengua pròpia, de l'Auditori

de Torrent han estat altres de les accions que les diferents coalicions de populars i ultradretans han empenyat contra l'idioma del País Valencià. Les afirmacions del responsable de Comunicació del Consell sobre la necessitat de castellanitzar À Punt per aconseguir més audiència han estat la cirereta del pastís a una croada antivalencianista sense embuts.

Mazón va prometre en el seu discurs d'investidura l'aprovació d'una llei per a protegir les senyes d'identitat dels valencians i les valencianes. Tanmateix, el partit que dirigeix al territori valencià ha protagonitzat del braçet de Vox un degoteig de mesures que empitjoren les constants vitals de la principal senya d'identitat valenciana: la seua llengua pròpia. Censurar publicacions en l'idioma d'aquest territori, silenciar un dels seus principals músics o reduir la seua presència a les escoles de les contrades de predomini castellanoparlant no són més que actuar en contra de la principal senya d'identitat que atresorem. L'eix del tomb polític a l'àmbit cultural del País Valencià.

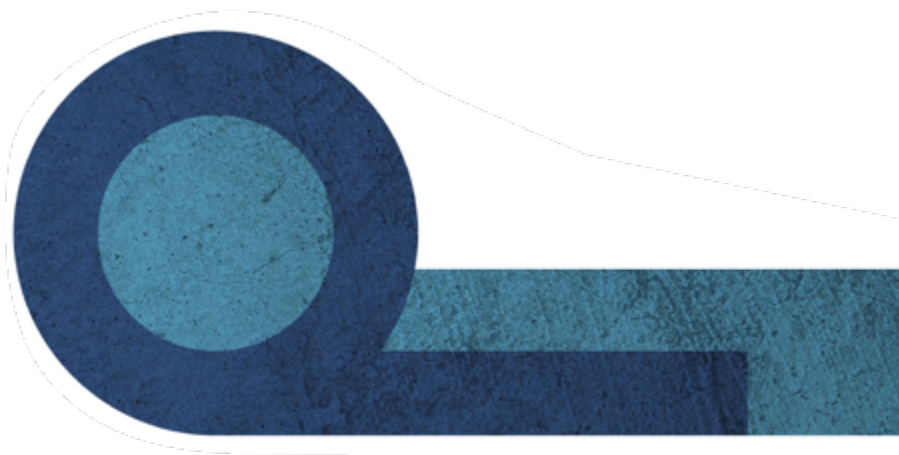

El Conseller d'Educació Jose Antonio Rovira. Europapress

El Conseller de Cultura Vicente Barrera. Europapress

MI CRO RRE LAT

PAPERS MULLATS

Vicent Burguete

Estudiant de periodisme

Huit del matí a un lloc prop de la Marjal. Diumenge. Després de tants anys veient com un grup de gent amb corbata decideix el que a ells els pareix millor “per al poble valencià”, sembla que ha aplegat el dia de canviar el guió. Sento, de 18 anys, desfà els seus llençols amb més ganes que mai. El sentiment de subversió atiranya la seua ànima. Després d’anys esperant-ho, ha aplegat el seu moment: el ‘xic de la Marjal’ visitarà les urnes. Per fi serà important per a la societat i podrà decidir el futur d’eixos protagonistes de trage i botons. Ja ha arribat la “democràcia”; o almenys és el que li han fet creure des de ben xicotet.

A la cuina, recolzat al marbre i preparant el cafè, es troba Ferran, el pare de la criatura. En obrir el diari, es fan realitat les seues sospites després de tants anys: infraestructures gegants finançades per persones “gegants” seran els botxins de la seua terra, de la seua Albufera, de la seua identitat. Ferran, amb 53 anys, es podria preguntar el per què de tot, però per a què? Josep, Àngels, Júlia, Ximo, Empar, Joan... els seus sempre han lluitat perquè això no ocorregua. Potser sols a alguns els convenia que la seva Marjal es convertisca en una flota, però ell sap que aquest conte no és nou, és el de sempre, per això ja no espera res d’aquest diumenge tan esperat per a molts.

A primera línia de combat i sense absolutament res a fer. Així es troba aquest pare, que sabent que la seua papereta mai acabarà amb la partida d’es-cacs que lliuren solament uns pocs, veu entrar al seu fill en més il·lusió que mai, com cada 6 de gener fins fa uns anys. De la nit al dia, Sento ha passat

de ser un xiquet indignat a ser un jove ansiós. L’adolescent, que encara pensa que els polítics l’escoltaran i miraran més enllà dels seus seients, pensa que per fi ha arribat l’hora, que “el seu bàndol” no falla mai.

Amb el batí cordat, la barba a mig fer i l’ànim apagat, Ferran mira al seu fill i pensa que, lluny d’arrabassar-li la il·lusió, serà millor deixar-li avançar en aquesta quimera. Perquè al cap i a la fi, ell també va ser un dia eixe xiquet innocent que va pensar que el pastís seria per a tots, i que amb una papereta cada quatre anys podria carregar el pes de la “democràcia” a l’esquena.

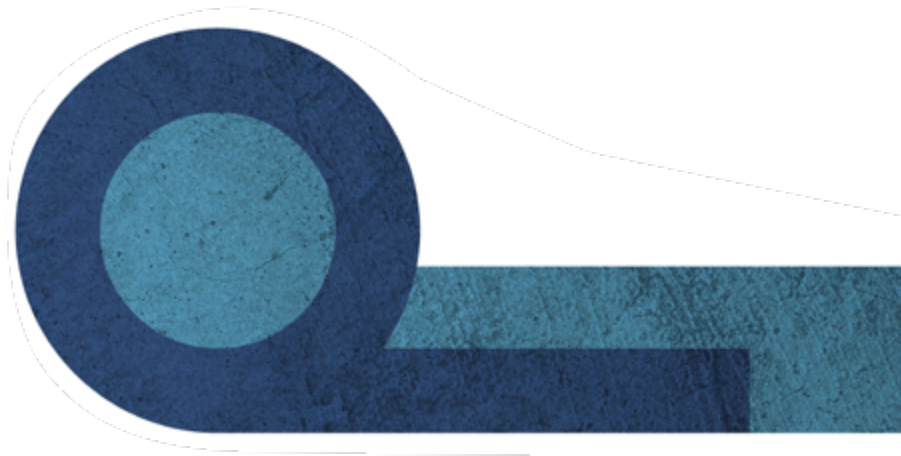

TOMB
-ANT

ESTEREOTIPS

MI CRO RRE LAT

I MENTRESTANT, LA VIDA

Amparo Álamo

Periodista

Quan tinga el cos perfecte, aconseguiré tot el que sempre he desitjat. Ara no puc.

Amb estes molletes que sobreixen per més faixa que em pose. Estes cuixes que són tres vegades les d'una persona normal. Aquesta papada, estos braços que pengen massa. Esta panxeta que apunta, sobretot quan he menjat de més, que és quasi sempre. Qui em crec?

Amb estos ditets llargs, aquestes dents tan deformes, estes orelletes que diu tothom que són com unes ales d'avió. Amb aquest monyo que no és ni llis ni arrissat, ni ros ni bru, ni llarg ni curt. Qui em va a estimar així?

Amb esta cara amb tants grans, la pell tan lànguida i tan grassa que se m'esvaren les ulleres pel nas, este nas tan aguilenc que no em puc ni mirar de perfil, perquè no el suporte. Qui ho fa?

Amb estos genolls tan foscos que semblen bruts, aquests talons tan clivellats, estes ungles que no deixe de mossegar-me fins que em faig sang. Amb les que em rasque, m'aprete, m'arrape, em clave, però mai m'acaricie. Qui voldria fer això?

Quan tinga el cos perfecte, aconseguiré tot el que sempre he desitjat. Ara no puc.

Llavors quan?

Perfecte per a qui?

Esperar a què?

I mentrestant, la vida.

“LA METXA S’HA ENCÈS I ÉS IMPARABLE”

Entrevista a Raúl Puerta, primer Faller Major de la ciutat de València i vocal de la falla Borrull-Socors

Alejandro Agustí Corts

Faller i estudiant de periodisme

Murcià de naixement, Raúl Puerta (35 anys) es va quedar impressionat quan va vindre a València a visitar a un familiar quan tenia 4 anys. Els grans i colorits monuments junt l’olor a pólvora van tornar boig al nostre protagonista. Actualment és faller de la comissió Borrull-Socors, on encapçala el càrrec de delegat a la Federació de Falles Innovadores i Experimentals. Puerta defineix a la seua falla com una associació progressista, de les pioneres en canviar els estatuts i permetre als homes assumir rols tradicionalment assignats al gènere oposat, com és el de fallera major.

«No es tracta de donar més drets als homes, sinó de trencar rols de gènere sexistes que ens han perjudicat a totes i tots», afirma Raúl Puerta. La seua intenció no era representar als homes, ni ser el primer en ostentar el càrrec de faller major a la ciutat de València, « simplement volia contribuir a enderrocar rols de gènere que històricament han retallat la llibertat de totes les persones». Al 2019, la seua comissió va fer un canvi als estatuts, on es

permetia que l’home fóra el màxim representant de la comissió, i aleshores Puerta encara no formava part d’ella. Cal apuntar, en aquest cas, que la falla Borrull-Socors no va ser la primera en modificar els estatuts. També en 2019, la falla Blanqueries de València va crear la figura del faller major, encara que als actes oficials només acudiria la fallera major. Més tard, també es va produir aquest canvi a falles d’altres localitats, com per exemple a Oliva, Borriana o el Port de Sagunt, on també s’ha donat el pas. I en 2024, la falla Jesús Morante Borràs-Caminot (La Punta), de València, tindrà un faller major; «la metxa s’ha encès i és imparable», sosté Raúl Puerta.

Quan li preguntes quins consells donaria a altres homes interessats en assumir aquest rol de fallera major, la seua resposta és clara: «tant de bo cada vegada més homes s’atrevisquen a donar el pas, i si volen ostentar el càrrec, els recomanaria que es proposen sense por». A més, afirma que

Raúl Puerta durant la seua presentació, amb la banda que l’acreditava com a faller major.

aquest debat «és necessari que s’òbriga en totes les comissions». Segons Puerta, ocupar llocs tradicionalment associats a la dona «suposa rebel·lar-nos contra un sistema sexe-gènere que durant segles ens ha encasellat en uns rols molt concrets. Combatre’ls és defensar la llibertat de tots i totes».

Que l’home siga qui ostente el càrrec de fallera major pot donar lloc a grans debats on es defense que les falles són de les poques cultures i tradicions on la dona és la màxima protagonista, junt a la seua Cort d’Honor. Raúl Puerta, defèn totalment el contrari: «que la dona siga la que ocupe un lloc merament honorífic, buit de poder real, no significa donar-li més protagonisme o visibilitat. Al contrari, tradicionalment el protagonisme en les falles sempre ha sigut dels homes, que són els que han ocupat les presidències i els llocs executius». A més, el nostre protagonista s’atreveix a afirmar com era l’elecció de la fallera

major anys arrere: «es tractava de triar a una senyoreta jove, soltera i bonica per al delit dels homes», però «afortunadament», afirma, «les coses han canviat, i el càrrec s’ha anat modernitzant i dotant de noves atribucions». Puerta, assegura que per a que les dones tinguen més protagonisme a les comissions, «l’important és que cada vegada ocupen més les presidències». Per sort, això ocorre cada vegada en més falles, però el faller de Borrull-Socors sosté que la proporció «continua sent xicoteta».

Per últim, Raúl Puerta ha fet saber el descontent personal amb Junta Central Fallera: «van recórrer als nostres estatuts quan els vam canviar, fa 5 anys, on nosaltres al·legarem que per damunt del reglament faller, que diu que la fallera major de cada falla ha de ser una dona, hi ha una llei orgànica d’igualtat i sobretot la Constitució Espanyola». A més, el passat exercici, quan Raúl Puerta ostentava el càrrec de faller major, no van nomenar la seua entrada quan va fer l’ofrena a la Mare de Déu a la Plaça de la Verge. «No sé molt bé per què ho feren. Al meu exercici no es van oposar frontalment, però per descomptat, fàcil no ens ho han posat».

Indubtablement, Raúl Puerta, sense voler-ho ni haver-ho buscat, ja és història de la València fallera. Progressista i innovador, Puerta sempre serà recordat com el primer home que va fer front a l’organisme regulador faller, per oposar-se i donar-se a conèixer com el primer Faller Major que va tindre la ciutat del *cap i casa*.

TOMBANT ESTEREOTIPS:

LA IMPORTÀNCIA DE L'ACCESSIBILITAT A LES FALLES

Andrea Torres Martínez

Fallera de la falla Plaça Espanyoletó
Mestra d'infantil, audició i llenguatge i logopeda

Una de les paraules que se'm ve a la ment quant pense en falles és sens dubte "EVOLUCIÓ". És per això que, encara que amb les falles rememorem i revivim segles passats de la nostra cultura i de la nostra terra, som capaços any rere any, d'actualitzar-nos, evolucionar, trencar i tombar estereotips i enfrontar-nos a les situacions socials, polítiques i econòmiques que se'ns presenten.

Hui en dia molts són els conceptes nous que es van introduint al món de les falles: sostenibilitat, diversitat, interculturalitat, inclusió, accessibilitat... Conceptes amb els que fa uns anys no pensàvem, però que actualment estan més latents que mai.

I és que probablement estem vivint un moment de canvi social del que no podem passar de llarg, i hem de posar la mirada sobre tots eixos aspectes importantíssims en l'actualitat, entre els quals destaquem aquells relacionats amb la diversitat funcional.

Com podem apropar les falles a totes les persones? Com podem fer que les puguem entendre i gaudir? Com els podem fer participants? Totes aquestes preguntes són les que ens vam qüestionar l'any passat abans de dur a terme el projecte de "La falla Espanyoletó diversa, accessible i inclusiva". Però abans d'explicar un poc el projecte i com haurien de seguir les falles evolucionant cap a aquests aspectes... sabeu què és la inclusió i l'accessibilitat?

Aquests dos termes estan molt relacionats. El primer concepte ha derivat d'altres predecessors com normalització i integració fins arribar a l'actual: inclusió, entès més enllà de suma o addició de persones o coses. És un enfocament social que reconeix i valora l'individu, buscant que totes les persones siguin part activa de la societat en igualtat de condicions. Segons la UNESCO, la inclusió és una oportunitat per enriquir a la societat a partir de la participació activa en la vida familiar, educativa

i laboral. I per a arribar a eixa inclusió és necessària entre altres, l'accessibilitat.

Entenem per accessibilitat aquella condició que deuen complir els entorns, processos, béns, productes i servicis per a que totes les persones puguin participar de manera autònoma i amb les mateixes oportunitats. I aquesta accessibilitat pot ser de molts tipus: física, sensorial, cognitiva... però totes elles importantíssimes per a les persones amb diversitat funcional. Física quan adaptem les barreres arquitectòniques (entre altres) per a que facilitar l'accés als recursos; sensorial per fer participants en totes les experiències a persones amb discapacitat visual i/o auditiva; i cognitiva per fomentar la participació de tothom en qualsevol entorn fomentant la comprensió de les persones.

I això justament, des d'una perspectiva molt modesta i humil, vam intentar fer el passat 2023 a la falla Plaça Espanyoletó. Trencàrem i tombàrem estereotips apro-

pant els nostres monuments a totes les persones i en especial a les persones amb diversitat funcional. La tasca no va ser gens fàcil, perquè per a realitzar aquest tipus de projectes es necessita, per descomptat, a persones especialitzades i temps, molt de temps. D'eixe que generalment als fallers i falleres ens falta. Però, així i tot, l'equip va considerar que era un bon moment i que disposàvem del necessari per iniciar aquesta aventura, i així ho vam fer.

El que vam realitzar va ser l'accessibilitat cognitiva i sensorial per a persones amb discapacitat intel·lectual, auditiva i visual. Per això a més de pictografiar tots els cartells de la crítica vam realitzar vídeos explicatius per a que es poguera escoltar i veure la nostra crítica i història dels monuments, tant en el major com en l'infantil. I la veritat és que l'acollida no va poder ser millor. A més de tota la difusió mediàtica que hi va haver, veure a diverses associacions visitar i gaudir dels nostres monuments va ser el més gratificant sens dubte.

I ara què? Com continuem aquest camí? Doncs bé, l'inici d'un projecte així sols pot comportar una continuïtat per costosa que siga. Ara és moment de mantindre aquesta iniciativa tan necessària, bonica i gratificant i estendre-la.

Per això en primer lloc el que necessitaríem són accions de sensibilització per als fallers i falleres, per a que coneguen la diversitat de les persones i que és necessari una evolució en aquest sentit al món de les falles.

També la realització de projectes fomentats des de l'ajuntament amb col·laboració amb diferents entitats per ajudar a les comissions a poder desenvolupar aquests tipus d'iniciatives que són molt més costoses del que semblen, o facilitar algun tipus de figura especialitzada per poder iniciar-los. Dotar de recursos econòmics i inclús crear algun premi al respecte serien, junt amb les altres mesures, un bon

impuls per fomentar aquesta iniciativa. Bo i probablement necessari si no volem que aquest tipus de propòsits desapareguen.

Així i tot i encara que totes aquestes accions són meravelloses, el canvi vertaderament està en les nostres mans. Nosaltres som els i les que hem de fer-ho possible, els qui hem de dur-ho endavant. Som els qui hem de prendre consciència i anar evolucionant, creixent per aquest bon camí per arribar a una societat millor, fent així una festa sense barreres que no conega de distincions però sí de diversitat. Una festa per a totes i tots.

**La Falla Espanyoleto diversa,
accessible i inclusiva**

La FALLA ESPANYOLETO DIVERSA ACCESSIBLE I INCLUSIVA

VINE A CONÈIXER ELS NOSTRES MONUMENTS

A partir del dia 15 a la Plaça Espanyoleto

@fallaespanyoleto Falla Plaça Espanyoleto

“L'ALZHEIMER LI HA FURTAT LA MEMÒRIA I ÉS COM CREMAR LA SEUA HISTÒRIA”

Ana Bosch
Professora

Materialitzats com un sac de carn i ossos, i paral·lelament al compendi microparticular, són les experiències que vivim, el que realment ens defineix. És, en termes sociològics, el que ens nodreix i alimenta l'ànima. Les relacions, els vincles i els records que generem transcendeixen en les nostres vides. Programats per nàixer i morir, el que ens queda és el transcurs del temps en un context per definir.

Trobe que, en el recorregut d'aquest camí vital, estimar és un acte radical. Entenent l'estima com un amor incondicional, el de donar i rebre sense preguntar, el de buscar i trobar: un gest, una mirada, una encaixada de mans, un bes al front... ser tot i no sols paraula, perquè sembla impossible reduir tant a un mot.

Conseqüentment, no és difícil imaginar com de complicat resulta verbalitzar un adéu definitiu. La cruesa d'aquest comiat és dolorosa i arrasadora i, llavors, s'intenta pal·liar amb sabies sentències o sentències de sabies com: “la muerte no existe, la gente sólo muere

cuando la olvidan; si puedes recordarme, siempre estaré contigo”.
I aquesta frase és un punyal.

I aquesta frase és l'impacte que esclata i ressona als i les que envolten els pacients amb malalties neurodegeneratives amb pèrdua de substància gris.

El comiat sempre arriba, encara que no se l'espere, sempre hi és a la penombra de la inconsciència i la innocència.

*Fugitiva de l'oblit
Nostàlgica persistent
Òrfena de present*

*Anhela,
com a voluntat més sincera,
el retrobament*

*Addicta,
a l'amarga sensació d'un immortal:
el record*

*Trobe a faltar el que ja mai serem,
i tot i estimar-nos
ha passat el temps
i em tremola la veu si parle d'incondicionalitat,
la nostra.*

I encara que tu no recordes i la memòria és volàtil, és allò que has sembrat en la gent que has estimat el que et farà per sempre etern.

Imbatible serà la teua història, perquè és ja el nostre present i futur.

CANVIS EN LA PERSPECTIVA IGUALITÀRIA DEL MÓN FALLER

Neus Cerveró Sanfèlix

Delegada de Cultura de l'A.C Falla El Raconet de Cullera

En l'exercici faller de l'any 1992-1993 un grup d'amics va fundar la Falla el Raconet de Cullera. Tenien uns ideals molt marcats, i sabien el que volien transmetre, sabien quina anava a ser l'aportació que farien a la societat amb la creació d'aquesta nova comissió.

No era una falla típica, ni tampoc el que estaven acostumats a veure en aquell moment. Segons alguns estava fora de lloc, i la resta ho catalogava com una falta de respecte a allò "de tota la vida". Ens sentenciaven poc de recorregut en la història fallera del poble, de fet, en el moment d'oficialitzar-ho, segons conten, van sentir les paraules: "No durareu res". Els començaments sempre són durs, i els primers anys no foren fàcils ni a l'àmbit intern (ja que tot era nou en l'aspecte de la gestió de la comissió), ni a l'extern (érem la novetat i preteníem canviar coses que mai s'havien plantejat canviar).

Hi havia certes pautes innegociables a l'hora de fer una falla en aquell moment, i una d'aquestes era tenir fallera major, fallera major infantil i president infantil. Vam claudicar

els tres anys inicials, fins que l'any 1996 deixàrem constància en els nostres estatuts que ja mai més seria així. El per què? No volíem que cap persona destacara per sobre de l'altra. També es va decidir que no portàriem la banda, ja no feia falta posar etiquetes, qüestió d'igualtat entre tota la gent de la comissió.

Arribats a aquest punt començaren les desavinences amb Junta Local Fallera de Cullera (JLFC), i molta gent es va posicionar en contra de la nostra decisió. Finalment, i després de moltes converses, vam debatre-ho amb dents i ungles i es va arribar a la conclusió de què només podríem comptar amb la figura del president o presidenta de manera oficial amb la condició que als actes pertinents alguna persona de la falla anés com a representant. Com que era l'única opció viable i un terme mitjà entre les dues parts, vam acceptar, encara que no massa convençudes. En assemblea general es va explicar tot allò que s'havia aconseguit, deixant clar des del primer moment que el fet de ser representant era una qüestió totalment voluntària i que

Ame Soler, de Tres Voltes Rebel, penjant el corbatí de l'exercici faller d'enguany com a homenatjada.

no tindrien cap obligació al càrrec, és a dir, només la d'assistir als actes imprescindibles i estipulats per JLFC i sense cap cost addicional a l'àmbit intern de la comissió.

Trenta-dos anys després, continuem en peu amb la mateixa dinàmica que marquen aquella colla d'amics que amb tanta il·lusió alçaren la nostra comissió i la feren possible amb molt d'esforç, lluita i sacrifici. Allò que als anys noranta era inqüestionable es va fer possible, una mostra de què amb persistència, seny i les idees clares es poden fer passos gegants que amb el temps, i fent la vista enrere, paguen la pena.

Actualment, la reivindicació ferma a favor de la igualtat entre totes les persones està a l'ordre del dia. Els discursos a favor d'aquesta causa regnen en les xarxes, sent les comissions les primeres que s'abanderaren com a treballadores incansables per a poder aconseguir-ho. La nostra festa és especial, no cal que en parlem

d'aquest fet perquè totes ho sabem, però s'ha d'acceptar que no hem evolucionat en aquest aspecte, o almenys, molt poc.

El fet d'exposar la figura de la dona d'aquesta manera, com si es tractara d'una floreta, fràgil i tendra, és un estigma patriarcal del qual ens hem de desfer, i sincerament, sense la possibilitat que qualsevol persona de la comissió ostente el càrrec, ho tenim ben fotut, perquè no és gens igualitari ni la imatge que es vol plasmar en la lluita feminista -encara que hi ha comissions que sí que ho han assolit internament, però no a l'àmbit institucional faller de València-.

El canvi de perspectiva de la societat ha estat un punt clau en el desenvolupament de noves polítiques igualitàries dins del món faller, però cal treballar més en aquestes per a tombar tots els rols establerts que hi ha instaurats en el seu epicentre i poder ser realment una festa amb una visió justa, deixant enrere el classicisme que encara perdura des dels seus inicis.

EL PRIMER CECILIÀ MAJOR DE LA PRIMITIVA SETABENSE

Pablo Orts

Periodista i músic

L'Agrupació de Cecilianes de la Societat Musical la Primitiva Setabense, la Música Vella, es va crear fa quasi 70 anys, en un moment en el qual les dones "no podien" formar part de les agrupacions musicals de l'entitat. Però, les limitacions socials de l'època no van frenar a un grup de dones aficionades a la música i amb una forta vinculació a la Música Vella a crear una agrupació dins de la mateixa societat musical per a dur a terme diferents activitats, entre elles, l'organització dels actes festius en honor a Santa Cecília, patrona de la música. Amb el pas dels anys, les cecilianes de la Vella van anar creixent i van agafar un paper cada vegada més protagonista. L'entrada de les primeres dones músiques a la banda simfònica no va fer minvar la importància de l'Agrupació de Cecilianes, que continua molt viva fins als nostres dies i amb una tasca important de suport global a les agrupacions musicals i a l'escola de música de la Primitiva Setabense al llarg de tot l'any. Això sí, ara sota la denominació d'Agrupació Santa Cecília.

El canvi de denominació es va produir de manera formal en 2019 quan la Junta Directiva de la Primitiva Setabense, ratificant-ho després l'assemblea de socis, va aprovar no solament un canvi de nom, sinó un canvi en els fonaments de l'agrupació, ja que aquesta va apostar per començar a permetre als homes poder ser membres del col·lectiu, deixant de costat una situació provocada per la discriminació de mitjans del segle XX i arrossegada després durant massa dècades.

Una vegada aprovat aquest canvi vaig decidir entrar a formar part d'una agrupació la qual he viscut molt de prop gràcies a la participació familiar. De fet, crec que vaig ser el primer o un dels primers homes a incorporar-me a l'Agrupació Santa Cecília, la qual cosa vaig sumar a la meua participació en les altres parts de la Música Vella com a soci i músic.

Ma mare, una de les poques dones que ha ostentat dues vegades el càrrec de

Ceciliana Major i que forma part del grup que coordina l'activitat de l'agrupació, va tindre gran part de culpa de què acabara convertint-me en el primer Cecilià Major de la història de la Primitiva Setabense. Una innocent conversa sobre il·lusions i motivacions amb un cafenet pel mig va acabar amb el meu nom dins d'una bossa, sense que jo sabera res, i l'atzar va fer la resta. Sols tocava esperar a novembre de 2020 per a començar a representar d'una manera encara més especial a la meua societat.

2020 era l'any. Però, com podeu imaginar, no ho va ser. La pandèmia ho va parar tot, les coses importants i, evidentment, les menys importants com aquestes. No obstant això, en l'estranya celebració de Santa Cecília d'eixe maleït any vaig ser nomenat oficialment com a Cecília Major, però ajornant les celebracions al següent exercici per a no desvirtuar el canvi tan rellevant que anava a significar dins de la nostra societat musical.

Ja sí, en novembre de 2021 tot es va poder dur a terme i vam celebrar Santa Cecília, més o menys, d'una manera normal. Tot va començar amb un acte de proclamació ple d'emoció i moltes sorpreses per part dels diferents col·lectius que formen la gran família de la Vella. No puc oblidar el moment en el qual la presidenta i una de les fundadores de l'Agrupació Santa Cecília, Isabel Vercher, em va imposar el distintiu de Cecilià Major. Eixe va ser el moment en el qual tot va canviar. A partir d'eixe gest simbòlic, la Música Vella va fer el pas definitiu cap a la igualtat en tots els seus col·lectius. Un pas que no sols implica l'oportunitat de ser el màxim representant de l'agrupació, sinó que comporta també una gran responsabilitat per als homes que ens hem sumat a un col·lectiu que porta dècades treballant de manera incansable, quasi sempre allunyant dels focus, per a engrandir la Societat Musical la Primitiva Setabense.

Tot i que no hi tenia la intenció de ser el primer ni de marcar cap camí, sí que m'ompli d'orgull haver sigut partícip d'aquest gran canvi dins d'una societat musical la qual puc dir que és ma casa. I més veient qui ha estat el meu successor.

Aquest passat 2023, vam tindre la gran sort de poder proclamar com a Cecilià Major a un dels músics més destacats que han eixit del si de la Primitiva Setabense com és Francisco José Perales Ferre. Iniciant els seus estudis musicals en la Música Vella, Paco ha aplegat a ser director del Cor de la Generalitat Valenciana, formació que encapçala des de fa més de tres dècades, donant concerts per tot el món i participant en muntatges simfònics i operístics junt als directors més prestigiosos del planeta. A més, des de 2017 és Acadèmic Numerari per la Secció de Música de la Reial Acadèmia de Belles Arts de San Carles de València. Aquests són alguns dels punts claus d'una extensa trajectòria artística d'un músic excepcional que, com no podia ser d'altra manera, és director honorari de la Música Vella.

Cecilià Major

MI CRO RRE LAT

Dedicat a totes les persones que es senten soles, i lliuren cada dia la seua pròpia batalla interior

No hi ha home sense home

Ivan Serrador Ferrer

Faller de la Falla Port de Silla

Em trobava sol en la immensitat de la mar, perdut i desorientat, amb la mirada fixa en l'horitzó, buscant desesperadament un indici de llum que pogués infondre'm esperança enmig de la foscor creixent. La meua ment es debatia en un remolí de pensaments, incapaç de comprendre com havia arribat a trobar-me en semblant situació. Com era possible que la

meua vida, que solia ser tan serena i feliç, s'hagués esvaït tan abruptament?

El bot al qual m'aferrava a la vida es quedava sense provisions, i el cel, abans seré, es va enfosquir de manera precipitada. Els núvols negres es van tancar sobre mi, provocant una pluja intensa i freda que colpejava el meu rostre. Remava amb totes les

Escena de Falla Infantil de l'artista Marina Puche.

meues forces, anhelant desesperadament tocar terra ferma, però els meus esforços es veien eclipsats per la fúria de la mar, que rugia amb una ferocitat despietada.

Enmig de la tempesta, vaig poder veure una ona colossal que s'acostava amenaçadorament sobre la meua fràgil embarcació. La desesperació es va apoderar de mi, i en el silenci previ al col·lapse, els meus braços van començar a fallar. La falta d'oxigen es va apoderar del meu cos, i estava a la vora del defalliment quan vaig sentir una mà càlida tocar la meua esquena.

Amb un esforç titànic, vaig girar el coll i, per a la meua sorpresa, vaig descobrir que no estava sol. Els meus amics, la meua família, eren allí, remant incansablement per mi. Havien estat al meu costat tot el temps, però la meua ment ennuvolada per la desesperació no els veia. Lentament, vaig recuperar la confiança en mi mateix, vaig guanyar seguretat i vaig prendre les regnes del meu destí.

Amb determinació, vaig dirigir el vaixell cap a aigües més tranquil·les. Aquella trobada amb la solitud i la desesperació es va convertir en una prova de la meua fortalesa interior i vaig arribar a bon port, recordant amb gratitud la lliçó apresada enmig de la tempesta. Encara que el trajecte a vegades siga dur, sempre hi ha una mà amiga disposada a acompanyar-nos en el viatge de la vida. L'adversitat es dissipa quan ens unim, i la força col·lectiva ens impulsa a superar qualsevol obstacle. En els moments en què tot sembla perdut, la unió de les persones pot aconseguir coses inimaginables.

PO E MIA

LA BELLESA

Alba Fluixà Pelufo

La bellesa del foc és més intensa
si sabem que vindrà la cendra,
així com l'encant de les ruïnes
és recordar-nos la inevitabilitat
del canvi que ens porta el temps.
La bellesa de la metamorfosi
està, sobretot, en el procés
i en l'existència de la possibilitat
de deixar de ser i de renàixer.
La bellesa dels tombs és l'experiència
de pegar-li la volta al món,
tot observant amb temor la caiguda
d'allò que pensàvem immòbil.
La bellesa és resistir festivament
el pas de les estacions i dels anys
i decidir parar al final de cada hivern
per a cremar errors i frustracions.

INFO SELGAS

LA CONSOLIDACIÓ DE LA SELGAS AL PANORAMA LLIBRETER

Fa ja alguns anys que des de la comissió Avinguda Selgas i Adjacents tractem de treballar el llibret d'una manera acurada, filant-lo amb la temàtica del cadafal que plantem a la plaça però també amb les activitats que desenvolupem durant tot l'any.

Diuen que tot treball acaba tenint la seua recompensa, i podem assegurar que el 2023 va ser l'any de consolidació del nostre llibret en el panorama llibreter autonòmic. D'una banda vam aconseguir la millor posició de la nostra història als premis de la Generalitat Valenciana a la Promoció i l'Ús del Valencià, amb un 3° lloc (sols per darrere dels intractables treballs de la Malva d'Alzira i el Mocador de Sagunt) que ens va permetre entrar per primera vegada al pòdium llibreter. També a Xàtiva aconseguirem grans èxits, revalidant per quart any consecutiu (que es diu prompte) el premi a millor llibret de Xàtiva, i sumant-li el de millor coberta gràcies al magnífic treball de l'artista Miguel Hache. Però per si fóra poc, una vegada passades les falles, acudirem als Premis de les Lletres Falleres, on el passat exercici aconseguirem la històrica xifra de sis nominacions, i on acabarem revalidant tant el

premi a millor disseny i maquetació als llibrets de falla de Xàtiva com el premi a millor llibret en el seu conjunt, una altra fita important, ja que fins ara ningú havia aconseguit aquest guardó durant dos anys consecutius.

La il·lusió i les ganes de destacar-se en el món cultural vénen de la mà d'un equip de treball jove i amb molta fam de fer coses grans, i acompanyat per una comissió que sap de la importància de potenciar aspectes tan importants com és el llibret de falla.

Per molts anys !

NOUS TOMBS A LA SELGAS!

SAINET: UN DIA EN LA CONSULTA

Aquest any per primera vegada la nostra comissió ha participat en la mostra de Sainets que es realitza durant la Fira de Xàtiva als Jardins del Palasiet, amb una obra que porta per títol: "Un dia en la consulta".

Fer sainet és una altra manera més de fer falla, d'aprendre de les persones que tenim al costat i de perseguir un objectiu comú: que tot eixirà bé!

Han sigut moltes vesprades d'assajos al casal on s'han anat entremesclant sentiments: primer nervis per no arribar a temps i per ser principiants; després incertesa de com aconseguir el decorat; preocupació sobre com ens eixiria l'obreta i si li agradaria la gent; i finalment, de satisfacció pel treball ben fet i la recompensa del públic.

Volem agrair enormement els consells i els aprenentatges que ens han donat Amparo i Lolita, sense elles aquest sainet no haguera sigut possible. Ha sigut tota una sort compartir tants bons moments junt a vosaltres. Gràcies per ser com sou i per aportar el vostre granet d'arena a l'essència d'aquest sainet.

Gràcies també a Bea, Isabel, Mario, Ana, Paola, Amparo i Lolita per suportar les vesprades caloroses de l'estiu al nostre casal, però sobretot gràcies per aconseguir que tot eixira a la perfecció i per donar el millor de vosaltres en tot moment. De segur que treballant en equip podrem continuar fent grans TOMBS en el futur de la nostra falla.

DÉUFLIX, LA NOVA PLATAFORMA PRESENTADA A L'APROPÒSIT DE LA PRESENTACIÓ

Altres rodages que van tindre lloc al nostre casal van ser el d'un nou projecte: "Déuflix", un curtmetratge que es va fer servir a l'apropòsit elaborat per a la presentació de la falla.

Aquesta vegada es van elaborar tres anuncis: "Vi el miracle", "Detergent la Glòria" i la tornada del musical "Jesucristo Superstar". A més a més, es va completar aquesta producció per la zona de l'ermita de Sant Feliu i Sant Josep de Xàtiva, on es va rodar la història del "Pam de Déu", la qual conta la llegenda de dues ermitanyes que vivien sempre enfadades i defensaven les seues ermites: la del Puig i la de Santa Anna; fins que un dia, i gràcies a les

súpriques dels veïns i veïnes, es va obrar el miracle i amb un gest diví Déu les va separar 4,4 quilòmetres.

Volem donar les gràcies als actors i actrius de la nostra comissió que van fer possible aquest graciós projecte, així com també a Natalia pel seu temps i la seua professionalitat, aconseguint un resultat exquisit que podeu veure escanejant el codi QR.

UN ANUNCI DE GREFUSA A LA NOSTRA COMISSIÓ

Aquest any, el nostre casal es va convertir en l'escenari del rodatge d'un anunci per a la televisió. Aquesta proposta ens va arribar per casualitat, però va aconseguir crear gran expectació al barri i entre els membres de la nostra falla.

L'empresa valenciana Grefusa va comptar amb el nostre casal per gravar el seu anunci sobre "El sabor del Hate", una iniciativa contra l'assetjament i les mostres d'odi que es produeixen en tots els àmbits de la societat.

L'anunci dona a tastar un nou producte de Grefusa, "haties", el qual es prova als llocs

on les persones sofreixen conductes d'odi diàriament. El seu mal sabor dona a entendre que aquests comportaments també són dolents per a la societat. L'empatia, com bé diuen a l'anunci, és l'únic sabor que necessitem.

Des de la nostra comissió estem profundament orgullosos de contribuir a aquest tipus d'ensenyances, i ens sumem al seu lema: "Si no gaudim tots, no és gaudir".

LLIBRET INFANTIL

Noa Bellver Pelegero

Fallera Major Infantil 2024

Fallerets i falleretes, com ja sabeu em diuen Noa i aquest any tinc l'honor de dirigir-me a vosaltres com a Fallera Major Infantil de la nostra comissió: Avinguda de Selgas i Adjacents.

Queda ja molt poquet de temps per viure les falles. Espere que tots vosaltres m'acompanyeu a gaudir-les i compartim la setmana fallera junts. Sé que ho passarem d'allò més bé, amb la xaranga, mascletades, els ratets al casal i veient el monument infantil al nostre barri, que de segur vos agradarà moltíssim.

Vuic també escriure unes paraules al meu president i amic Iker, el meu company d'aventures, sé que per als dos aquest any serà inoblidable vivint moments únics junt amb Gema, la nostra Fallera Major, tots junts formem un gran equip i queda res per veure complit el nostre somni, no canvieu mai!

I ara sí!

Que visquen les falles i visca la falla Avinguda de Selgas i Adjacents!

Entrevista a la nostra Fallera Major Infantil

Edat, curs i escola.

Tinc 11 anys i vaig a sisé de primària del col·legi Gozalbes Vera.

Què és el que més t'agrada de les falles?

El que més m'agrada és estar en tots els xiquets de la falla i vindre a dinar.

Per què et decidires a presentar-te a Fallera Major Infantil?

Perquè em feia molta emoció i il·lusió ser la representant de la falla.

Quina va ser la teua primera reacció en assabentar-te que anaves a ser la Fallera Major Infantil de la falla junt amb Iker, el President Infantil?

La primera reacció va ser plorar i després em vaig ficar contenta. M'esperava compartir aquest any amb Iker, perquè sempre havia dit que si fóra fallera major infantil m'agradaria ser amb ell.

Quin és l'acte que més has gaudit fins ara?

La presentació perquè és molt emotiu i em va agradar molt.

Quin és l'acte que esperes amb major il·lusió?

L'entrega de premis, perquè vull saber els premis que hem guanyat.

Com esperes que siga la setmana de falles?

Emocionant i alegre.

Algun premi que t'agradaria especialment alçar a l'aire el dia 16 de març?

La millor falla de la nostra secció, la millor cavalcada i el millor llibret.

Eres fallera des de ben menuda d'aquesta comissió... quin és el record faller que guardes amb major estima?

El record que guarde amb major estima és quan vam eixir en la cavalcada de xicotets que el meu quadre era sobre la fàbrica de xocolata de Willy Wonka.

T'agradaria ser Fallera Major de la falla en un futur?

Sí, perquè m'agradaria representar una altra vegada aquesta falla.

I Fallera Major de Xàtiva?

De Xàtiva no sé, m'ho tindria que pensar.

Què els diries als xiquets i xiquets de la falla com a màxima representant de les falles 2024?

Que disfruten aquest any al màxim perquè les falles soles són una vegada a l'any.

I als xiquets i xiquets de la resta del barri?

Que vinguen a veure els monuments i a passar-ho bé.

Iker Tomás Pérez

President Infantil 2024

Hola selguerets i selgueretes, sóc Iker, el vostre President Infantil per a l'exercici 2024. Vaig nàixer l'11 de juny de 2011 i tinc dotze anys.

Soc d'aquesta comissió des que era menut. Encara recorde eixe any com si fora hui, quan ens apuntarem tots els meus amics de la Torre de Lloris que com sabeu, és on visc. La meua afició és el ball acrobàtic, m'encanta fer totes les acrobàcies i competir en els campionats.

Aquest any em toca compartir-lo amb Noa la nostra Fallera Major Infantil i com no, una de les millors amigues que tinc. Esperem representar a tota la nostra comissió (infantil i major) com toca, deixant el llistó ben alt. Aquesta experiència també la compartisc amb Gema la nostra Fallera Major i amb Rosa Belén, la nostra Presidenta que de segur ens ho passarem d'allò més bé.

Espere que tots els xiquets i les xiquetes del barri vinguen a gaudir d'aquesta falla, tirant coets i admirant el nostre monument. Per finalitzar, m'agradaria donar les gràcies a tota la gent de la falla per ajudar-me i confiar en mi per representar-los. I abans d'acabar no podia oblidar-me de les dues "ueles" caldoses, gràcies per tot el que esteu fent aquest any per nosaltres. Et viuic molt iaia.

Visca Xàtiva,
Visquen les Falles,
I Visca la Falla Av. de Selgas i Adjacents!

Entrevista al nostre President Infantil

Edat, curs i institut.

Tinc 12 anys i vaig a 1r de l'ESO a l'institut IES Lluís Simarro.

Què és el que més t'agrada de les falles?

M'agrada tot, però en especial la plantà de la falla perquè és quan comença el somni de tot faller.

Per què decides presentar-te a President Infantil?

Perquè em pareix una experiència molt xula i única.

Quina va ser la teua primera reacció en assabentar-te que anaves a ser el president infantil junt amb Noa, la Fallera Major Infantil?

Molta alegria i emoció, perquè jo pensava que no anava a ser perquè els meus pares em digueren que havia arribat tard a presentar-me.

Quin és l'acte que més has gaudit fins ara?

Els dos actes que sempre recordaré són el nomenament i la presentació, encara que en la presentació vaig acabar amb un mal de muscles de por...

Quin és l'acte que esperes amb major il·lusió?

El berenar de Noa i meu, i la plantà perquè serà quan comence aquest any inoblidable.

Com esperes que siga la setmana de falles?

Sobretot espere que no ploiga, i gaudir en tots els actes on haja de representar a la meua comissió de la millor manera que puga.

Algun premi que t'agradaria especialment alçar a l'aire el dia 16 de març?

Molts, però el que més el 1er premi de la nostra falleta i millor ninot.

Eres faller des de ben menut d'aquesta comissió... quin és el record faller que guardes amb major estima?

La meua primera presentació.

T'agradaria ser president d'aquesta comissió en un futur?

Clar que sí, m'encantaria!

Què els diries als xiquets i xiquets de la falla com a màxim representant de les falles 2024?

Que gaudisquen molt la setmana fallera al costat de Noa i meu i que ens acompanyen a tots els actes perquè els disfrutem tots junts.

I als xiquets i xiquets de la resta del barri?

Que estan convidats a vindre al casal a tirar coets amb tots nosaltres i a gaudir dels monuments, i que s'animen a apuntar-se a la millor falla del món, perquè la *Selgas* és *FENOMENAL!*

Amigues de Noa

Hola Noa, esperem que t'ho passes molt bé i que gaudisques un muntó d'aquest any perquè sabem que les falles són molt importants per a tu.

Estarem al teu costat acompanyant-te en el teu any com a Fallera Major Infantil de la falla Avinguda de Selgas i Adjacents.

Ens alegrem molt que sigues tu la màxima representant de la teua comissió!
Enhorabona!

Les teues amigues.

Cosins d'Iker

Bruno i Àngel

Hola Iker, som els teus cosins Bruno i Àngel, que més que cosins, som com germans, ja que tenim una relació molt especial i encara que sempre estem renyint, som inseparables.

Esperem que gaudisques molt d'aquest any com a president infantil de la falla Selgas. Nosaltres estarem acompanyant-te en tots els actes i disfrutant junts de tot el que està per vindre.

T'estimem.

Falla infantil 2023

Gina Pastor González
Fallera del Foc Infantil

Falla Infantil

Secció Primera

Artista Emilio Miralles Ferrero

UNA ANIMALÀ DE REFRANYS

El nostre imaginari col·lectiu
conté infinitat de refranys
i de tots els que existeixen
alguns pertanyen als animals.

Quan aconseguixes alguna cosa
més val pardal en mà que cent volant
no vaja a ser de tanta ambició
acabes perdent el que has guanyat.

No malbarates el teu temps,
ací qui no corre vola!
I ja se sap això que es diu...
pardal que vola, a la cassola!

Millor que no **entres** als llocs
com elefant en terrisseria
o acabaràs deixant-ho tot
com una autèntica porqueria.

Ja que estem parlant de **porcs**...
No està feta la mel per a la seua boca
A tots els arriba el seu Sant Martí
i al remat tot al lloc es col·loca.

Quan els problemes es multipliquen,
i això passa sense que ho busques,
hi ha una dita que diu:
que **a gos prim tot li són puces.**

Quan li pegues moltes voltes
li busques cinc potes al gat,
i quan el que et diuen no et quadra...
és que **ací hi ha gat amagat !**

Si et fan algun obsequi
dóna gràcies, i endavant!
A cavall regalat...
no li mires el dentat.

Quan un **cavall és gran,**
camine o no camine,
vol dir que no sempre és millor
així que no ho subestimes.

Un consell: no et precipites,
o millor t'ho dic així:
Arrancada de burro...
... parada de rossí.

Si treballes per un somni
però sents que et caus a un pou
no desfallisques i continua!
Fins a la cua tot és bou.

Però **quan més es munyeix la vaca
més gran té el seu braguer.**
Així que tampoc cal que t'esgotés!
I descansa si és menester.

Hi ha qui va per la vida
constantment fent viratges
i acaben estant **més perduts
que un polp en un garatge.**

A la vida has d'entendre,
que del que sembres reculls.
I també que **si cries corbs
t'acabaran traguent els ulls.**

“No vengues la pell de l'os
abans d'haver-lo caçat”.
Vol dir no donar res per fet
per no acabar ben encalat.

T'encanta el món de les falles!
Eixe somriure a ningú enganya
i per molt que ho dissimules
la cabra tira a la muntanya.

Comissió infantil 2024

CEFNS

Agudo Armero, Aitana
Agudo Armero, Joan
Albero Sancho, Carmen
Amat Pont, Neizan
Armero Jareño, Leyre
Artiguez Pérez, Bruno
Artiguez Pérez, Ángel
Bellver Pelegero, Noa
Bellver Pelegero, Martí
Benavent Navas, Yago
Benavent Vila, Jorge
Benavent Vila, Carlos
Dalmau Amat, Candela
Díez Agudo, Adriana
Díez Agudo, Mateo
Donat Cebrián, Arnau
Lara Zorraquino, Aaron
Lara Zorraquino, Claudia

Llorens Company, Hugo
Merino Richart, Irati
Mora Roselló, Ángela
Mora Roselló, Biel
Ortega Sisternes, Iker
Pastor González, Gina
Penadés Francés, Samuel
Pérez Ávalos, Unai
Pérez Monzó, Paula
Pérez Quiles, Alma
Peropadre Rendón, Gerard
Ruiz Moreno, Naiara
Santos Serra, Izan
Soler Lagardera, Julia
Tomás Pérez, Iker
Viñes Calatayud, Claudio

Recompenses

GINA PASTOR GONZÁLEZ (DISTINTIU D'OR)

QUÈ ÉS UN REFRANY?

Un lleó, grrr!
Joan, 2 anys.

No sé, algo que hi ha en
el suc? o en l'aigua?
Unai, 3 anys.

Això jo no ho sé.
Biel, 4 anys.

Un "pitufo".
Martí, 3 anys.

És un tipus de mussol.
Aitana, 4 anys.

És una disfressa.
Samuel, 4 anys.

És un poema bonic.
Paula, 7 anys.

Un home que li diuen Fran.
Angel, 7 anys.

Un grup de paraules que
tenen diferent significat.
Àngela, 8 anys.

Un poema.
Arnau, 8 anys.

Paraules que rimen
amb sentit.
Naiara, 9 anys.

És un conjunt de paraules
que dona un missatge.
Alma, 9 anys.

És una explicació
sobre alguna cosa.
Mateo, 9 anys.

Les frases típiques
de les falles.
Carlos, 9 anys.

Una rima.
Bruno, 10 anys.

És com un consell.
Noa, 11 anys.

Una frase que diu coses del
passat tipus una poesia.
Jorge, 11 anys.

És una dita popular
antiga i metafòrica.
Iker, 12 anys.

Una frase popular que amb
altres paraules té un significat.
Adriana, 13 anys.

ÉS EL TEU TORN!

RESPON TAMBÉ A LA PREGUNTA: QUÈ ÉS UN REFRANY?

Ara mira la resposta del Diccionari Normatiu Valencià amb aquest QR. Hi havia moltes diferències a la teua resposta?

Posem en pràctica!

Uneix cada frase per completar un refrany o dita popular sobre els animals.

A cada ocellet...	•	•	...pluja tot seguit.
Vol de mosquit...	•	•	...no li mires el dentat.
A cavall regalat...	•	•	...és bona per al porc.
La fruita de l'hort...	•	•	...li agrada el seu niuet.
El cant de l'aranya...	•	•	...cria la tramuntana.

Segueix el camí!

Llança el dau i crea una història.

	Personatge	Situació	Lloc
		Troba un tresor.	
		Balla un Tik Tok.	
		Fa un truc de màgia.	
		Coneix un amic.	
		Guanya un concurs.	
		Obri una porta secreta.	

Per ajudar-te a contar la història...

Per començar...

- Hi havia una vegada...
- Temps era temps...
- Fa més de mil anys...
- En un país molt llunyà...
- Aquesta és la història de...

Per acabar.

- Conte contat, conte acabat.
- I catacric, catacrac el conte s'ha acabat.
- I van viure feliços menjant anissos.

LES NOSTRES MASCOTES

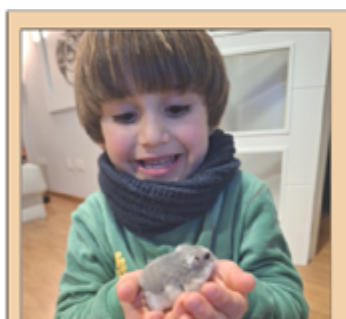
ARYA

CARRETE

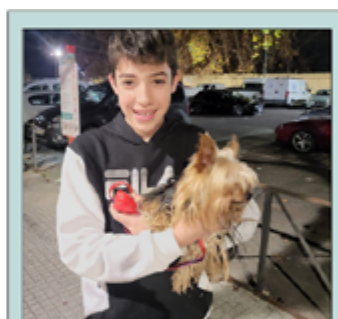
MANDELA

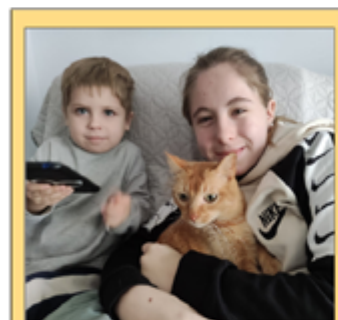
PEREZOSO

FLEKY I YUNA

NICO

MOU

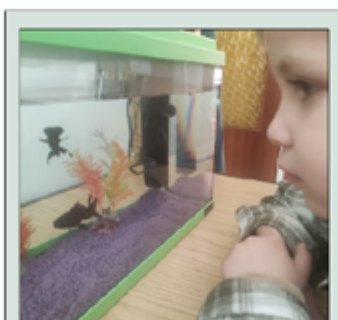
LLUNA

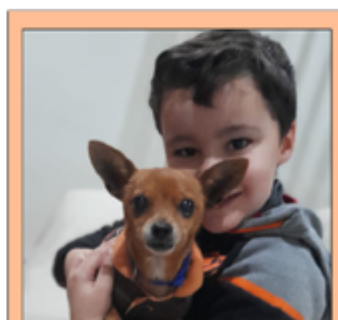
NICO

ZOE

TIN I TINA

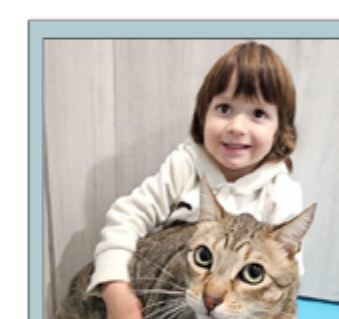
PITU

ROCO

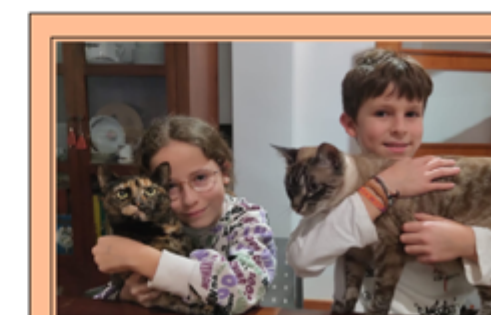
YAGO

WENDY

HUGO

NIEVE I MANCHAS

EL NOSTRE ANIMAL PREFERIT

IKER

NOA

NAIARA

ALMA

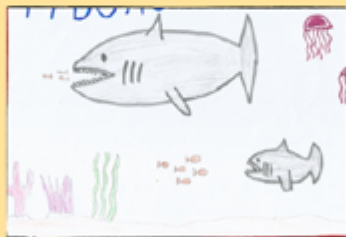
BIEL

ANGEL

UNAI

JORGE

MATEO

PAULA

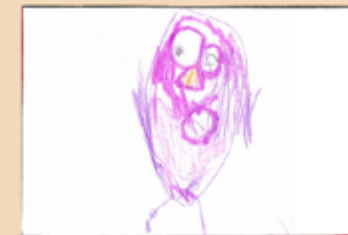
CARLOS

ADRIANA

MARTÍ

AITANA

ARNAU

ÀNGELA

SAMUEL

EXCURSIÓ A LA PLATJA DE XERACO: CUIDEM EL PLANETA

Els xiquets i les xiquetes de la falla Av. de Selgas i Adjacents, van estar pensant idees per ajudar als animals marins a viure en un entorn lliure de contaminació humana. Fins que van arribar a la conclusió que la millor manera d'ajudar era...

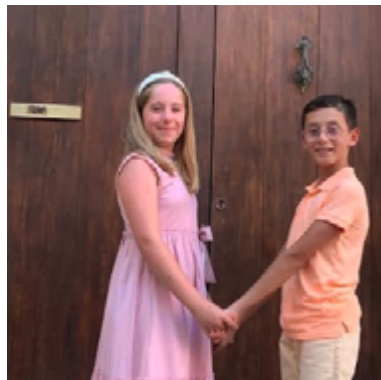

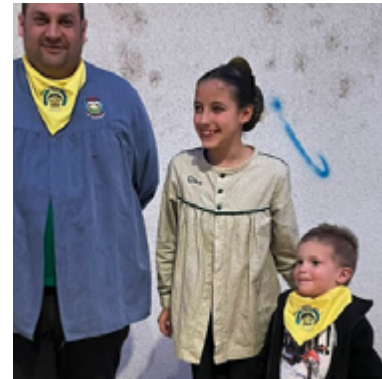
El que es trobaren els va sorprendre negativament, però els va ajudar a adonar-se de la importància que té cuidar el que ens envolta.

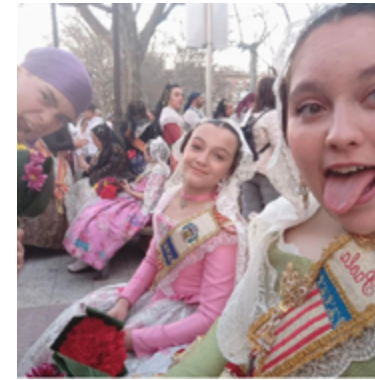
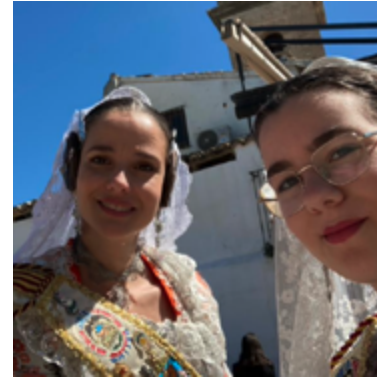
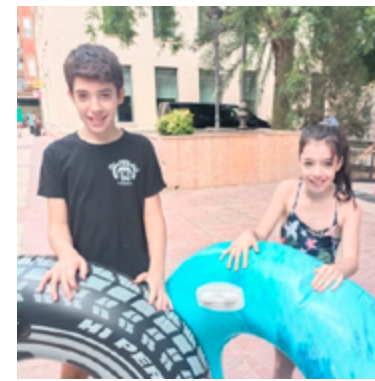
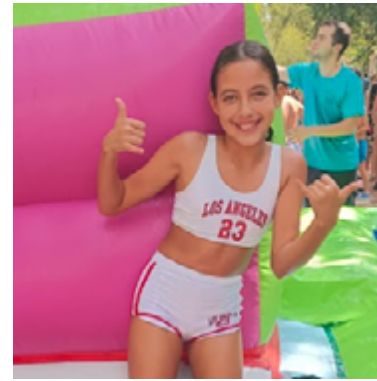
Des de la nostra comissió vos animem a participar en iniciatives com aquesta perquè amb la suma de xicotetes accions totes i tots podem ajudar a aconseguir aquell **MAR IDEAL** que tant anhelem.

LLIGACAMES

Aquesta és la secció on l'actualitat fallera i la municipal són protagonistes mitjançant la nostra particular veu satírica.

Llarga vida a Rosa Belén Aldabero i López,
I (presidenta) de Selgas

any 2023

any 2032

Vinga selguers
i selgueres...
2 eurets i la voluntat!

any 2045

Corria l'any 2023
quan vaig començar a passar
la caixa per la taula després de sopar...
i fins ací he arribat.

L'ÚNICA DE SELGAS

Per sorpresa li va aplegar el càrrec...
...i una sorpresa era també l'acompanyament
a cada acte.

FX24

64
LB

A. AGUSTI

87 PAC	61 DRI
54 SHO	58 DEF
54 PAS	74 PHY

91
ST

LAGARDERA

75 PAC	86 DRI
91 SHO	44 DEF
79 PAS	83 PHY

NOUS FITXATGES PER A LA JUNTA

...“més amunt”...

Celia, on serà la Crida 2024?

El Gremi de Fusters signa un Conveni amb Michelin

L'última romeria de pujada a Sant Josep es va saldar sense incidents i amb volta ràpida, poc més de mitja hora. Com us podeu imaginar açò no és una casualitat, i respon a una important signatura de contracte entre el Gremi de Fusters i l'empresa Michelin, que s'ha encarregat de fabricar uns pneumàtics especials per a que els pobres cavalls no patinaren en les rampetes. Ara s'està estudiant la possibilitat d'ampliar el contracte als cotxes que participen al ral·li faller, pel que puga passar en les baixades.

Votació per la independència de les falles de Xàtiva

Tot el món recordarà el 28G com una data important, ja que va tindre lloc un referèndum per la independència de les falles de Xàtiva respecte a la Junta Central Fallera. El Gran Teatre es va erigir en mesa electoral, i es va disfressar tot com a una nova edició del "Concurs de Pasdobles", tapadera per a no alçar sospites. A la imatge podem veure als CDR de la Junta Local amb les urnes que contenen els vots. Pel moment no serà vinculant la decisió, la qual no s'ha fet pública, ja que molts volen seguir rebent els bunyols i distintius que atorga la JCF. Si es que on hi haja un bunyol d'or amb fulles de llorer i brillants... que es lleve tota la resta.

Aparca-cotxes oficials made in JLF

Les Falleres Majors de Xàtiva acudeixen a tots els llocs amb cotxe oficial. Presentacions, FITUR, actes a altres poblacions... fins i tot a pixar si és menester. Però com que de moment el pressupost no està per a tindre un Tesla, necessiten la col·laboració dels intrèpids xòfers Pablo i Koke. Ja voldrien Fernando Alonso i Carlos Sainz pilotar com els nostres membres de la Junta Local Fallera... Ho fan tan bé que ja estan amb converses amb la cadena Ritz d'hotels per a ser contractats una vegada finalitze la seua etapa a la JLF.

On estava Enrique Mora?

Una de les majors incògnites del present exercici ha estat resolta: ja sabem on estava Enrique Mora. Després de la dimissió i la dació de comptes, l'expresident de la falla va desaparèixer per complet: ni baixava cap divendres de falla, ni assistia a les reunions... tot el món es preguntava: "On està Mora"? Doncs bé, la comissió li va encarregar al nostre vicepresident Juanvi la difícil tasca de trobar-lo i vaja si ho ha fet: Enrique estava a Punta Cana fent-se xupitos de tequila. "Jo volia cassalla però ací es veu que encara no ha aplegat", va explicar. El cas és que Enrique estava fent-se de rogar però s'ho ha pensat millor i ja està de tornada. La raó? Molt *sensillo*... sense cassalla ni diners no es pot viure ni al paradís.

Xàtiva compra Twitter

Com molts de vosaltres haureu pogut comprovar, ja fa un bon grapat de mesos que Twitter va deixar d'existir. El seu nou nom és X, i en teoria va ser adquirit pel multimilionari Elon Musk, però res més allunyat de la realitat... qui verdaderament està darrere d'aquesta adquisició és l'Ajuntament de Xàtiva, que ha comprat aquesta xarxa social i ha col·locat com a imatge la primera lletra del nom de la ciutat. Es tracta d'un pla de Roger Cerdà per fer-se amb tot l'entramat comunicatiu del món i poder aparèixer a tots els canals. Es rumoreja que, no content amb això, el següent pas és comprar la Televisió Comarcal, el Levante-EMV, la SER i fins i tot El Selgas Today. Vos mantindrem informats dels passos del nostre estimat líder.

La plaça de la Seu, en venda

“Es ven plaça espaiosa, amb molta llum, on poder prendre el Sol en hivern i fregir ous en estiu”. Així s’anuncia al portal web TresMil Anuncios la venda de la plaça de la Seu de Xàtiva. Atès que el nucli antic de la ciutat està que es cau, l’Ajuntament ha decidit posar en venda alguns dels seus espais, com ara l’esmentada plaça o l’Antic Hospital. “Tenim massa patrimoni i estem farts de que se’ns caiga a trossos. A vore si van comprant-ho a poc a poc tot i s’ho posen bonic, que nosaltres no donem per a tant”, han assegurat des del consistori. Al portal també s’anuncien altres indrets com ara l’antiga estació de trens o el Molí de Sarrapedra, tirats de preu, això sí, perquè es troben a la llista roja de Patrimoni.

“Second dates” PSOE-XU

Roger Cerdà i Amor Amorós s’han tornat a enamorar. La legislatura 2015-2019 va acabar com el rosari de l’aurora, i després d’un parèntesi per a un govern socialista “d’una sola veu” i una oposició dels units més tocapiletes encara que la del PP -amb Miquel Lorente, això sí-, el PSPV-PSOE i Xàtiva Unida s’han donat una segona oportunitat (el triangle amorós amb Compromís ja no existeix per incomparecència). L’amor progressista es respira en cada roda de premsa, en cada fotografia que els trau l’equip de comunicació de l’Ajuntament... esperem que aquesta relació s’afiance i dure almenys fins les properes eleccions 2027. Estarem ben atents.

Fitxatge estrella per a l’equip socialista

Abans de finalitzar la temporada 2019-2023 Maria Beltrán ja va anunciar que no renovaria per l’equip taronja, i va rescindir el seu contracte. Això va fer esclatar innumerables rumors sobre on acabaria fixant la jove promesa política de la ciutat. Doncs bé, com tot indicava en un principi, Beltrán ha acabat recalant en les files socialistes, continuant així fidel al govern de Cerdà, qui no sols li ha mantingut la regidoria de falles (ara Cultura Festiva) sinó que li ha endossat morts com ara Parcs i Jardins o Neteja Viària. No volies caldo? Dos tasses!

GUIA COMERCIAL

La **falla Selgas** agraeix la col·laboració dels següents anunciants, sense els quals aquest llibre no hagués estat possible.

Som
l'operadora
d'ací
que no et falla!

excom | airconect

www.airconect.es • info@airconect.es

f 96 301 01 10 i

TUS GAFAS
progresivas
desde
35€/mes

*Consulta condiciones en Óptica Vicente Sancho

Albereda Jaume I, 22, 46800 Xàtiva, València

Joyerías
Sancho
en Xàtiva y Alcoi

Los que a Sancho fueron, a Sancho volvieron

Essential
Colección Alianzas

Promoción válida hasta el 31 de Enero de 2023. Oferta sujeta a cotización del oro en bolsa fixing hasta 58 €/g. Precios válidos para medidas comprendidas del nº 6 al nº 23.

En Stock	En Stock	En Stock
 Ref. 1 Las dos piezas 439 €	 Ref. 2 Las dos piezas 469 €	 Ref. 3 Las dos piezas 599 €
 Ref. 4 Las dos piezas 539 €	 Ref. 5 Las dos piezas 699 €	 Ref. 6 Las dos piezas 539 €
 Ref. 7 Las dos piezas 539 €	 Ref. 8 Las dos piezas 519 €	 Ref. 9 Las dos piezas 699 €

Av. Alameda Camilo Sesto, 39, 03803 ALCOY Alicante. 96 552 31 07

Alameda Jaume I, 18, 46800 XÀTIVA Valencia. 96 227 38 88

RESTAURANT

La Talaiia del Castell

RESERVAR

Info: 96 102 90 93
Castell de Xàtiva - València

VISITAR WEB

www.talaiadelcastell.es
info@talaiadelcastell.es

CAFÉ·SNACK
ideal desde 1997

iCelebremos cada día!

www.elpobletxativa.es
Tel.96 228 34 90

clínica dental infantil

Dra. Eva Baldó
Odontopediatra
Col. Nº 46003170

CITA PRÈVIA:

T. 96-2284216 • 651110285

FABRICACIÓN ACERO INOXIDABLE

- HOSTELERÍA
- BARANDILLAS
- DISEÑOS PERSONALIZADOS

Pol. Ind. Camí l'Estret, parcela 10, subparcela 2B (Detrás ITV)
46800 XÀTIVA (Valencia)

675 615 694

685 977 423

Apt. correos 73 - Xàtiva - E-mail: inoxquitoga@gmail.com

K'paco

Almuerzos - Comidas - Cenas

especialidad en comidas caseras

TEL: 618 558 628
C/ TECLA DE BORJA, 5 (FRENTE APACHE) - XÀTIVA

Vista parcial de las naves con sus camiones de reparto

desde 1952

CARBONICASETABENSE

CARBONICASETABENSE

Distribuidor oficial

Ctra. De Simat, s/n.
Tel. 96 227 41 37
admon@carbonicasetabense.com
46800 Xàtiva (València)

Baronía

Mercedes-Benz

www.mercedesbenzbaronia.es

- 👤 **Venta de vehículos nuevos y seminuevos.**
- 🚗 **Reparación de turismos y vehículos industriales.**
- 📍 **Alquiler de turismos, furgonetas y camiones.**

Ahora para camiones en Baronía Torrent:
Domingos abierto de 10:30h a 18:30h

Búscanos en las redes sociales:

BARONÍA TORRENT
P. I. Toll de l'Alberca C/ L N° 19 - 46900 Torrent (Valencia)
Tel: 96 046 16 50
www.mercedesbenzbaronia.es

BARONÍA ONTINYENT
Ctra. Valencia, s/n - Aptdo. 530 - 46870 Ontinyent (Valencia)
Tel: 96 238 90 46
www.mercedesbenzbaronia.es

CORTI - DECOR

CORTINAS Y HOGAR

Carlos Sarthou, 6
Tel./Fax 96 227 61 21
46800 **XÀTIVA** (Valencia)
corti-decor.climent@hotmail.com

Ronda Polígono Industrial de Meses, S/N 46800 Xàtiva
Teléfono: **960 70 59 00** Email: stilconversion@stilconversion.com

BAR plaza

📍 Avda. de la Murta, 1 · 46800 XÀTIVA
☎ 96 228 38 12
651 855 586

Moisés López **620896020**

BLANQUER

Perruqueria · Estètica

📍 | Camí 2 molins, 4, Xàtiva

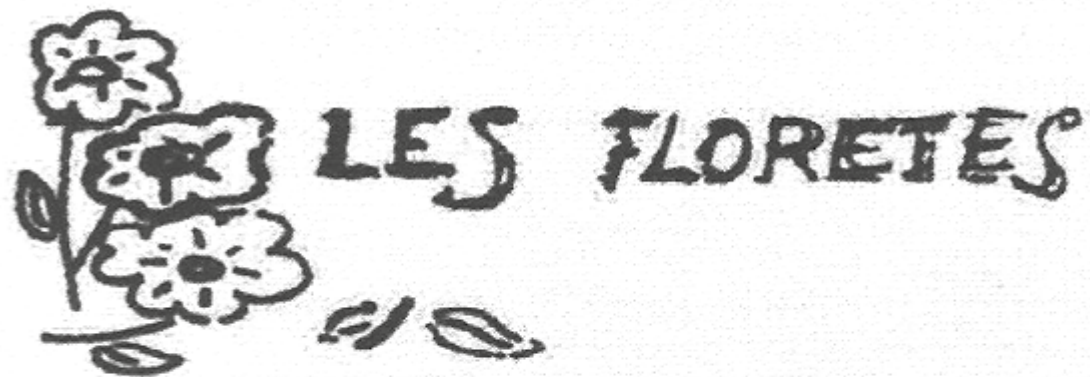

Estètica
Reserva la teua cita escanejant

📱 | blanquerestetica
☎️ | +34 674 995 748

Perruqueria

📱 | blanquerperruquers
☎️ | 962 284 152
☎️ | +34 658 765 011

Tel·y Fax: 96 228 18 98

lesfloreteres@hotmail.com

C/Abú Masaifa, 14 Bajo XÀTIVA

Poblet

del gRan teAtRE

C / **Acadèmic Maravall, 12**
(Front a l'Institut Josep de Ribera)
Telèfon **607 417 723**
46800 **XÀTIVA**

Col·laborador
anònim

Citrics Llosa

C.I.F.: B-98.583.065

PAGAMOS AL CONTADO

c/ En Proyecto, 11
619 533 961
46692 Montesa (Valencia)
citricsllosa@gmail.com

@tinet SOLUCIONS INFORMATIQUES

- Instalación Servidores
- Software de Gestión
- Cámaras Videovigilancia
- Diseño Web
- PC y Portátiles
- Reparación y Venta
- Smartphone y Teléfonos
- Impresoras y Consumibles

Sistemas de Vigilancia

Creación Páginas Web

Programas de Gestión

S.A.T. Ordenadores

Instalación de Redes

@tinet SOLUCIONS INFORMATIQUES

Móviles y Tablets

Impresoras y Ploters

Control Presencia

Servidores de Datos

TPV Hostelería

Servicio Técnico

XATINET 15

www.xatinet.com
Tel: 96 204 99 50 / E-mail: joseorts@xatinet.com
Dir: Avenida Ausiàs March 4 bajo 46800 Xàtiva (Valencia)

Galea

PIROTECNIA RECREATIVA

Carrer Cooperativa Crist del Miracle,
46815 La Llosa de Ranes, Valencia
Teléfono: 678 53 92 42

TALLERS+KM
COTXES MOTOS I FURGONETES

TALLER DE MECÀNICA RÀPIDA

Telèfon: 622 835 878

C/. Canonge Gonzalo Viñes, 10. Baix / XÀTIVA. JUNT AL QUARTELL DE LA GUÀRDIA CIVIL

recambios

ELECTRODOMÉSTICOS

www.recambioselectrodomesticosonline.es

info@recambioselectrodomesticosonline.es

C/ Tecla de Borja 6

46800 Xàtiva Valencia

Tel: 640 075 696 - 961 05 95 55 Fax: 961 04 49 73

FRUITES I VERDURES

C/ Germanias, 5
46800 XÀTIVA (Valencia)

☎ **620 06 30 14**

BAR AVENIDA

Especialistas en platos combinados

📍 Av. de Selgas, 42
Xàtiva (València)

☎ 962283106

ESTANCO 10

Canes de Xàtiva
animales del mundo

Escuela Jorge Fuset
Educación Canina

CURSO EDUCACIÓN BÁSICA
desde 30€ hasta

Alimentación y complementos
PIENSO COMPLETO
10,99€
20 Kg.
25€
15 Kg.
PIENSO PREMIUM
PELUQUERIA

Modificación CONDUCTA
CLUB DEPORTIVO O.C.I.
CLÍNICA Veterinaria

TODOS PARA TU MASCOTA
CURSOS EDUCACIÓN CANINA PARA CACHORROS Y ADULTOS
TIENDA ESPECIALIZADA EN MATERIAL DE ADIESTRAMIENTO,
COMPLEMENTOS Y ALIMENTACIÓN CANINA
PELUQUERIA CANINA

C/ Maulets, 3 · XÀTIVA · Telf. Canes 962 281 673/607 491 133

CARBURANTES SETABENSES, S.L.

ESTACIÓN DE SERVICIO NÚM. 5684

HNOS. TORREGROSA

Plaza de España, núm. 1 · 46800 XÀTIVA (Valencia)
Tel. Oficina 96 227 51 78 · Tel. Tienda 96 227 30 19
info@carsesl.com · www.carsesl.com

INMA PELEGERO

— PERRUQUERIA —

C/ Germanies, 4 B - 46800 Xàtiva
Tel: 96 227 14 46

HORARI

de Dilluns a Divendres
Matí de 9:30 h a 13:30 h
Vesprada de 15:00 h a 19:00 h

Dissabtes
de 9:00 h a 14:00 h

Dimarts tancat

L'Andana

Indumentaria Valenciana

Calle de la Reina 27, Xàtiva, (Valencia)
962 27 53 62

landanaxativa27@gmail.com

LA DIOSA
FORTUNA

Admón. de Loterías N° 3 - Xàtiva

962 273 597

www.ladiosafortuna.com

-CLASES PARTICULARES
-ATENCIÓN PERSONALIZADA
-PRIMARIA
-ESO
-BACHILLER
-EOI B1-B2

C/Honorato Juan nº2 **MÓVIL: 659.475. 466**
Piso 4 pta 8

CHAFER
arquitectura

Segueix-nos en:

ESTUDI D'ARQUITECTURA, INTERIORISME I DISSENY
Francisco Cháfer Císcar - arquitecte (2007-2023)

Punt d'atenció al client: Alameda Jaume I 10, 46800 - Xàtiva (València)
www.chaferarquitectura.es | franciscochafer@gmail.com | 636 519 215

Carralero NUEVOS
CLÍNICA DENTAL AVANZADA ESPAZIOS

Tel: 96 227 13 75 **662 663 002**

C/ Reina, nº 50 - bajo - Xàtiva - dentalcarralero.com - davidcarralero.com

Quiosco
MONCHO
CAFETERÍA / RESTAURANTE

Avenida de Selgas, nº 5
46800 XÀTIVA (Valencia)
T. **96 227 14 41**

EL RACÓ DE
Betet
Des de 1988

 www.elracodebetet

 El racó de Betet

 @ElRacoDeBetet

Baixada del Carne, 10 Xàtiva
TEL. 96 007 15 53

 @lanausocarrada

Ctra. Alzira nº1, Xàtiva, València

QUIÉNES SOMOS.

TLF.: 667342269
POBLACIÓN: XÀTIVA
CORREO: rollax.tour@gmail.com
REDES SOCIALES: ROLLAX.TOUR

FRAN
 CABRERIZO

DJ LOPEZ

GUILLE
 CASTELLS

TELF: 649721854 ANDRÉS
 C/SARRIERS Nº6 XÀTIVA (VLC)
 LVINESBENLLOCH@GMAIL.COM

**POR ENTRAGA A DOMICILIO
 SE COBRARA 1 € ADICIONAL**
Avda. de Selgas 58 - XÀTIVA
 Servicio a domicilio en: Xàtiva · Genoves
 Novetlè · La Llosa de Ranes
 Pedido mínimo 10€

637 761 345
962 704 612

bitt
ingeniería
 bitt@bitt.es | www.bitt.es

Electrónica Industrial - Automatización - Laboratorio 3D - Documentación Técnica - Visión Artificial

Pol. Industrial El Canari - C/La Costera 28H - 46690 l'Alcudia de Crespins

A D A G I O
 ACADEMIA DE MÚSICA MODERNA

 @ADAGIO_XATIVA
 654208278

Calle Tecla de Borja, 5 46800 Xàtiva

FARMÀCIA

PASSEIG DEL FERROCARRIL

  Xàtiva (València)

Fino i Ricardo
 DES DE 1930

 96 228 36 56
 Calle Cerdán de Tallada, 6
 Bajo, 46800 Xàtiva(València)

 96 227 53 25
 Avenida Baixada del Carme,
 9 Bajo, 46800 Xàtiva(València)

BSN
 PERRUQUERS

TALLER DE ESTILISMO

paco
 P E L U Q U E R O S

 Avda. La Murta, 5 Xàtiva Tel. 962 275 741
 pacopeluqueros@hotmail.es
 Paco Peluqueros Xativa pacopeluqueros.barbershop

C/ Maulets, 4
Tels.: 96 227 22 70 - 671 992 977
Fax: 96 070 59 08
E-mail: autoescuelahergra@hotmail.com
Web: www.autoescuelahergra.com
46800 XÀTIVA (Valencia)

herrajes
La Costera, S.L.L.

C.I.F.: B/97280119

Pol. Ind. Meses, parcela 22, nave 6
Tel. 96 227 00 25 - Fax 96 227 70 54
46800 XÀTIVA (Valencia)

Pensa en un acte important...
de segur que l'has d'acompanyar amb flors.

José
flors i decoració

Carrer Trobat, 7
Tel. 96 228 17 53
46800 · XÀTIVA

Mòbils
687 401 244
690 267 245

Hidroaigua
piscinas

hidroaigua@gmail.com
C/Cerdán de tallada, 17
46800 Xàtiva
96 204 74 16

Mantenimientos
Limpieza
Rehabilitación
Construcción
Servicio Técnico
Productos químicos
Robots limpia fondos

VERNISA
HOTEL

CALLE ACADÉMICO MARAVALL, 1
46800 XÀTIVA (VALENCIA)
reservas@hotelvernisa.com
962271011

Edición: Hermineo Rabatón
Fotografía: Diego Moya

BAR MÚSICA VELLA

Calle Academico
Maravall numero 16
Tel.665380402
688282471

**farmacia
llanderal**

Avinguda Selgas, 64, Xàtiva, Spain, 46800

962 28 02 97

farmaciavanessallanderall@gmail.com

VITALGRAFIC
tu imprenta online

TRABAJOS DE IMPRESIÓN

MARCAJE DE CAMISETAS - MERCHANDISING - ROTULACIÓN - BANNERS - LONAS

Pol Ind Ronda la Vila, Edificio Europa nave 4
46800 Xàtiva (Valencia)
Telf. 640 222 606
Mail: Toni@vitalgrafic.com

Xavier
Pérez Sanchis
col. n.: 1.527

Mártires
Manrique Gallego
col. n.: 1.464

C/. Duc de Calàbria, 1 baix
46800 XÀTIVA (Valencia)

96 227 22 47 680 209 056

cvamics@gmail.com
www.cvamics.es

Centre Veterinari Amics

HORARI:
Matins: de 10 a 13:30 h. (Dimarts matí tancat)
Vesprades: de 17 a 20:30 h. Dissabtes: de 11 a 13:30 h.

Alo Aquabis *Particulares y empresas*
Tratamos el agua de tu vida

INSTALACIÓN / MANTENIMIENTO / REPARACIÓN

**OSMOSIS
DESCALCIFICADORES
FILTRACIÓN**

96 301 57 54
www.aquabis.es

Bar - Cafeteria
LA TORRE
-TORRE DE LLORIS-

Reservas:
674588241

AUTOSERRA

CANALS www.autoserra.net
962241886

CHAPA Y PINTURA DEL AUTOMÓVIL

SUSTITUCIÓN DE LUNAS

TINTADO DE LUNAS

RECUPERACIÓN DE FAROS

RESTAURACIÓN DE COCHES Y MOTOS

REPARACIÓN DE CERRADURAS Y ELEVALUNAS

TAPIZADO DE TECHO GARANTIZADO

DUPLICADOS DE LLAVES

NEUMÁTICOS

ALQUILER DE VEHÍCULOS

¿NECESITAS UNA FURGONETA PARA REALIZAR UN TRASLADO?
¿TE HAS QUEDADO SIN COCHE?
¿ESTÁS PLANEANDO UN VIAJE CON AMIGOS O FAMILIARES?

TENEMOS EL VEHÍCULO QUE NECESITAS

MAYTA

MADERA Y TAPIZADOS

Mobiliario, Sofás y colchones

C/ Gregorio Molina, 22 - 46800 XÀTIVA (Valencia)

Mov. 640 121 062

FORN DE PLÁ

desde 1930

C/ Noguera, 11 Xàtiva
Tel. 96 227 63 70 / 667 693 170
f forndepla@gmail.com

LAS DELICIAS
del
FORN DE PLÁ
desde 1930

Avda. Jaume I, 38
46800 Xàtiva Valencia
Tel. 96 083 02 92
f forndepla@gmail.com

el Carmen

restaurante

Avinguda Murta 3, baix, Xàtiva,
962 27 75 80

C/Francisco Gozalbes, 3, bajo
Hàtiva (46800) Valencia
info@clinicamaralopez.com
96 227 53 02 659 119 730
www.clinicamaralopez.com

Muy cerca de ti

descubre todas nuestras especialidades

- Ginecología y Obstetricia
- Matrona
- Traumatología
- Fisioterapia
- Podología
- Urología
- Logopedia
- Nutrición
- Fisioterapia Suelo Pelvico
- Psiquiatria
- Psicología
- Pediatría
- Análisis Clínicos
- Dermatología
- Medicina Estética
- Medicina General
- Radiología

DISTRIBUCIONES
enjoy

☎ TLF 689881432 (T.J)
@ENJOY.DISTRIBUCIONES
DISTRIBUCIONES.ENJOY@GMAIL.COM

Va donant tombs el cercle
que no gira en va.
Tot, al seu torn,
tard o d'hora tornarà.

Joan Masdeu

